

๖74.0019

ส ๗31๑

ร.๓

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
ในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปริญญานิพนธ์
ของ
สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2540
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ท 31958

**ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
ในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**

**บทคัดย่อ
ของ
สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ**

**เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2540**

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระบบทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา ตามตัวแปร เพศ อายุ สาขาวิชา และผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สุ่มมาจากนักศึกษานักศึกษาลัทธิสุตปริญาตรี 10 สาขาวิชาที่ลงทะเบียนขอจบการศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1/2539 จำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 7,347 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบทดสอบ ซึ่งแปลและดัดแปลงมาจากแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale-SDLRS) กุกลิเอลมิโน (Guglielmino 1977 : 1-7) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ช่วงคะแนน มีข้อคำถามทั้งสิ้น 58 ข้อ แยกเป็นองค์ประกอบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 8 องค์ประกอบ การเก็บข้อมูลใช้วิธีแจกให้กลุ่มตัวอย่างตามรายชื่อที่เลือกได้ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบในช่วงที่มารับการอบรม ระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2539 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และ ค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง มีความรักที่จะเรียน และมองอนาคตในแง่ดี องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยระดับกลาง มี 4 องค์ประกอบ คือ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน และเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 39 ข้อ และระดับกลาง 19 ข้อ ค่าเฉลี่ยในระดับต่ำไม่มี

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 10 อันดับแรก คือ เชื่อมั่นว่าไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน ตระหนักเสมอว่าในการเรียนไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้นอกจากตัวเอง ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการเรียน สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้หลายวิธี การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต รู้สึกชื่นชอบบุคคลที่ “ไม่รู้ ไม่เรียน” อยู่เสมอ ในการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดีกว่าตัวเราเอง ชอบให้ผู้รู้มาชี้แนะข้อผิดพลาดในสิ่งที่กำลังทำอยู่ มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และเห็นว่าความรู้จากการเรียนสำคัญกว่าคะแนนสอบ

2. การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ

1) การเปรียบเทียบตามเพศ นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิง มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยรวม และในรายองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ นักศึกษาชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษานหญิง ในด้านต่อไปนี้คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา มีความรักที่จะเรียน มองอนาคตในแง่ดี และโดยรวมทั้ง 8 องค์ประกอบ มีเพียงองค์ประกอบเดียวคือ มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การเปรียบเทียบตามอายุและสาขาวิชา ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในรายองค์ประกอบ และโดยรวมทั้ง 8 องค์ประกอบ

3) การเปรียบเทียบตามผลการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพียง 1 องค์ประกอบ คือ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ซึ่งพบว่านักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนมากกว่า 2.30 มีค่าเฉลี่ยในองค์ประกอบด้านดังกล่าวสูงกว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนเท่ากับ 2.30 ส่วนอีก 7 องค์ประกอบ และโดยรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

SELF-DIRECTED LEARNING CHARACTERISTICS OF STUDENTS
IN DISTANCE EDUCATION SYSTEM OF
SUKHOTHAI THAMMATHIRAT OPEN UNIVERSITY

AN ABSTRACT
BY
SIRIRAT SUMPHUNYUTH

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
March 1997

The purposes of this study were, firstly, to examine the characteristics of Self-directed Learning of the distance students of Sukhothai Thammathirat Open University, and, secondly, to compare those characteristics by the students' sexes, ages, schools, and academic performance.

400 samples used in this study were selected from the total of 7,347 bachelor degree program's students of 10 schools of studies, who had registered for graduation in the first semester of the academic year 2539. Research data was collected by using a test which was translated and adapted from Guglielmino's Self-Directed Learning Readiness Scale-SDLRS (Guglielmino. 1977 : 1-7). This test was a 5-score rating scale, comprising 58 questions reflecting 8 components relevant to self-directed learning characteristics. The tests were distributed to all research samples during August and September 2539. Statistics for data analysis included mean, standard deviation, T-test, and F-test.

Research findings are as follows :

1. Characteristics of students' Self-directed Learning. The study revealed that the overall students had a high level of self-direction. When an examination was undertaken in relation to the 8 components of self-directed learning characteristics, the top four components being rated by the students as highly relevant to self-directed learning were, respectively, : being open to learning opportunity; being responsible for one's own study; being keen to learn; and being optimistic. four other components, namely : being creative; having skills needed for learning and problem-solving; being initiative and able to learn independently; and having trust in one's own potential of being a good learner; were rated as fairly relevant components.

When an examination was undertaken in relation to the question items, it revealed 39 items being rated as highly relevant to students' self-directed learning, and 19 items being rated as fairly relevant. The first 10 items being rated as highly relevant to students' self-directed learning were : having belief that there is no one too old to learn; being aware that no one but oneself can take care of one's own study; being aware that a library is important for the study; being aware that there are many ways of learning new things; being aware that learning is the need of life; being appreciate those who love to learn; being aware that no one but oneself can help in one's own study; welcoming criticism; being interested in learning new things; and taking that knowledge gained from the study is more important than examination results.

2. Comparison of Self-directed Learning Characteristics by independent variables

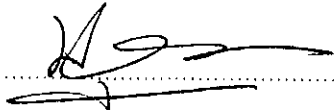
1. A comparison by students' sexes. The overall self-directed learning Characteristics and the characteristics in relation to specific 7 components were different, with statistic significance, between male and female students. It revealed that the following components were highly rated as relevant more in response to male than to female students : being open to learning opportunity; having trust in one's own potential of being a good learner; being initiative and able to learn independently; being responsible for one's own study; having skills needed for learning and problem - solving; being keen to learn; and being optimistic. There was only one component : being creative, that was found no difference, with statistic significance, between male and female students.

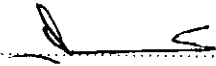
2. A comparison by ages and schools. It revealed no difference, with statistic significance, both in relation to overall and individual components.

3. A comparison by academic performance. A revealed difference, with statistic significance, was only in relation to one component concerning having skills needed for learning and problem - solving. In this respect, such a component was rated as relevant more in response to students with G.P.A. higher than 2.30, compared to those with G.P.A. of 2.30. In relation to all other 7 components, in both overall and individual respects, there revealed no difference, with statistic significance.

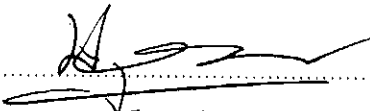
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

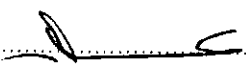
คณะกรรมการควบคุม

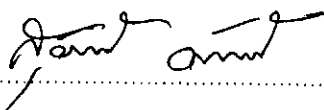
.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)

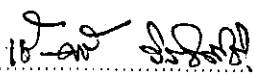
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมประสงค์ วิทย์เกียรติ)

คณะกรรมการสอบ

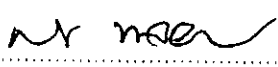
.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมประสงค์ วิทย์เกียรติ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ไชยศรี วิวิธศิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดีโดยได้รับความช่วยเหลือ แนะนำให้คำปรึกษา อย่างดียิ่ง จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปฐม นิคมานนท์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.สมประสงค์ วิทยเกียรติ ประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ และรองศาสตราจารย์ เขียวศรี วิวิธสิริ กรรมการสอบปากเปล่า ที่กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขปริญญานิพนธ์ เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ ที่กรุณาให้ข้อมูล และคำแนะนำต่าง ๆ เป็นอย่างดีมาตลอด ตั้งแต่ต้นจนจบ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลเสน่ห์ วงศ์เชิดธรรม อาจารย์ ดร. วีระจักร สุปัญญา อาจารย์บุญเกื้อ แทนวันชัย คุณอนุสรณ์ จารุโรจน์เนาวรัตน์ คุณวิรัช เศรษฐอุฉิงงามสม และคุณอัศวพงษ์ ตันปิชาติ ที่ให้ความช่วยเหลือในส่วนอื่นของงานวิจัย

ขอขอบคุณ คณาจารย์ในภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนเพื่อนนิสิตปริญญาโท และเพื่อนร่วมงานทุกคนที่ช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ขอขอบคุณ นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในการตอบแบบสอบถาม

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่สำราญ และคุณพ่อประจวบ สัมพันธ์ยุทธ ที่เป็นกำลังใจในการศึกษาและการทำปริญญานิพนธ์ด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณบูรพาจารย์ ที่ถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่ายังต่อการศึกษา การประกอบอาชีพการงาน และการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
สมมุติฐานของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง.....	12
การศึกษาผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง.....	32
การศึกษาทางไกลกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง.....	41
การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.....	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
3 วิธีดำเนินการ.....	62
รูปแบบการวิจัย.....	62
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	62
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71

สารบัญ

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	72
ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา.....	74
การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ.....	84
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	93
เนื้อหาของการวิจัย.....	94
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	94
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	95
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	95
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	96
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	96
อภิปรายผล.....	97
ข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	103
ภาคผนวก.....	109
ภาคผนวก ก แบบสอบถามการวิจัย.....	110
ภาคผนวก ข คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	118
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	120

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนนักศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช ที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพและ เสริมประสบการณ์บัณฑิต ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2539.....	6
2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย จำแนกตามสาขาวิชา.....	63
3 องค์ประกอบและข้อคำถามในแบบสอบวัดลักษณะการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเอง.....	65
4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบวัด แยกตามสาขาวิชา.....	70
5 ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง.....	72
6 ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา จำแนกเป็นรายข้อ แต่ละองค์ประกอบ และโดยรวม.....	75
7 การทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ระหว่างเพศชาย กับ เพศหญิง.....	84
8 ค่าสถิติพื้นฐานของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา ที่มีอายุต่างกัน.....	85
9 การทดสอบความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน.....	86
10 ค่าสถิติพื้นฐานของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา ที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน.....	88
11 การทดสอบความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่ศึกษาใน สาขาวิชาต่างกัน.....	89
12 การทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาที่มีผลการศึกษาต่างกัน.....	91

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 มิติต่าง ๆ ของการควบคุม.....	44
2 การควบคุมและกระบวนการสื่อสาร.....	45

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง



การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะปรับปรุง และนำตนเอง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทันต่อเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง การศึกษาจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาของแต่ละประเทศ จึงได้พยายามส่งเสริมให้ประชากรของตน มีโอกาสได้รับการศึกษาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ✕

จอห์น ดิวอี้ (1859-1952) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเช่นเดียวกับชีวิต คือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น คนเราจึงต้องได้รับการศึกษาอยู่ตลอดเวลา และจะต้องดำเนินไปตลอดชีวิต และนี่คือรากฐานของแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

วิจิตร ศรีสอ้าน (2529 : 3) ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Education) ว่า เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำรงชีวิต เป็นกระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย นอกเหนือจากปัจจัยสี่ซึ่งเป็นปัจจัยทางวัตถุ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคม และบุคคลทุกเพศทุกวัย โดยมีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เยาว์และผู้ใหญ่ ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ได้รณรงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศสมาชิกยึดแนวความคิดนี้เป็นหลักในการจัดการศึกษา โดยจัดพิมพ์หนังสือ “Learning to be” ซึ่งได้แปลเป็นฉบับภาษาไทย ใช้ชื่อว่า “การศึกษาเพื่อชีวิต” เพื่อเผยแพร่แนวความคิดและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

จากแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ทำให้เกิดความคิดในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น เพื่อเป็นการขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางออกไป โดยเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจได้เข้ามาศึกษาใน 3 ลักษณะคือ (1) เปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานเข้าศึกษาได้ โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก และไม่จำกัดจำนวนในการ

รับนักศึกษา (2) เปิดโอกาสให้ทุกคนเลือกเรียนในสาขาที่ผู้เรียนสนใจได้อย่างอิสระตามความพอใจและความต้องการ และ (3) เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนตามความพร้อมและความสามารถของตน (เอนก พ.อนุกุลบุตร. 2520 : 153-154). มหาวิทยาลัยเปิดจะเปิดรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือก แต่อาจมีเกณฑ์การรับเข้าเรียนตามความเหมาะสม นักศึกษาไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน แต่สามารถเรียนด้วยตนเองได้โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้ เมื่อเรียนได้ครบตามหลักสูตรที่กำหนดก็สามารถรับปริญญาบัตรได้

การศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยเปิดของไทยในปัจจุบัน มีอยู่ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่เปิดสอนแบบตลาดวิชา มีการบรรยายโดยใช้ชั้นเรียนเป็นหลัก ใช้สื่อการสอนอื่น เช่น วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ประกอบ ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังต้องมารับการสอนที่มหาวิทยาลัย หรือสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่เปิดสอนแบบการสอนทางไกล ใช้วิธีการสอนผ่านสื่อประสม ซึ่งได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ เทปเสียง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และการจัดศูนย์บริการการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ (วิจิตร ศรีสอาน. 2529 : 7)

จากการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้นำระบบการศึกษาทางไกลมาใช้ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ ที่ทำให้การเรียนการสอนในระบบนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนในระบบตามข้อเสนอของ แกร์ริสัน และบายน์ตัน (Garrison and Baynton. 1987 : 3-15) มีดังนี้คือ (1) **ความเป็นอิสระ** คือผู้เรียนมีความเป็นอิสระในการกำหนดหรือเลือกวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนเอง มีความสามารถในการวินิจฉัยความต้องการของตนเองและดำเนินการเรียนด้วยตนเองได้ นั่นคือมีความสามารถในการนำตนเอง (Self-Directed) มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่จำเป็นต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นเสมอไป ซึ่งลักษณะนี้เหมาะกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ (2) **พลัง** เป็นความสามารถหรือประสิทธิภาพของผู้เรียนที่จะรับผิดชอบและควบคุมสถานการณ์ในการเรียนอันได้แก่ ทักษะคิด แบบการคิด อัตมโนทัศน์ แรงจูงใจ ทักษะ และความสามารถในการที่จะศึกษาสิ่งนั้น และ (3) **สิ่งสนับสนุน** หมายถึง แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใช้หรือค้นคว้าได้ ซึ่งจะได้ทั้งสื่อบุคคล วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนการติดต่อสื่อสารกับทางสถาบันการศึกษา องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนี้ ถ้าสามารถจัดให้เกิดความสมดุล ผู้เรียนก็สามารถเรียนในระบบการศึกษาทางไกลอย่างมีประสิทธิภาพได้

การเรียนในระบบการศึกษาทางไกล ที่ผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยศึกษาจากสื่อต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้ ทำให้ผู้เรียนในระบบนี้ต้องมีคุณลักษณะที่จะเรียนรู้ด้วย

การนำตนเอง สามารถควบคุมจิตใจ หรือการกระทำของตนเองในการเรียนรู้ได้ มิฉะนั้นผู้เรียนจะไม่ประสบผลสำเร็จ

สุนทร สุนันท์ชัย (2529 : 30-31) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษาจะเกิดขึ้นได้กับบุคคล จำเป็นต้องมีเครื่องมือที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อความมีอิสระในการเรียนรู้ ไม่จำกัดว่าต้องมีครูหรือวิทยากรคอยชี้นำ ผู้เรียนต้องสามารถนำตนเอง รู้จักความต้องการของตนเอง วางแผนการเรียนรู้ให้กับตนเอง รู้แหล่งที่จะไปศึกษาค้นคว้าและหาข้อเท็จจริงตามที่ต้องการได้ ซึ่งเครื่องมือที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ของบุคคลก็คือ ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) นั่นเอง

* นักการศึกษาเชื่อว่า การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาของบุคคลในหลายด้าน เช่น ความต้องการในการเรียนรู้ ความปรารถนาที่จะรู้ การคิดหาเหตุผลได้แย่ง และชี้นำตนเองได้ สิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์สืบเนื่องมาจากลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของบุคคล ซึ่งสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ตระหนักถึงความสำคัญอันนี้ และได้พัฒนาระบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยเน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ และวิธีที่จะเรียนด้วยตนเองให้มากขึ้น *

ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหลายท่านด้วยกัน เช่น ผู้ที่ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังและเป็นระบบ ได้แก่ มัลคัม โนลส์ (Malcolm Knowles) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา โนลส์ ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่เรียกว่า “สัญญาการเรียน” (Learning Contract) อันเป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียน จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของการเรียนรู้นั้น ต่อมา อัลเลน ทัฟ (Allen tough) แห่งภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา ได้ให้ความสนใจกับผู้เรียนที่เรียนด้วยตนเองอย่างอิสระ จากการศึกษาพบว่า ผู้ใหญ่เป็นจำนวนมากใช้เวลาประมาณ 700-800 ชั่วโมงต่อปี ในการศึกษาด้วยตนเอง และประมาณร้อยละ 70 ของการเรียนรู้ทั้งหมดของผู้ใหญ่จะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการนำตนเอง และเป็นการเรียนแบบนอกระบบโรงเรียน (สมบุรณ์ ศาสดาชีวิน. 2526 : 263) หลังจากนั้นก็มีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในแง่มุมต่าง ๆ อีกหลายท่าน

ลูซี่ แมดเซน กุกลิเอลมินโน (Lucy Madsen Guglielmino) แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย ได้สร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale -SDLRS) ขึ้น โดยแบ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 8 ด้านคือ (1) การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (2) เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (3) มีความคิดริเริ่ม

และมีอิสระในการเรียน (4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (5) มีความรักที่จะเรียน (6) มีความคิดสร้างสรรค์ (7) มองอนาคตในแง่ดี และ (8) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา เป็นเครื่องมือศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของบุคคลในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มากมาย

จากการที่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเรียนในระบบการศึกษาทางไกล ต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง คือศึกษาจากสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ จึงน่าจะต้องใช้คุณลักษณะแห่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นอย่างมาก และเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่เรียนในระบบการศึกษาทางไกล มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นอย่างไร องค์ประกอบแห่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแต่ละด้านของนักศึกษานั้นจะมีมากหรือน้อยเพียงใด รวมทั้งนักศึกษาได้ใช้องค์ประกอบแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในด้านการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลโดยตรง รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพตามสาขาวิชาชีพที่เรียนมาได้ตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร และสอดคล้องกับนโยบายความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนปรับปรุงการจัดการศึกษาประเภทนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สถาบันการศึกษาอื่น ๆ สามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในสถาบันนั้น ๆ หรือใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น และยังเป็นการเผยแพร่แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และกระตุ้นให้มีผู้ทำการวิจัยด้านนี้กว้างขวางออกไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งจัดการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล

2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษา เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ สาขาวิชา และผลการศึกษา

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาค้นคว้าจะให้ประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้ทราบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2. เพื่อเป็นข้อมูลให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการพัฒนาจัดกระบวนการเรียนการสอน และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของนักศึกษา

3. เพื่อเป็นข้อมูลให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้พัฒนาตนเองให้เกิดความสำเร็จในการเรียน โดยปรับปรุงและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนเองให้มีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะของตนเองยิ่งขึ้น และมีมโนภาพที่ดีในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยการวางแผนหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

4. เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้สอน ได้แนะแนวการเรียนแก่นักศึกษาให้พัฒนาความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นแนวทางแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์กับนักศึกษามากที่สุด

5. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ สถาบันการศึกษาทั่วไป สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลเพื่อประกอบการทำวิจัย ในเรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา

6. เพื่อเป็นข้อมูลแก่ผู้สนใจ เรื่องลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาตนเองให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หลักสูตรระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนขอจบการศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1/2539 และลง

ทะเบียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพและเสริมประสบการณ์บัณฑิตซึ่งเป็นชุดวิชาบังคับในภาคเรียนสุดท้ายที่นักศึกษาต้องลงทะเบียนก่อนสำเร็จการศึกษา ใน 10 สาขาวิชา คือ สาขาวิชา วิทยาศาสตร์สุขภาพ คณิตศาสตร์ ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,347 คน ดังรายละเอียดในตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนนักศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพและเสริมประสบการณ์บัณฑิต ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2539

สาขาวิชา	จำนวน
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	1,448
คณิตศาสตร์	165
ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์	552
ศึกษาศาสตร์	1,407
วิทยาการจัดการ	2,176
นิติศาสตร์	763
รัฐศาสตร์	259
เศรษฐศาสตร์	113
นิเทศศาสตร์	328
ศิลปศาสตร์	136
รวม	7,347

ที่มา : สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2539

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งทำการวัดโดยการดัดแปลงมาจากเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale -SDLRS) ของ ลูซี่ แมดเซน กูกลิเอลมินโน (Lucy Medsen Guglielmino) โดยแบ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 8 ด้าน คือ

- 1) การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (Openness to Learning Opportunities)
- 2) เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (Self Concept as an Effective Learner)
- 3) มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (Initiative and Independence in Learning)
- 4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's own Learning)
- 5) มีความรักที่จะเรียน (Love of Learning)
- 6) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
- 7) มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future)
- 8) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem-solving skills)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ มีดังนี้

1.1 เพศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

1.2 อายุ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) 20 - 30 ปี
- 2) 31 - 40 ปี
- 3) 41 ปี ขึ้นไป

1.3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน มี 10 สาขาวิชา ในการศึกษาครั้งนี้ แยกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มศึกษาศาสตร์ มี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 - 2) กลุ่มวิทยาศาสตร์ รวม 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ
คหกรรมศาสตร์ และส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์
 - 3) กลุ่มสังคมศาสตร์ รวม 6 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์
- 1.4 ผลการศึกษา ถือคะแนนเฉลี่ยสะสม จนถึงปีการศึกษาที่ 1/2539 แบ่งเป็น
3 ระดับ คือ
- 1) ระดับต่ำ ตั้งแต่ 2.30 - 2.50
 - 2) ระดับกลาง ตั้งแต่ 2.51 - 3.00
 - 3) ระดับสูง ตั้งแต่ 3.01 - 4.00

2. ตัวแปรตาม คือ คะแนนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ได้จากการวัดด้วยแบบวัด
ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale -SDLRS)
แบ่งเป็น 8 องค์ประกอบดังนี้

- 2.1 การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน
- 2.2 เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้
- 2.3 มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน
- 2.4 มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง
- 2.5 มีความรักที่จะเรียน
- 2.6 มีความคิดสร้างสรรค์
- 2.7 มองอนาคตในแง่ดี
- 2.8 มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา

สมมุติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพศชาย และเพศหญิง มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งในภาพรวม และในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ 8 ด้าน แตกต่างกัน
2. นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งในภาพรวมและในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ 8 ด้าน แตกต่างกัน

3. นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งในภาพรวมและในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ 8 ด้าน แตกต่างกัน

4. นักศึกษาที่มีผลการศึกษต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทั้งในภาพรวมและในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ 8 ด้าน แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) หมายถึง กระบวนการศึกษาด้วยตนเองของบุคคล เริ่มจากความตั้งใจในการศึกษา มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผน มีทักษะในการเรียนรู้ ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลตนเอง ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1.1 การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (Openness to Learning Opportunities) หมายถึง ความสนใจในการเรียนรู้ ความพึงพอใจกับความคิดริเริ่มของบุคคล ความรักในการเรียนรู้และคาดหวังจะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แหล่งความรู้มีความดึงดูดใจ มีความอดทนต่อการค้นหาคำตอบ ยอมรับคำวิจารณ์และนำมาใช้ประโยชน์ได้ การนำความสามารถด้านสติปัญญามาใช้ได้ การมีความรู้สึกในด้านการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

1.2 เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (Self Concept as an Effective Learner) หมายถึง ความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ การมีระเบียบวินัยต่อตนเอง การมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สามารถค้นหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ การมีลักษณะแห่งความอยากรู้อยากเห็น

1.3 ความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (Initiative and Independence in Learning) หมายถึง ความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ดี สามารถติดตามปัญหาที่ยาก ๆ ได้ ปรารถนาที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ พึงพอใจกับทักษะการอ่านทำความเข้าใจ มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ มีความสามารถในการวางแผน และเริ่มต้นโครงการใหม่ ๆ ได้

1.4 ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's own Learning) หมายถึง การมีทัศนคติต่อตนเองในด้านสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลางหรือสูง การมีความเชื่อต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง และความสามารถในการตัดสินใจความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองได้

1.5 ความรักที่จะเรียน (Love of Learning) หมายถึง ความชื่นชมต่อบุคคลที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการเรียนรู้ ความสนุกสนานในการค้นคว้าหาความจริง

1.6 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) หมายถึง ความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้หลายทาง

1.7 มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) หมายถึง ความเข้าใจตนเองว่าเป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดถึงเรื่องในอนาคต มองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ

1.8 ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem-solving skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้ทักษะพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่ ทักษะการฟัง อ่าน พูด และจำ การมีทักษะในการแก้ปัญหา

2. ระบบการศึกษาทางไกล (Distance Education System) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่ผู้เรียนผู้สอนอยู่ไกลกัน ผู้เรียนต้องศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ โดยศึกษาจากเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียงประกอบชุดวิชา หนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ การเข้ารับฟังการสอนเสริม และการใช้บริการมุมการศึกษาเฉพาะกิจ

3. ผลการศึกษา หมายถึง คะแนนผลการเรียนที่นักศึกษาสอบได้ในแต่ละชุดวิชาดังนี้

ลำดับชั้น	ความหมาย
H (ได้คะแนนร้อยละ 76 ขึ้นไป)	เกียรตินิยม (Honour)
S (ได้คะแนนร้อยละ 60-75)	ผ่าน (Satisfactory)
U (ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60)	ไม่ผ่าน (Unsatisfactory)
I	ไม่สมบูรณ์ (Incomplete)

การนับชุดวิชาสะสมเพื่อให้ครบหลักสูตร มหาวิทยาลัยจะนับเฉพาะชุดวิชาที่นักศึกษาสอบได้ลำดับ H และ S เท่านั้น โดยแต่ละชุดวิชา H มีค่าเท่ากับ 4.00 และ S มีค่า 2.30 นักศึกษา

เกียรตินิยมอันดับ 1 และ 2 ต้องสอบได้ H เป็นจำนวน $3/4$ และ $2/4$ ของชุดวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาได้นั้น จะต้องสอบได้ S ทุกวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2532 : 1-2)

4. **นักศึกษา** หมายถึง นักศึกษาที่เรียนในหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และลงทะเบียนขอจบการศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1/2539 และลงทะเบียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพและเสริมประสบการณ์บัณฑิต ซึ่งเป็นวิชาบังคับ ในภาคเรียนสุดท้ายก่อนสำเร็จการศึกษา ใน 10 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะกรรมการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์

5. **สาขาวิชา** หมายถึง สาขาวิชาที่นักศึกษาเลือกเรียน มี 10 สาขาวิชา ในการศึกษาครั้งนี้ได้แยกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มศึกษาศาสตร์ มี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ (2) กลุ่มวิทยาศาสตร์ รวม 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะกรรมการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ (3) กลุ่มสังคมศาสตร์ รวม 6 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. การศึกษาผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
3. การศึกษาทางไกลกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
4. การจัดการศึกษาระบบเปิดของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในประเทศไทย

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Self-Directed Learning ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

มัลคัม เอส โนลส์ (Malcolm S. Knowles) นักการศึกษาผู้ใหญ่ผู้เริ่มใช้คำนี้เป็นครั้งแรก ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ในการสร้างความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้ เช่น การค้นคว้าเอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ การพบปะบุคคล การเลือกและกำหนดแผนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะโดยได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม (Knowles, 1975 : 18)

รอดนี สเคเจอร์ (Rodney Skager) ได้อธิบายเสริมว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในลักษณะที่เป็นเฉพาะบุคคล และในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่ร่วมมือกัน (Skager. 1978 : 13)

อัลเลน ทัพ (Allen Tough) ผู้ทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง ได้กำหนดหน่วยในการวัดปริมาณการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็นโครงการเรียน (Learning Project) โดยกำหนดค่าเปรียบเทียบว่า การเรียนด้วยตนเองเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ใช้เวลารวมกันตั้งแต่ 7 ชั่วโมงขึ้นไป ถือว่าเป็น 1 โครงการเรียน และเมื่อผู้เรียนได้ใช้กระบวนการการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแล้ว ผู้เรียนควรจะได้รับความรู้ เกิดทัศนคติ ได้รับทักษะ หรือสมรรถนะที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้นั้น ๆ ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอาจเกิดได้จากการใช้บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาด้วยตนเอง เช่น การอ่านเอง คิดเอง ทดลองหรือปฏิบัติหรือค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น (Tough. 1979 : 114)

คอลิน กริฟฟิน (Colin Griffin) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้เฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตน และความสามารถในการวางแผนปฏิบัติการ และประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นเฉพาะบุคคล (Griffin. 1983 : 153)

สตีเวน บรูคฟิลด์ (Steven Brookfield) ได้ให้ความหมายที่กระชับขึ้นว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเอง ควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง มีความเป็นอิสระ โดยอาศัยความช่วยเหลือ จากแหล่งภายนอกน้อยที่สุด (Brookfield. 1984 : 59-71)

สำหรับในประเทศไทย ได้มีผู้ให้ความหมายของการเรียนด้วยการนำตนเองดังนี้

สุนทร แก้วลาย (2512 : 8) ได้ให้คำนิยามของการเรียนด้วยการนำตนเอง คือ การรู้จักศึกษาค้นคว้าและเลือกเรียนสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง นอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียน

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2524 : 6) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น เพื่อน ครู การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในที่นี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. การวิเคราะห์และการกำหนดความต้องการของตนเอง
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน
3. การหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคล
4. การเลือกวิธีการเรียนและกิจกรรมการเรียน
5. การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการศึกษาของบุคคล โดยบุคคลนั้น มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนการเรียน เลือกแหล่งข้อมูล เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีการวัดและประเมินผลตนเอง

ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ทัฟ (Tough. 1971 : 116-117) กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หรือโครงการที่ผู้เรียนเกี่ยวข้อง (Learning Project) มาจากการวางแผนด้วยตนเอง ทัฟ เน้นว่า กิจกรรมการเรียนเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความสนใจ เกี่ยวกับการเป็นตัวของตัวเองและนำตนเองในการเรียนรู้

โนลส์ (Knowles. 1975 : 15-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไว้ดังนี้

1. คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่า ดีกว่าคนที่ เป็นเพียงผู้รับ หรือรอให้ครูถ่ายทอดวิชาความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย และมีแรงจูงใจ สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับคำสอนแต่อย่างเดียว

2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยาและกระบวนการทางธรรมชาติมากกว่า คือ เมื่อตอนเล็ก ๆ เป็นธรรมชาติที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่น ต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนให้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นก็ค่อย ๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครู และผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปในสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเอง และชี้นำตนเองได้มากขึ้น

3. พัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา มีหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่จัดแก่นักเรียนนอก มหาวิทยาลัยเปิด และอื่น ๆ อีก รูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ล้วนผลักภาระรับผิดชอบไปที่ผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่แปลกไปกว่าเดิม ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ และข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากความสำคัญดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ยอมรับสภาพความแตกต่างของบุคคล สนองตอบต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่ตนเองสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

กริฟฟิน (Griffin, 1975) ได้จำแนกรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ออกเป็น 5 กลุ่มความคิด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นแนวคิดของ มัลคัม โนลส์ (Malcolm S. Knowles) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่เรียกว่า “สัญญาการเรียน” (Learning Contract) เป็นการมอบหมายภาระงานให้แก่ผู้เรียน ว่าจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

กลุ่มที่ 2 เป็นแนวคิดของ อัลเลน ทัท (Allen Tough) แห่งมหาวิทยาลัยโตรอนโต ประเทศแคนาดา ได้กำหนด “โครงการเรียน” (Learning Project) เป็นเครื่องชี้วัดลักษณะและปริมาณการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชาชนวัยผู้ใหญ่โดยทั่วไป

กลุ่มที่ 3 เป็นแนวคิดของสกินเนอร์ (B.F. Skinner) ในเรื่องบทเรียนสำเร็จรูป (Individualized Program Instruction) แต่กริฟฟินได้วิจารณ์ว่าวิธีนี้เป็นการเรียนด้วยตนเอง ตามข้อเสนอแนะของสื่อการเรียนนั้น ซึ่งมีใช้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) หากแต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกำกับของครู (Teacher-directed Learning) มากกว่า

กลุ่มที่ 4 เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่ต่างไปจากรูปแบบของสถานศึกษาตามปกติทั่วไป (Non-Traditional Institutional Approach) ตัวอย่างกิจกรรมตามแนวคิดนี้ เช่น การจัดการศึกษาในรูปของตลาดวิชา มหาวิทยาลัยเปิด และการศึกษาทางไกล

กลุ่มที่ 5 ได้แก่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไป

โนลส์ (Knowles, 1975 : 61) ได้สรุปลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยใช้รูปแบบของ “สัญญาการเรียน” ที่จะให้บังเกิดผลดีเป็น 9 ประการ คือ

1. มีความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ นั่นคือ รู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. มีแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระ และสามารถนำตนเองได้
3. มีความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านั้นเป็นเสมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้และการช่วยเหลือบุคคลอื่น และการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลเหล่านั้น
4. มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการ ในการเรียนรู้อย่างสมจริง โดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น

5. มีความสามารถในการแปลความต้องการ ในการเรียน ออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

6. มีความสามารถในการโยงความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอน ในการทำเรื่องยากให้ง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ เป็นที่ปรึกษา

7. มีความสามารถในการหาบุคคล และแหล่งเอกสารวิทยาการที่เหมาะสม กับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ และมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

9. มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

สเคเจอร์ (Skager, 1978 : 24-25) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้ 7 ประการ คือ

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง (Self-Acceptance) หมายถึง มีทัศนคติต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียน

2. มีความสามารถในการวางแผนการเรียน (Planfulness) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ

1) สามารถวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

2) วางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้

3) มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน

3. มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนอยู่ในตัวเอง จะสามารถเรียนรู้โดยปราศจากสิ่งที่ควบคุมภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ เรียนเพื่อต้องการรู้สมบัติหรือตำแหน่ง

4. มีการประเมินผลตนเอง (Internalized Evaluation) สามารถที่จะประเมินตนเองได้ว่าจะเรียนได้ดีแค่ไหน โดยอาจจะให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนก็ได้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องยอมรับการประเมินผลภายนอกว่าถูกต้องก็ต่อเมื่อ ผู้ประเมินมีความคิดอย่างอิสระ และการประเมินสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นจริงอยู่ในขณะนั้น

5. การเปิดกว้างต่อประสบการณ์ (Openness to Experience) ผู้เรียนที่นำประสบการณ์เข้ามาใช้ในงานกิจกรรมชนิดใหม่ ๆ อาจจะสะท้อนการเรียนรู้ หรือการจัดวางเป้าหมายโดยจะมีเหตุผลหรือไม่ก็ได้ ในการที่จะเข้าไปทำกิจกรรมใหม่ ๆ ความใคร่รู้ ความอดทนต่อปัญหาที่ยังสงสัย การ

ชอบสิ่งที่ยุ่งยากสับสน และการเรียนอย่างสนุก จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมใหม่ ๆ และทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วย

6. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมายหรือวิธีการเรียน และใช้ระบบการเข้าถึงปัญหา โดยใช้ทักษะการสำรวจ การลอง ผิดลองถูก ซึ่งไม่ได้แสดงถึงการขาดความตั้งใจที่จะเรียนรู้ ความล้มเหลวจะได้รับการนำมาปรับปรุงแก้ไขมากกว่าที่จะยอมแพ้หรือยกเลิก

7. การเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ผู้เรียนที่ดูแลตนเองได้ เลือกที่จะผูกพันกับรูปแบบของการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง ผู้เรียนสามารถจัดการกับปัญหาตามเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการว่า ลักษณะการเรียนแบบใดที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับได้

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532 : 76) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไว้ดังนี้ คือ

1. สมารถใจที่จะเรียนด้วยตนเอง (Voluntarity to Learn) มิได้เกิดจากการบังคับ แต่มีเจตนาที่จะเรียนด้วยความอยากรู้

2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตนเอง (Self Resourceful) นั่นคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนเรียนคืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการ หรือจำเป็นต้องใช้ มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ และวิธีประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วยตนเอง (Manager of Change) ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถของตนเองว่า สามารถตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และบทบาทในการเป็นผู้เรียนรู้ที่ดี

3. ผู้เรียนต้องรู้ “วิธีการจะเรียน” (Know how to Learn) นั่นคือ ผู้เรียนควรทราบขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าเขาจะไปสู่จุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จุดเน้นจะอยู่ที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการเรียน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ กำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผนการเรียน แสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผล ซึ่งในบางครั้งอาจต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นด้วยเช่นกัน

สัจจน

ขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ไวท์เฮด (Gross, 1977 : 54-56 ; citing Whitehead, n.d.) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นปลุกเร้าความสนใจ (Romance) เป็นการเรียนรู้ในรูปของการรับรู้ต่อความแปลกใหม่ที่ได้พบเห็น ต่อความรู้ต่าง ๆ ที่น่าสนใจ นำท้าทายสติปัญญา
2. ขั้นเรียนรู้ในรายละเอียด (Precision) เป็นการเรียนรู้อย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พยายามให้ได้มาซึ่งความรู้ ความจริงต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน
3. ขั้นหาข้อสรุป (Generalization) เป็นระยะที่เกิดความรู้ ความเข้าใจ พบข้อสรุป หลักเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

ทัฟ (Tough, 1979 : 95-96) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น อะไรเป็นความรู้ ทักษะที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมองหาข้อผิดพลาดและจุดอ่อนของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน
2. การตัดสินใจที่จะเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะอย่างไร วิธีการ แหล่งวิชาการ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนมีอะไรบ้าง ในข้อนี้ผู้เรียนควรศึกษาว่า ตนเองมีความต้องการเฉพาะด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกแหล่งวิทยาการการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อได้เปรียบเสียเปรียบ การเข้าถึงระดับและความเหมาะสมของแหล่งวิทยาการ หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูหนังสือ หรือบทความในห้องสมุดหรือร้านขายหนังสือก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ในกรณีที่แหล่งวิทยาการบุคคล อาจตัดสินใจว่าบุคคลประเภทใดที่อาจให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้ และพยายามหาบุคคลเหล่านั้นซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด
3. ตัดสินใจว่าจะเรียนที่ใด ผู้เรียนอาจจะเลือกบริเวณที่เงียบสงบ สะดวกสบายและไม่มีผู้ใดมารบกวน หรืออาจจะต้องการสถานที่ ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก หรือแหล่งวิทยาการที่อาจใช้สะดวก
4. วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน

5. ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนเรื่องใด เมื่อใด
6. ตัดสินใจว่าช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาควรจะทำไปเท่าใด
7. พยายามหามูลเหตุที่เป็นอุปสรรค ที่จะทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพ
8. การหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับการลดเวลา หรือจัดเวลาให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัว หรือการพักผ่อน โดยอาจจะขอร้องไม่ให้บุคคลอื่นรบกวนในเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอร้องให้ผู้อื่นมาทำงานแทนเป็นครั้งคราว
9. คำนวณระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตนในด้านความรู้ หรือทักษะที่ต้องการ
10. การเข้าถึงแหล่งวิทยาการที่เหมาะสม หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสม ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหาเวลาว่างไปในสถานที่ต่าง ๆ พยายามหาหนังสือที่เหมาะสมในห้องสมุด ตลอดจนการเข้าพบบุคคลสำคัญที่เอื้อต่อการเรียน
11. การสะสม หรือหาเงินที่จำเป็น สำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิทยาการ การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา
12. เตรียมสถานที่หรือดัดแปลงห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับการเรียน โดยคำนึงถึงความร้อนหนาว อากาศถ่ายเทและแสงสว่าง
13. เพิ่มขั้นตอนที่จะเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจเพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียน หรือเพิ่มความพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการเรียน ซึ่งสิ่งที่จะทำได้มีดังนี้
 - 13.1 หาสาเหตุของการขาดแรงจูงใจ
 - 13.2 พยายามเพิ่มความสุข และความยินดีในการเรียนรู้ หรือเพิ่มความสนใจในกิจกรรมในการเรียนรู้
 - 13.3 จัดการกับการขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะเรียนรู้ หรือจัดการกับความสงสัยในความสำเร็จของโครงการที่จะเรียนรู้
 - 13.4 การเอาชนะความรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ที่มีสาเหตุมาจากความยากลำบากต่าง ๆ
 - 13.5 บอกกล่าวผู้อื่นถึงความสำเร็จของตน

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้จัดการระบบการเรียนของตนเอง ด้วยการจัดการด้านเวลาที่ใช้ในการศึกษา เพื่อให้

บรรลุปเป้าหมายที่ต้องการ และเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนด้วยการเตรียมความพร้อมให้กับตัวเองในด้านต่าง ๆ รู้จักวิธีที่จะเรียนด้วยตนเอง และรู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป

หลักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

กิบบอนส์ (Gibbons. 1980 : 41-46) ได้ศึกษาชีวประวัติของผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงทางด้าน การแสดง นักประดิษฐ์ นักสำรวจ นักจักรวรรศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ และผู้บริหาร จำนวน 20 คน ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตามชั้นเรียนปกติสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยศึกษา ลักษณะของการเรียนรู้ด้วยนำตนเองของบุคคลดังกล่าว แล้วนำมาประมวลเป็นหลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. ในการศึกษาดด้วยตนเอง ผู้ศึกษาเป็นผู้ควบคุมตนเอง ในขณะที่การศึกษอย่างเป็นทางการ (Formal Education) จุดควบคุมอยู่ที่สถาบันการศึกษา ตัวแทน หรือสิ่งกำกับการสอนเพื่อให้ศึกษาดด้วยตนเอง จะช่วยนักศึกษาให้รู้จักควบคุมสิ่งที่อยู่ภายในตัวเอง เพื่อการเรียนรู้ของตน
2. การศึกษาดด้วยตนเอง มักจะเป็นความพยายามที่แน่วแน่ ในความรู้เฉพาะด้านอย่างใดอย่างหนึ่ง มากกว่าการศึกษาหลาย ๆ แขนงวิชา การสอนให้รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ช่วยให้นักศึกษาสามารถแยกแยะ และมีความชำนาญในกิจกรรมบางอย่าง หรือหลายอย่างที่เป็นต่อชีวิต
3. การศึกษาดด้วยตนเอง มักจะเป็นการประยุกต์การศึกษา คือการเรียนรู้เพื่อการนำไปใช้กับงาน การสอนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางทฤษฎีที่สัมพันธ์กับการฝึกฝนทางเทคนิค และการนำไปดัดแปลงใช้อย่างเหมาะสม เป็นการเรียนรู้เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน
4. ผู้ศึกษาดด้วยตนเอง เป็นคนที่เรียนรู้ด้วยแรงจูงใจของตนเอง นั่นคือ การผูกพันตนเองกับเนื้อหาวิชาที่ตนเลือก แม้จะพบว่ามีอุปสรรคก็ตาม การศึกษาดด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนรู้ตระหนักถึงความต้องการของตน และมีเป้าหมายของตนเอง มากกว่าที่จะให้ผู้อื่นมาวางเป้าหมายให้
5. สิ่งจูงใจสำหรับการศึกษาดด้วยตนเอง ได้แก่ ความสำเร็จ ซึ่งเป็นรางวัล ที่ประเมินคุณค่าได้โดยตนเอง การสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นการให้ประสบการณ์เพื่อดำเนินไป

สู่เป้าหมายที่ต้องการ รู้จักวางแผน และการเลือกใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพ ในการที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จ

6. ผู้ศึกษาด้วยตนเอง มักจะตัดสินใจใช้รูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและวิธีการเฉพาะตน ซึ่งสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างดีที่สุด ซึ่งข้อสรุปอาจจะได้จากการศึกษา การสังเกต ประสบการณ์ การเข้าเรียนในบางวิชา การฝึกอบรม การสนทนา การฝึกหัด การลองผิดลองถูก การฝึกหัดกิจกรรมที่ให้ผลดี การประสานระหว่างกลุ่ม เหตุการณ์และโครงการ

7. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเชื่อ โดยปกติจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะของคน การประสานสัมพันธ์ ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความบากบั่น ขยันขันแข็ง ไม่เห็นแก่ตัว การรู้สึกเกรงใจผู้อื่น และมีหลักการอย่างเข้มแข็ง

8. ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จะมีแรงขับ (Drive) ความคิดอิสระ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด การสอนการศึกษาด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการเสริมแรงขับ ความกระตือรือร้น โดยมีความคิดอิสระไม่ขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความเป็นผู้ริเริ่มมากกว่าที่จะประพฤติตามผู้อื่น และมักทำอะไรเป็นแบบของตนเอง มากกว่าทำตามใคร ๆ ผู้อื่น

9. ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง มักจะใช้การอ่าน และกระบวนการทักษะอื่น ๆ ในการเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำที่เขาต้องการเพื่อโครงการเหล่านั้น การสอนเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนทักษะ เช่น การอ่านและการจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่มีนักศึกษาที่มีความต้องการอย่างเต็มที่ที่จะเข้าถึงข้อสนเทศ

10. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นท่วงท่าที่เกิดจากประสบการณ์สำคัญหลายประการ ตั้งแต่วัยเด็ก ประสบการณ์และการพัฒนาจนกระทั่งกลายเป็นจุดของการเลือกในชีวิตของคน การสอนเพื่อการศึกษาด้วยตนเองจึงเป็นการช่วยเหลือผู้เรียน ที่จะจำแนกท่วงท่าแนวทางที่เกิดขึ้นในชีวิต เพื่อกำหนดวิถีทางที่ตนเลือกและสร้างวิถีทางใหม่ที่ตนปรารถนา

11. การเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดในสิ่งแวดล้อมของการทำงานที่อบอุ่น มีลักษณะสนับสนุน มีบรรยากาศใกล้ชิด เป็นกันเอง ซึ่งคนมักจะกระตือรือร้น และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลอย่างน้อย 1 คน การสอนให้เกิดการศึกษาด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์บรรยากาศที่กระฉับกระเฉง ซึ่งกิจกรรมการศึกษาด้วยตนเองนี้ จะได้รับการสนับสนุนอย่างอบอุ่นและมีโอกาสหลายด้านที่จะสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานที่ใกล้ชิดให้เกิดขึ้น

12. ผู้ที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จะชอบผู้อื่น พอ ๆ กับทำให้ผู้อื่นชอบตน บุคคลเหล่านี้จะมีสุขภาพจิตที่ดี มีเจตคติที่ดีทั้งทางกายและใจ การสอนให้ศึกษาด้วยตนเองจึงสนับสนุนวิธีการเรียนรู้

โดยที่ผู้เรียนไม่เพียงแต่จะเรียนรู้วิชาการหรือทักษะเท่านั้น แต่เขายังได้พัฒนาจิตใจของตนเอง และผู้อื่นอีกด้วย

บทบาทของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเน้นบทบาทของผู้เรียน ซึ่ง โนลส์ (Knowles, 1976 : 47) ได้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการเรียนด้วยการนำตนเองดังนี้

1. การเรียนด้วยการนำตนเอง ควรเริ่มจากการที่ผู้เรียน มีความต้องการที่จะเรียนในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อการพัฒนาทักษะ ความรู้ สำหรับการพัฒนาชีวิตและการงานอาชีพของตนเอง
2. การเตรียมตัวของผู้เรียน คือ ผู้เรียนจะต้องศึกษาหลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาและจุดประสงค์ของรายวิชาที่สอน
3. ผู้เรียนควรจัดเนื้อหาวิชาด้วยตนเอง ตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงไปให้ชัดเจนว่าจะให้บรรลุผลในด้านใด เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว และมีความคิดเห็นหรือเจตคติในการนำไปใช้กับชีวิตสังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย
4. ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการสอน และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นด้วยตนเอง โดยอาจจะขอคำแนะนำช่วยเหลือจากครูหรือเพื่อน ในลักษณะของการร่วมมือกันทำงานได้เช่นกัน
5. การประเมินผล การเรียนด้วยการนำตนเอง ควรเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน โดยครูและผู้เรียนร่วมกันตั้งเกณฑ์การประเมินผลร่วมกัน

เวนเบอร์ก (Wenburg, 1972 : 116) ได้สรุปความสำคัญและบทบาทของผู้เรียนด้วยการนำตนเองไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ หมายถึง ผู้เรียนเป็นตัวของตนเองไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนเรียนได้เร็วขึ้น
2. ผู้เรียนเรียนได้จากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริงด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนเรียนได้จากการร่วมมือกัน การร่วมมือไม่ได้หมายถึง การเข้ากลุ่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการที่แต่ละฝ่ายช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในสถานการณ์การเรียน โดย

ส่งการป้อนกลับ (Feed Back) ให้สมาชิกอื่น ๆ ทราบสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนร่วมมือกัน คือ กระบวนการกลุ่ม

4. ผู้เรียนเรียนจากภายในตัวออกมา หมายถึง การที่ผู้เรียนเรียนโดยสร้างความรู้สึบบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียน ไม่ใช่เรียนโดยถูกกำหนดบางสิ่งบางอย่างเข้าไปในตัวผู้เรียน

กล่าวโดยสรุปบทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียนด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียน วางแผนการเรียน วิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุปผลด้วยตนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของครูผู้สอน ผู้เรียนควรมีแนวความคิดเป็นของตนเองและสามารถคิดได้ด้วยตนเอง จะมีประโยชน์มากกว่าคอยให้ผู้อื่นบงการให้คิดหรือคิดตามแนวความคิดของผู้อื่น ในที่สุดผู้เรียนจะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และข้อสรุปต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของการเรียนด้วยการนำตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1976 : 40-47) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง จะเริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนแต่ละคนบอกความต้องการและความสนใจพิเศษของตนเองในการเรียน ให้เพื่อนอีกคนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และเพื่อนอีกคนหนึ่งทำหน้าที่จดบันทึก กระทำเช่นนี้หมุนเวียนกันไปจนครบทั้ง 3 คน ได้แสดงบทบาทครบ 3 ด้าน คือ ผู้เสนอความต้องการ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้คอยจดบันทึก สังเกตการณ์ การเรียนรู้บทบาทดังกล่าวให้ประโยชน์อย่างยิ่งในการเรียนร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุก ๆ ด้าน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน โดยเริ่มต้นจากบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนควรศึกษาจุดมุ่งหมายของวิชาแล้วจึงเริ่มเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียน
- 2) ผู้เรียนควรเขียนจุดมุ่งหมายให้แจ่มชัด เข้าใจได้ ไม่คลุมเครือ คนอื่นอ่านแล้วเข้าใจ
- 3) ผู้เรียนควรเน้นถึงพฤติกรรมที่ผู้เรียนคาดหวัง
- 4) ผู้เรียนควรกำหนดจุดมุ่งหมายที่สามารถวัดได้

5) การกำหนดจุดมุ่งหมายของผู้เรียนในแต่ละระดับ ควรมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด

3. การวางแผนการเรียน โดยให้ผู้เรียนก ๑
6

วัตถุประสงค์ของวิชา ผู้เรียนควรวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนตามลำดับ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนของตนเอง
- 2) การวางแผนการเรียนของผู้เรียน ควรเริ่มต้นจากผู้เรียนกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนด้วยตนเอง
- 3) ผู้เรียนเป็นผู้จัดเนื้อหาให้เหมาะสม กับสภาพความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน
- 4) ผู้เรียนเป็นผู้ระบุนิธีการเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด
4. การแสวงหาแหล่งวิทยาการ เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้า ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ดังนี้
 - 1) ประสบการณ์การเรียนแต่ละด้าน ที่จัดให้ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความหมาย และความสำเร็จของประสบการณ์นั้น ๆ
 - 2) แหล่งวิทยาการ เช่น ห้องสมุด วัด สถานีอนามัย ถูกนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม
 - 3) เลือกแหล่งวิทยาการให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน
 - 4) มีการจัดสรรอย่างดี เหมาะสมที่กิจกรรมบางส่วนผู้เรียนจะเป็นผู้จัดเองตามลำพัง และบางส่วนเป็นกิจกรรมที่จัดร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน
5. การประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนของตนเองเป็นอย่างดี การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปจะเกี่ยวกับ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยม ซึ่งขั้นตอนในการประเมินผล มีดังนี้
 - 1) กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้แน่ชัด
 - 2) ดำเนินการทุกอย่าง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ขั้นตอนนี้สำคัญในการใช้ประเมินผลการเรียนการสอน
 - 3) รวบรวมหลักฐาน การตัดสินใจจากผลการประเมิน จะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้
 - 4) รวบรวมข้อมูลก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบหลังเรียนว่าผู้เรียนก้าวหน้าไปเพียงใด
 - 5) แหล่งของข้อมูล จะหาข้อมูลจากครูและผู้เรียนเป็นหลักในการประเมินผล

การฝึกให้ผู้เรียนเป็น “ผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง”

ในการฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ผู้เรียนส่วนหนึ่งอาจไม่รู้ว่าตนเองกำลังเรียนรู้ (Griffin, 1977) คนเหล่านี้มีความคิดว่าการเรียนรู้คือ สิ่งที่เขาต้องทำเมื่ออยู่ในโรงเรียน และเรียนจากห้องเรียนเท่านั้น
2. ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าตนเองมีวิธีการเรียนรู้อย่างไร ผู้เรียนไม่ค่อยตระหนักถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนรู้ (Learning Process) และรวมไปถึงวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคน (Learning Style)
3. ความสามารถที่จะเป็นผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนแต่ละคนมีไม่เท่ากัน ผู้ที่เป็นที่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวก จะต้องมีความเข้าใจ เมื่อใดตนเองควรเข้าไปช่วยเหลือ หรือเมื่อไรควรปล่อยให้ผู้เรียนรับผิดชอบด้วยตนเอง
4. บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน
5. แนวโน้มการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้มาก ถ้าผู้เรียน เรียนด้วยการนำตนเอง (Self-Directed way)
6. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไม่จำเป็นต้องเรียนคนเดียว อาจมีการสอบถามจากผู้อื่น หรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก ในบางกรณีอาจมีการทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง (Independence Learner) เรื่องของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้ เป็นเรื่องภายในจิตใต้สำนึกของผู้เรียนมากกว่าการจัดการภายนอก วิธีการที่บุคคลเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความเจริญงอกงามในระดับที่ดี
7. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ถ้าจัดในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพราะธรรมชาติสถาบันเป็นผู้ที่กำหนดสิ่งที่ต้องเป็นต้องทำให้ ในการดำเนินการฝึกผู้เรียนให้มีคุณลักษณะแบบเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น ต้องปรับระบบอื่นให้สอดคล้องด้วย เช่น การวัดผล การจัดชั้นเรียน ตารางการเรียน เป็นต้น
8. วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมิใช่การเรียนที่ดีที่สุด แต่เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับบุคคล และสถานการณ์บางอย่างเท่านั้น

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532 : 77) กล่าวว่า การฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ แต่ต้องใช้เวลา ความพยายาม และความร่วมมือ จากบุคคลหลายฝ่าย

เช่น ครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย พบว่ามีองค์ประกอบ 2 ประการ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ (1) การอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทย และ (2) การฝึกฝนในระบบการศึกษาไทย โดยทั้ง 2 ประการนี้มีลักษณะ “เจ้ากี้เจ้าการ” (Threat) เป็นส่วนสำคัญ ดังนั้น การฝึกให้ผู้เรียนเป็น “ผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง” จึงต้องใช้วิธีดำเนินการดังนี้

1. เนื่องจากระบบการศึกษาของไทยคุ้นเคยกับการพึ่งพาครู อาจารย์ในขั้นต้น ลักษณะความช่วยเหลือจาก “พี่เลี้ยง” อาจมีค่อนข้างมาก กล่าวคือ เริ่มจากต้องพึ่งผู้อื่น (Dependence) ไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interdependence)
2. ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามลดความ “เจ้ากี้เจ้าการ” ให้น้อยลง
3. ต้องมีการจัดสภาพการณ์การเรียนรู้ที่เอื้อ หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ชิดขงศ์ ส.นันทนาเนตร (2534 : 1) ได้กล่าวถึง เครื่องมือหรือสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อาจกระทำได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้คือ

1. สัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้น ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นลักษณะการสอนรายบุคคลที่ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเองให้มาก โดยการให้สำรวจและค้นหาความสนใจที่แท้จริงของตนเอง แล้วให้ผู้เรียน เลือกเรียนตามความสนใจ (Personal Interest) “สัญญาการเรียนรู้” นี้จะช่วยให้ผู้เรียนนำตนเองได้มากขึ้น เพราะได้เปิดเผยตัวเองได้เต็มที่ และพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด
2. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน (Peer Learning Group) สิ่งที่จะได้จากการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อนคือ ประสบการณ์ที่ต่างคนต่างนำมาแลกเปลี่ยนกัน ประสบการณ์ของตนเอง อาจช่วยชี้แนะเพื่อนได้ และในตรงข้าม ประสบการณ์ของเพื่อนก็อาจช่วยชี้แนะตัวเอง พร้อมกันนี้ก็จะเป็นการเรียนการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นระหว่าง ครู หรือ ผู้สอน หรือ ผู้อำนวยความสะดวก กับผู้เรียนในกลุ่มด้วย
3. ทัศนะเกี่ยวกับเวลา (Time Commitment) การกำหนดระยะเวลาตายตัวกับกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และการนำไปใช้ได้ทันทีในชีวิตประจำวัน

4. ประโยชน์ของการเรียนรู้ (Perceived Benefits) ผู้เรียนจะนำตนเองได้มากขึ้น หากการเรียนรู้เป็นการแก้ปัญหา มิใช่การจดจำแค่นั้นหา การจัดโปรแกรมการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นการให้ความรู้ ทักษะที่จำเป็น และทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ที่เป็นอยู่

5. การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Preparation of Self-Directed Learning) นั่นคือผู้เรียนต้องมีความสนใจ เต็มใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้เป็นเรื่องภายในจิตใจ อยู่ในจิตสำนึกของผู้เรียน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ภายในตัวผู้เรียนมากกว่าการจัดการภายนอก

เมสซิโรว์ (Mezirow, 1981 : 21-22) ได้สรุปวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถกระทำหน้าที่เป็นผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยดำเนินการดังนี้

1. ลดการให้ผู้เรียนพึ่งพาผู้สอน หรือผู้อำนวยความสะดวก
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการใช้แหล่งวิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากผู้อื่น รวมทั้งครู หรือผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
3. ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ เนื่องจากการรับรู้ความต้องการด้วยตนเอง เป็นผลมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
4. ช่วยให้ผู้เรียนเพิ่มความรับผิดชอบ ในการหาเป้าหมายของการเรียนรู้ การวางแผนโปรแกรม และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน
6. ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจในวิชาต่าง ๆ ที่เสนอให้ผู้เรียนไว้เป็นทางเลือกในการทำความเข้าใจ ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้ต่อไป
7. กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เกณฑ์ หรือบรรทัดฐานในการตัดสินใจ หรือ พินิจพิเคราะห์ในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับตนเอง และประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา
8. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าไปสู่การเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองอย่างถูกต้อง
9. ชี้ปัญหาและแก้ปัญหาให้เข้าใจโดยง่าย ซึ่งต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ของปัญหามนุษย์ และส่วนรวมด้วย

10. เสริมแรงมโนคติของผู้เรียน ว่าต้องเป็นทั้งผู้เรียนรู้ และผู้จัดการชีวิตตัวเอง โดยจัดบรรยากาศที่น่าสนับสนุน และรับปฏิกิริยาตอบกลับของผู้เรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏ

11. เน้นการนำประสบการณ์ การมีส่วนร่วม และวิธีการสร้างโครงการอย่างเป็นระบบ โดยทำในรูปลักษณะ “สัญญาการเรียน” (Learning Contract)

12. ทำความชัดเจนในเรื่องการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทางเลือก หรือการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่จะปรับปรุงภาพของการเลือก และกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกเฟ้นสิ่งที่ดีที่สุด

บทบาทของ“ผู้อำนวยความสะดวก”

โรเจอร์ (Roger) กล่าวว่า บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Learning Facilitator) ควรเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และเป็นตัวของตัวเอง (สมคิด อิศระวัฒน์. 2532 : 76)

ทัฟ (Tough) เสนอแนะว่า ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนที่ดี (Ideal Helper) ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ชิดขงค์ ส.นันทนาเนตร. 2534 : 1)

1. มีบุคลิกภาพที่อบอุ่น มีความรัก สนใจและยอมรับในตัวของผู้เรียน
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีการวางแผนการเรียนด้วยตนเอง
3. เป็นบุคคลที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง และยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และพยายามศึกษาหาความรู้จากกิจกรรมที่ตนเองช่วยเหลือ

บรันเดจ (Brundage) และ แมคเกอร์เรเซอร์ (Mackeracher) กล่าวว่า ผู้อำนวยความสะดวก ควรมีคุณสมบัติ คือ (ชิดขงค์ ส.นันทนาเนตร. 2534 : 2)

1. มีความรู้สึกไวต่อการรับรู้ของผู้เรียน
2. มองเห็นการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
3. มีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เรียน
4. เปิดโอกาสต่อข้อเสนอแนะของผู้เรียน
5. จัดบรรยากาศแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งในหมู่ผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

6. ผู้สอนต้องพูดให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจน ว่าเป้าหมายของการเรียนคืออะไร และให้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ
7. ผู้สอนต้องตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของผู้เรียนที่ต่างกัน และจะต้องใช้รูปแบบการสอน (Teaching Style) ให้เหมาะสม
8. ต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้เรียนให้พอเหมาะกับการเป็นอิสระ หรือการเป็นตัวของตัวเองของผู้เรียนแต่ละบุคคล

จุดเน้นที่สำคัญเป็นพิเศษ ในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ ต้องมีความยืดหยุ่นในการเรียน สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งจะใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ในกิจกรรมการเรียนการสอน มีความเต็มใจในการให้คุณค่า และมีเกียรติภูมิ (Dignity)

แหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ถนอมวงศ์ ยอดมรรคผล (2526 : 560) กล่าวว่า แหล่งสะสมความรู้ของมนุษย์อาจแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ในตัวมนุษย์เอง คือ สมอง เป็นสิ่งที่อ่านได้ยาก เพราะเป็นระบบที่ลึกซึ้งมาก จะอ่านได้ก็ต้องให้มนุษย์นั้นสื่อออกมาด้วยคำพูดและแสดงท่าทาง หรือสัญลักษณ์ ซึ่งเข้าใจร่วมกัน
2. ในสิ่งต่าง ๆ คือ ธรรมชาติและวัตถุต่าง ๆ เป็นความรู้ที่อ่านได้ แต่ต้องมีความรู้ความสามารถอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น นักโบราณคดีอ่านอายุกระดูก นักภูมิศาสตร์อ่านชั้นดิน เป็นต้น ความรู้พื้นฐานในการอ่านสิ่งเหล่านี้แต่เดิม ก็ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากการฝึกฝน แต่ต่อมาก็มีตำราให้ศึกษากันได้ แต่ต้องอาศัยประสบการณ์ประกอบด้วย
3. ในสิ่งต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ นับได้ว่าเป็นแหล่งสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาค้นคว้าของมนุษย์ ได้แก่ รหัสและตัวอักษรต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่บันทึกไว้ในหนังสือและวัสดุการอ่านนั่นเอง

นิโคลส์ (Nicholes. 1971 : 342-343) ได้จำแนกประเภทของแหล่งวิทยาการหรือแหล่งทรัพยากรในชุมชนไว้หลายประเภท คือ

1. ผู้ชำนาญพิเศษ คือ ผู้ที่มีความชำนาญ เช่น นักดนตรี จิตรกร นักกีฬา อาชีพพ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม แม่บ้าน ขาวนา เป็นต้น

2. พ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักศึกษา เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ
3. ผู้แทนองค์การ คือบุคคลที่เป็นตัวแทนของสังคม เทศบาล และองค์การเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งพวกพนักงาน คณะกรรมการด้านธุรกิจต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ
4. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม บุคคลที่ทำงานในโรงงานต่าง ๆ การขนส่ง เมืองแร่ การเกษตร กิจกรรมค้าต่าง ๆ การเงินและการประกันภัย
5. ผู้แทนของรัฐบาล คือ บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากจังหวัด เช่น นายกเทศมนตรี คณะกรรมการธิการของจังหวัด ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่อนามัย รวมทั้งพวกที่อยู่ในระดับบริหารประเทศ เช่น สมาชิกวุฒิสภา ผู้แทนราษฎร และบุคคลในสหพันธ์ต่าง ๆ
6. คณะกรรมการให้การศึกษาเอกชน เช่น ผู้ที่ให้การแนะแนวในโรงเรียน
7. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ หิน น้ำ ดิน แร่ และวัตถุทางธรรมชาติ อื่น ๆ
8. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์ได้สร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษาและเป็นสิ่งที่สำคัญที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ อาคารสถานที่ ถนน รถไฟ รถยนต์ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ รูปปั้น กระดานดำ โต๊ะเรียน โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

โนลส์ (Knowles, 1976 : 47) ได้กล่าวถึงการแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคลดังต่อไปนี้

1. แหล่งวิทยาการที่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนเอง
2. แหล่งวิทยาการที่เป็นเสมือนวิทยากร คือ ครู หรือ เพื่อน ผู้ที่สามารถช่วยเหลือ ร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี
3. แหล่งวิทยาการที่ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
4. ทักษะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยให้แสวงหาแหล่งวิทยาการได้สะดวก รวดเร็ว เช่น ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัสดุและบุคคล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการเรียนด้วยการนำตนเอง ช่วยให้การเรียนด้วยการนำตนเองเกิดประสิทธิภาพดี และผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ

การศึกษาผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่

นักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ ดังนั้นทฤษฎีทางการศึกษาผู้ใหญ่ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล สำหรับทฤษฎีทางการศึกษาผู้ใหญ่นี้ เมอร์เรีย และคาฟฟาเรลลา (Merriam and Caffarella, 1991) ได้จัดแบ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ออกเป็น 3 ประเภท คือ ทฤษฎีที่ยึดลักษณะของผู้เรียนเป็นหลัก (Adult Learners' Characteristics) ทฤษฎีที่ยึดสถานการณ์ในชีวิตของผู้เรียนเป็นหลัก (Adult's Life Situation) และ ทฤษฎีที่ยึดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้สึกนึกคิดเป็นหลัก (Changes in Consciousness)

1. **ทฤษฎีที่ยึดลักษณะของผู้เรียนเป็นหลัก** ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) ของ มัลคัม โนลส์ (M.S. Knowles) ที่ได้ตั้งสมมติฐานผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่สรุปได้ 5 ข้อ คือ

- 1) ในขณะที่บุคคลย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ จากแบบพึ่งพาตนเองเป็นแบบการนำตนเองมากขึ้น
- 2) ผู้ใหญ่สะสมประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นทุนทรัพย์แห่งความรู้
- 3) ความพร้อมในการเรียนของผู้ใหญ่ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับผลทางการพัฒนาจากภาระหน้าที่ในสังคม
- 4) มีการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ทางด้านเวลา จากการหาความรู้เพื่อไว้ใช้ในอนาคต เป็นการหาความรู้เพื่อใช้ทันที ดังนั้น การเรียนของผู้ใหญ่จึงเป็นการยัดป้อนเป็นศูนย์กลางมากกว่ายึดเนื้อหาเป็นศูนย์กลาง
- 5) แรงจูงใจของผู้ใหญ่ เกิดจากปัจจัยภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก

แนวคิดทฤษฎีในกลุ่มนี้ยังมี แนวคิดของแพทริเซีย ครอสส์ (Patricia Cross) ที่ได้เสนอทฤษฎีลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ โดยยึดลักษณะความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ โดยใช้ตัวแปร 2 ชุด เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ตัวแปรที่เป็นลักษณะเกี่ยวกับบุคคล ประกอบด้วย มิติ

ทางกายภาพ มิติด้านจิตวิทยา และมิติทางสังคมและวัฒนธรรม กับตัวแปรที่เป็นลักษณะเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ประกอบด้วยตัวแปรเฉพาะของผู้เรียน เช่น การเรียนแบบเต็มเวลา หรือแบบบางส่วน ของเวลา การเรียนแบบสมัครใจหรือการเรียนแบบบังคับ

2. ทฤษฎีที่ยึดสถานการณ์ในชีวิตของผู้เรียนเป็นหลัก มีทฤษฎีพลังสำรอง

(Theory of Margin) ของแมคคลัสกี (McClusky) กล่าวโดยสรุปถึงวัยผู้ใหญ่ว่าเป็นวัยแห่งการเติบโต เปลี่ยนแปลงและปรับตัว ซึ่งแต่ละคนจะจัดความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณของพลังงานที่ต้องการกับพลังงานที่มีอยู่จริง ดุลยภาพนี้เปรียบเสมือนสัดส่วนระหว่างภาระกิจของชีวิต (Load) กับพลังงานของชีวิต (Power) ที่ทำให้เราสามารถเผชิญกับภาระกิจได้ พลังที่เหลือจากการถูกดึงไปใช้ เรียกว่า พลังสำรองของชีวิต (Margin in Life) โดยเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$\frac{\text{Power}}{\text{Load}} = \text{Margin}$$

ภาระกิจของชีวิต ประกอบด้วยความต้องการที่เกิดจากตนเองและสังคม ซึ่งมีตัวแปรที่สัมพันธ์กัน 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรภายนอก ได้แก่ ภาระที่เกี่ยวข้องกับความจำเป็นของชีวิต ครอบครัว งาน ความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง เป็นต้น ส่วนตัวแปรภายใน ได้แก่ ความคาดหวังในชีวิต ความอดทน เป้าหมาย อุดมคติ และค่านิยม เป็นต้น

พลัง ประกอบด้วย ชุมพลังที่บุคคลสามารถนำมาใช้ในการทำภารกิจ พลังประกอบด้วยตัวแปรที่สัมพันธ์กัน 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรภายนอก ได้แก่ สุขภาพ การติดต่อทางสังคม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนตัวแปรภายใน ได้แก่ ทักษะ และประสบการณ์ในชีวิต เช่น ความยืดหยุ่นในการปรับตัว ทักษะในการจัดการ เป็นต้น

พลังสำรอง อาจเพิ่มขึ้นโดยการลดภารกิจลง หรือเพิ่มพลังขึ้น ในทางตรงกันข้าม พลังสำรองอาจลดลงโดยการเพิ่มภารกิจขึ้นหรือลดพลังลง ซึ่งหมายความว่า ถ้าบุคคลสามารถควบคุมภารกิจและพลังได้ หรือสามารถควบคุมพลังสำรองได้ เขาก็พร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถดำเนินงานค้นคว้า สร้างสรรค์ หรือมีความต้องการที่จะเรียนรู้มากขึ้น สภาวะที่จำ

เป็นสำหรับการเรียนที่ประสบความสำเร็จ ก็คือการทำให้เกิดพลังสำรองเกินระดับที่จะใช้ในชีวิตทั่วไป ซึ่ง แมคคัลลิก เชื่อว่า การที่ผู้ใหญ่เรียนและเรียนอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับว่าเขาอยู่ในระยะใดของวัฏจักรชีวิตของเขา ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีต่อศักยภาพการเรียนรู้ ตลอดจนอุปสรรคการเรียนรู้ที่เขามีอยู่ในขณะนั้น การเรียนการสอนในวัยใหญ่นั้นต้องคำนึงถึง เอกลักษณ์บุคคล กิจกรรมในชีวิต ซึ่งอาจมีส่วนสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อการเรียน มโนภาพทางด้านเวลาของเขา ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในช่วงวิกฤตของชีวิต สุดท้ายต้องพิจารณาถึงความต้องการของเขาในแง่ที่ว่า การเรียนจะสามารถนำไปใช้กับปัญหาของเขาหรือไม่ ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในกลุ่มนี้ ยังมีแนวคิดของน็อกซ์ (Knox) ที่ได้เสนอทฤษฎีประสิทธิภาพ (Proficiency Theory) และจาร์วิส (Jarvis) ที่ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยเน้นที่ประสบการณ์ชีวิตหรือประสบการณ์ของผู้ใหญ่เช่นกัน

3. ทฤษฎีที่ยึดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึนึกคิด เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดขึ้นทางความคิดของประสบการณ์และความหมายภายใน โดยเน้นความคิดที่มีความเป็นอิสระ แนวคิดนี้เชื่อว่า ความรู้ความเข้าใจที่มีความครอบคลุมมากขึ้น แยกแยะได้ดีขึ้น มีการบูรณาการมากขึ้นเหล่านี้ เป็นความรู้ความเข้าใจสุดยอดที่ผู้ใหญ่เลือก ถ้าเขาสามารถเลือกได้ การเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ที่ได้ใหม่นั้นจะเปลี่ยนแปลงความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เป็นความรู้ความเข้าใจใหม่ ซึ่งถือว่าการปลดปล่อยผู้เรียนให้มีความเป็นอิสระ ผลสูงสุดที่ได้รับการเรียนรู้ประเภทนี้คือ การทำให้ตระหนักถึง สมมติฐานทางวัฒนธรรมซึ่งครอบงำ กฎ บทบาท จารีตประเพณี และความหวังทางสังคมซึ่งได้บงการวิธีที่เราคิด มองเห็น รู้สึก และกระทำ นักคิดแนวนี้ ได้แก่ เมซซิโรว์ (Mezirow) และ แฟรร์ (Freire)

สรุป แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาผู้ใหญ่ไม่สามารถอธิบายได้สมบูรณ์ด้วยทฤษฎีใดเพียงทฤษฎีเดียว แต่ต้องใช้หลายทฤษฎีประกอบกัน ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การนำตนเอง หรือ การปกครองตนเอง เป็นลักษณะหรือเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
2. ความกว้าง และความลึกของประสบการณ์ชีวิต เป็นสาระสำคัญหรือสิ่งกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
3. การควบคุมการเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นได้เนื่องมาจากความคิดหรือการรู้ตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1976 : 48) ได้สรุปพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเชื้ออำนวยต่อนักศึกษาในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ประการหนึ่งที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กล่าวคือ การนำตนเองซึ่งเป็นความรู้สึกส่วนลึกของผู้ใหญ่ ที่มีความต้องการและรู้สึกถึงความสามารถในการนำตนเอง เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหาและค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียน มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านความรู้และทำหน้าที่ประเมินว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงใดเท่านั้น

ทฤษฎีว่าด้วยศาสตร์การศึกษาผู้ใหญ่ของโนลส์ที่เรียกว่า ทฤษฎีแอนดรากอจี (Andragogy) นั้น โนลส์มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะเรียนได้มากที่สุด เมื่อวิธีการและเทคนิคการสอนทำให้ผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involved) ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) ซึ่งโนลส์ได้สรุปว่าทฤษฎีแอนดรากอจีตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานการเรียนรู้ 4 ประการ คือ

1. มโนภาพต่อตนเอง (Self-Concept) เมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะมากขึ้น ความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองก็มีมากขึ้นตามลำดับ และถ้าหากบุคคลรู้สึกว่าได้เจริญวัยและมีวุฒิภาวะถึงขั้นที่จะควบคุมและนำตนเองได้ บุคคลก็จะเกิดความต้องการทางด้านจิตใจ เพื่อที่จะได้ควบคุมและนำตนเอง นั่นคือผู้ใหญ่จะมองตนเองว่าสามารถควบคุมและนำตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น

2. ประสบการณ์ (Experience) บุคคลเมื่อมีอายุและวุฒิภาวะมากขึ้น ก็ยังทำให้มีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละคนจะได้รับเป็นเสมือนแหล่งวิทยาการอันมหาศาลของการเรียนรู้ และในขณะเดียวกันประสบการณ์เหล่านั้นก็จะสามารถรองรับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง

3. ความพร้อม (Readiness) ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนเมื่อเห็นว่าสิ่งที่เรียนไปนั้นมีความหมายและมีความจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคม ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีหน้าที่การงาน มีบทบาทและสถานภาพทางสังคม ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงพร้อมที่จะเรียนเสมอหากสิ่งที่เรียนไปนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง นั่นคือเรียนไปเพื่อเป็นส่วนประกอบของสถานภาพทางสังคม เพื่อให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคม

4. แนวโน้มต่อการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีบทบาทและสถานภาพทางสังคม การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเป็นการเรียนเพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ยึดปัญหาเป็น

ศูนย์กลางในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะเรียนก็ต่อเมื่อความรู้ที่ได้รับจากการเรียนนั้นจะต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยทันที เนื้อหาในการเรียนจะต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว เรียนแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ใหญ่จะไม่ยอมเสียเวลาเรียนในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

โมแฮมมัด อับดุลกาเดร์ (2520 : 26-27) ได้สรุปหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี ถ้าเขาได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เช่น ทำงานที่เป็นกลุ่ม ให้มีการอภิปราย จะช่วยให้การเรียนก้าวหน้าขึ้น
2. จัดอุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้เขาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเขา
3. ผู้ใหญ่จะรับความคิดใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าถ้าความคิดใหม่สอดคล้องกับความเชื่อเก่า ๆ ของเขาที่มีอยู่แล้ว
4. ต้องศึกษาพื้นฐานและความต้องการของผู้ใหญ่ เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้แก่เขาให้มากที่สุด
5. ต้องช่วยสร้างความสำเร็จในบทเรียนขั้นต้น ให้แก่ผู้ใหญ่ที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อย ก่อนที่จะเริ่มบทเรียนใหม่ ๆ ต่อไป
6. ผู้ใหญ่เคยมีประสบการณ์ที่ไม่ดีในโรงเรียนมาก่อน จึงควรสร้างประสบการณ์ที่สบาย ๆ อย่าให้ผู้เรียนรู้สึกว่าซ้ำกับประสบการณ์เก่า ๆ ที่ผ่านมา
7. การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมีจุด “หยุดนิ่ง” ผู้สอนควรทำความเข้าใจ เพื่อมิให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอย เพราะเป็นธรรมดาในการเรียน
8. ควรมีการทบทวนถึงวัตถุประสงค์ในการเรียนเสมอว่า “เราเรียนทำไมและขณะนี้ได้ก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายมากน้อยแค่ไหน”

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2524 : 64-65) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ ผู้ใหญ่มักเกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะยึดถือสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีการหลักสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่ แต่ละคนอย่างละเอียดว่าส่วนไหนของประสบการณ์ควรนำมาใช้ในการเรียนการสอน แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ คือ ความต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ บทบาทของครูจึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียน มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าผู้เรียนคล้อยตามหรือไม่เพียงใดเท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบการเรียนการสอน เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ย่อมเป็นไปตามความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แต่ละคน

มานพ กาละดี (2513 : 13-18) ได้สรุปลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า “ผู้ใหญ่ไม่ว่าอายุเท่าใดก็มีความสามารถที่จะเรียนได้ผลดี แต่การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะแตกต่างไปจากการเรียนของเด็ก คือ

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี เมื่อเขาต้องการที่จะเรียน
2. ผู้ใหญ่จะเรียนเฉพาะสิ่งที่เขามีความรู้สึกว่าจำเป็นและต้องเรียน
3. ผู้ใหญ่เรียนรู้โดยการกระทำ
4. จุดศูนย์กลางในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อยู่ที่ปัญหา
5. ประสบการณ์มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
6. ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดียิ่งขึ้นในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นกันเอง
7. ผู้ใหญ่ต้องการแนะแนวไม่ใช่การสอนหรือคะแนน

โนลส์ (Knowles. 1975 : 34-37) ได้ใช้วิธีการเรียนการสอนผู้ใหญ่หรือ Andragogical Process มาประยุกต์เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นบรรยากาศของความเป็นอิสระ ใฝ่หา ใจกว้าง ให้เกียรติ เคารพในกฎเกณฑ์ร่วมกัน เคารพในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ของสถานที่เรียนที่จะต้องเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

2. การวางแผนกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างเป็นระบบ
3. การศึกษาถึงความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน
4. การกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ร่วมกัน
5. การออกแบบวิธีการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
6. การดำเนินกิจกรรมตามแผนและแบบที่กำหนดไว้
7. การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

เฮมสตรา (Hiemstra. 1976 : 94) ได้สรุปลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จากงานวิจัยของเขา ซึ่งมีดังนี้

1. ผู้ใหญ่เกือบทุกคนจะมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. การเรียนเพื่อเครดิต หรือการเรียนในโรงเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนย่อยของการเรียนทั้งหมดของผู้ใหญ่
3. การเรียนส่วนใหญ่ของผู้ใหญ่ เป็นการเรียนที่เกิดจากการวางแผนของตนเอง (ประมาณ 2 ใน 3 ของการเรียนทั้งหมด)
4. แหล่งวิชาการหรือสื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ได้แก่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสาร จดหมาย ข่าว เพื่อน ญาติ ชุมชน
5. วัตถุประสงค์ในการเรียนของผู้ใหญ่ ส่วนมากจะเป็นการศึกษาเพื่อให้บรรลุถึงความเพียบพร้อมสมบูรณ์ของชีวิต
6. บ้านเป็นสถานที่เรียนที่ผู้ใหญ่ชอบมากที่สุด

โนลส์ (Knowles. 1975 : 303) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่าเป็นรูปแบบของการเรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ โดยให้เหตุผล 2 ประการ คือ

1. ผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนมากเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง และเข้ามาเรียนด้วยความเต็มใจ มิได้ถูกบังคับ มาเรียนด้วยความสมัครใจ จะเป็นผู้ที่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่เข้าเรียนโดยถูกบังคับ และอยู่ในระบบการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้บอก แต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ เพราะว่าการเรียนด้วยการนำตนเอง ผู้ที่เข้ามาเรียนจะมีจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่แน่นอน มีแรงจูงใจ นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนมักจะนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าและนานกว่า

2. การเรียนด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพและกระบวนการพัฒนาทางจิตวิทยา นั่นคือ เมื่อมนุษย์ลืมตามองดูโลก มนุษย์เราช่วยตัวเองไม่ได้ต้องพึ่งพ่อแม่ และคนอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อเติบโตขึ้น มนุษย์ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่พึ่งคนอื่นอีกต่อไปตามลำดับ โดยเริ่มหลุดจากการควบคุมของพ่อแม่ ของครู และของคนอื่น ๆ และสิ่งนี้ก็ คือ การพัฒนาไปสู่การเรียนด้วยการนำตนเอง

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้นั้น ต้องอาศัยการสร้างสม ค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง และจากการวิจัยของ ทัท (Tough) พบว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้เป็นลักษณะที่จะพบโดยทั่วไปในผู้ใหญ่ และผู้ที่ประสบความสำเร็จสูงในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น จะมีลักษณะพิเศษ ดังนี้ (สมบุญรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526 : 264-265)

1. เป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมายของการกระทำไว้ชัดเจน
2. รู้จักเลือกใช้ความรู้และทักษะที่เหมาะสม
3. วางแผนการเรียนอย่างดี
4. เรียนได้โดยไม่สุดกำลังความสามารถ
5. มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และมีความสามารถอยากรู้ อยากเห็น ขณะเดียวกันคนเหล่านี้ยังชอบงานที่ตนทำอยู่
6. เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของตน และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน
7. มีความเชื่อมั่น กล้าหาญพอที่จะเปิดเผยตนเอง
8. มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่นอน
9. เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง
10. ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก
11. เป็นผู้ที่มีความผูกพันหรือยึดมั่นต่อจุดหมายของชีวิต

12. ต่อสู้บากบั่นเพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ
13. มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง
14. เป็นผู้ที่มีผลงานและประสบความสำเร็จ
15. สามารถสมาคมคบหากับเพื่อน รักใคร่จริงจังได้อย่างน้อย 2-3 คน

สมบุรณ์ ศาลยาชีวิน (2526 : 265) กล่าวถึงลักษณะของผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จสูงในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากรายงานของ ทัฟ (Tough) ว่า มีลักษณะคล้ายกับคุณลักษณะของบุคคลในอุดมคติของมาสโลว์ (Maslow) ที่เรียกว่า Self Actualized Person และจอห์น การ์ดเนอร์ (John Gardner) ได้สรุปว่าผู้ใหญ่ประเภทนี้เรียกว่าเป็นผู้ที่ปรับปรุงตนเองให้ใหม่อยู่เสมอ (Self Renewal) เป็นผู้ที่พัฒนาศักยภาพของตนเองและค้นคว้าด้วยตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง การพัฒนาหรือปรับปรุงตนเองนี้ไม่ใช่การกระทำด้วยการรอคอยโอกาสหรือจังหวะ แต่เขาจะเป็นผู้สร้างสรรค์และวางแผนการกระทำอย่างมีระบบต่อเนื่องจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นที่น่าพอใจที่ผลการวิจัยของ ทัฟ ได้สนับสนุนทฤษฎีหรือแนวคิดของมาสโลว์

ฉะนั้น ความต้องการที่จะพิสูจน์ตนเองหรือรู้จักค้นพบเกี่ยวกับตนเอง (Self Actualization) จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผลงานวิจัยของแอสทานิโน (Astanino) และบริคเคิล (Brickell) ใน ค.ศ 1980 สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ นอกจากนั้นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในและความอยากรู้อยากเห็น ความพอใจที่จะรู้ทำความเข้าใจ และแสดงความสามารถของตนในบางสิ่งบางอย่าง แรงจูงใจภายในเป็นแรงจูงใจของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นความเชื่อของคนอเมริกันที่ว่า ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นจริง เพื่อให้มีทักษะ มีความรู้ความฉลาดเพิ่มขึ้น ไม่ใช่เพื่อการปรับตัวหรือการสนองตอบต่อแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อม แต่เพื่อเป็นการพิสูจน์ความสามารถหรือศักยภาพของตน (Gross. 1982)

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2533 : 9) กล่าวเกี่ยวกับความตั้งใจในการเข้ามาหรือแรงจูงใจในการเข้ามาของผู้เรียนซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ไว้ว่า ได้มีนักการศึกษาผู้ใหญ่ของสหรัฐอเมริกา คือ ฮูล (Houle. 1961) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในหนังสือชื่อ "The Inquiring Mind" โดยทำการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากนักการศึกษาผู้ใหญ่ จนกระทั่งได้แยกแรงจูงใจในการเข้ามาเรียนออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ความตั้งใจมุ่งหวังด้านเป้าประสงค์ (Goal-Oriented) ผู้เรียนมีความต้องการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ไขปัญหาการทำงานที่ปฏิบัติอยู่ มีเป้าหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติ ประการณียบัตร ซึ่งสามารถจะนำไปปรับขึ้นเงินเดือน เลื่อนขั้นและหน้าที่การงานได้ ดังนั้นผู้ใหญ่จะเรียนเฉพาะสิ่งที่เขามีความรู้รู้สึกว่ามีความจำเป็นจะต้องเรียน
2. ความตั้งใจมุ่งหวังด้านกิจกรรมทางสังคม (Activity-Oriented) ผู้เรียนมีความต้องการได้พบเพื่อนใหม่ และเลือกร่วมกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ที่มีขึ้นในสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น
3. ความตั้งใจมุ่งหวังทางด้านความรู้ (Learning-Oriented) ผู้เรียนในประเภทนี้จะเป็นพวกที่มุ่งมั่นเอาใจใส่และจริงจังต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ต้องการที่จะได้รับความรู้ ในสิ่งที่ตนเองยังไม่ทราบ ตลอดจนความชำนาญและทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง

จากธรรมชาติและจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่แล้ว ซึ่งเห็นได้ชัดจากผลการวิจัยของ ทัฟ (Tough) ที่ว่ากลุ่มผู้เรียนที่มุ่งหวังทางด้านความรู้ จัดเป็นกลุ่มผู้เรียนที่ชอบเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากที่สุด นับเป็นคุณลักษณะที่ผู้เรียนพึงมี ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการภายในตัวผู้เรียน (Learning is an Internal Process) ที่ผู้เรียนควบคุมและใช้ทั้งสติปัญญา อารมณ์ และร่างกายของตนเองกระทำการในเชิงจิตวิทยา อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตอบสนองความต้องการ (Need-Meeting) และการบรรลุเป้าหมาย (Goal-Striving) ทั้งนี้หมายความว่าผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ทราบเท่าที่เขาคิดว่า เขาต้องการเรียนรู้และการเรียนรู้จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้แล้วผู้เรียนจะใช้ทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เมื่อผู้เรียนคิดว่าสิ่งเหล่านี้ จะตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของเขา (อุ้นตา นพคุณ. 2527)

การศึกษาทางไกลกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

คีแกน (Keegan. 1990) ได้แบ่งทฤษฎีการศึกษาทางไกลเป็น 3 กลุ่ม ด้วยกัน คือ ทฤษฎีความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง ทฤษฎีอุตสาหกรรมการเรียนการสอน และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสาร

1. ทฤษฎีความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ได้แก่ แนวคิดของ ชาร์ลส วีดเมอร์ (Charles A. Wedemeyer) และ ไมเคิล มัวร์ (Michael G. Moore) แนวคิดนี้ได้กล่าวถึงการเรียนรู้อย่างอิสระ เป็นการเรียนรู้ที่เปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการปฏิบัติในสถานที่และเวลา ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากสภาพของโรงเรียน ผู้เรียนอาจจะได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอน แต่ไม่ใช่พึ่งพาครู ผู้เรียนยอมรับในปริมาณของความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบในการริเริ่มและทำกิจกรรมที่นำไปสู่การเรียนรู้ วีดเมอร์ได้กำหนดลักษณะของระบบการศึกษาทางไกลไว้ 6 ประการ สรุปได้ดังนี้

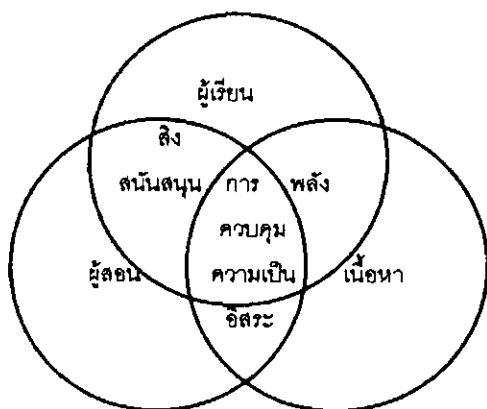
- 1) ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกล
- 2) กระบวนการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ดำเนินด้วยการเขียนหรืออ่านผ่านสื่อต่าง ๆ
- 3) การสอนเป็นแบบรายบุคคล
- 4) การเรียนรู้เกิดขึ้นจากกิจกรรมของผู้เรียน
- 5) การเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ในสภาพแวดล้อมของเขาเอง
- 6) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อความก้าวหน้าในการเรียนของตนเอง โดยมีอิสระที่จะเริ่มหรือหยุดเมื่อไรก็ได้ และดำเนินไปด้วยอัตราเร็วของตนเอง

มัวร์ ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาทางไกล ว่าประกอบด้วย 3 ระบบย่อย คือ ผู้เรียน ผู้สอน และวิธีการสื่อสาร ระบบย่อยทั้ง 3 นี้ มีลักษณะแตกต่างแล้วแต่รูปแบบที่ใช้ ที่สำคัญคือหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับผู้เรียนในระบบทางไกลนี้ ต้องเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบอิสระ (Independent Learning) หรือ การเรียนแบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) หลักสูตรการศึกษาทางไกล จะมีลักษณะของการสื่อสาร 2 ทาง และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และที่สำคัญคือนั้นความเป็นอิสระของผู้เรียน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียน อาศัยเกณฑ์ดังกล่าว การจัดการศึกษาทางไกลแต่ละรูปแบบจึงมีสัดส่วนของความเป็นอิสระในการเรียนที่ต่างกันอย่างออกไป

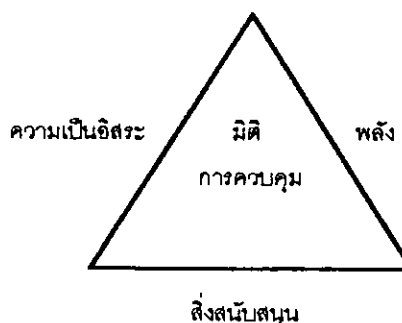
2. ทฤษฎีอุตสาหกรรมการเรียนการสอน ออตโต ปีเตอร์ (Otto Peter) เป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ โดยได้เปรียบเทียบการศึกษาทางไกลกับระบบการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม โดยมีลักษณะดังนี้

- 1) การอธิบายหลักการและเหตุผล
- 2) การแบ่งแยกงาน
- 3) การจัดให้มีเครื่องมืออุปกรณ์
- 4) ดำเนินการแบบแนวการประกอบชิ้นส่วน
- 5) การผลิตจำนวนมาก
- 6) มีการวางแผนและจัดเตรียมโดยผู้เชี่ยวชาญ
- 7) มีการกำหนดคุณภาพมาตรฐาน
- 8) มีการเปลี่ยนแปลงเชิงหน้าที่และการทำให้เป็นรูปธรรม
- 9) การควบคุมจากส่วนกลางที่ถือครองคนเดียว

3. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์และสื่อสาร นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เน้นบทบาทของสถาบันในการให้ประสบการณ์การเรียนรู้ที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียน โดยพัฒนาวัสดุการเรียนการสอนและการจัดส่งไปยังผู้เรียน ซึ่งบาท (Baath) ได้เน้นกิจกรรมการสื่อสาร 2 ทาง โฮล์มเบิร์ก (Holmberg) เน้นทฤษฎีการสนทนาแบบการสนทนาเชิงชี้แนะ ส่วน แดเนียล ซีวาร์ต และสมิท (Daniel, Sewart และ Smith) เน้นการจัดระบบการสอน ในกลุ่มทฤษฎีนี้ แกรริสัน และ เบย์นตัน (Garrison and Baynton) ได้เสนอแนวคิดในเรื่องมิติของการควบคุม (Control) ของตัวผู้เรียนเอง โดยเสนอว่าการควบคุมนั้นมีความสัมพันธ์กับ 3 องค์ประกอบคือ ความเป็นอิสระ พลัง และ สิ่งสนับสนุน องค์ประกอบทั้ง 3 นี้เกิดขึ้นภายในส่วนประกอบของระบบการศึกษาทางไกลที่ประกอบด้วย ผู้เรียน ผู้สอน และเนื้อหา ดังภาพ



ก องค์ประกอบของระบบการศึกษาทางไกล



มิติของการควบคุม

ภาพประกอบ 1 มิติต่าง ๆ ของการควบคุม

องค์ประกอบดังกล่าว มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความเป็นอิสระ เป็นองค์ประกอบแรกของการควบคุม ซึ่งผู้เรียนมีอิสระในการเลือก ดำเนินไปตามเป้าหมายของการศึกษา โดยไม่ต้องถูกบังคับ ผู้เรียนสามารถออกแบบกิจกรรม การเรียน สามารถกำหนดทรัพยากรที่เหมาะสม ความสามารถในส่วนนี้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยการนำตนเอง

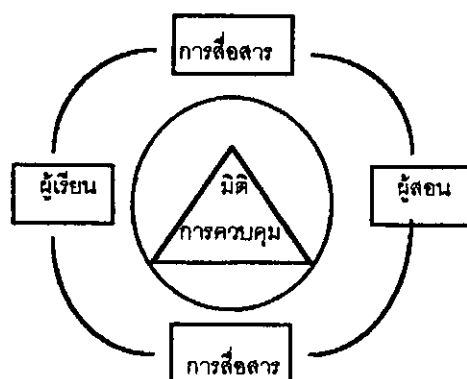
พลัง เป็นความสามารถในการเรียนโดยอิสระ หมายถึงตัวแปรทางด้านสติปัญญา ทักษะคิด และด้านอารมณ์ จัดเป็นมิติทางด้านจิตวิทยาของการควบคุม ซึ่งไม่เพียงครอบคลุมแต่ ทักษะการเรียน และความสามารถเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในการดำเนินการ เรียนต่อไป เพื่อให้ประสบความสำเร็จด้วย

สิ่งสนับสนุน เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับบรรดาทรัพยากรที่เป็นมนุษย์ และไม่เป็นมนุษย์ ซึ่งให้แนวทางและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการศึกษา ทรัพยากรเหล่านี้อาจจะเป็นรายละเอียดชุดวิชา วัสดุการศึกษาด้วยตนเอง ห้องสมุด แหล่งวิทยากรบุคคล และสื่อต่าง ๆ อีกนัย หนึ่งสิ่งสนับสนุนยังหมายถึงตัวแปรทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ความเพียงพอทางการเงิน ความสามารถที่จะจัดการกับบทบาทและความรับผิดชอบในครอบครัว และชุมชน อย่างไรก็ตาม

ตามสิ่งสนับสนุนที่สำคัญที่สุดคือ ผู้สอน ที่ช่วยในการแนะแนว ให้ทิศทาง เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมาย

การควบคุมของผู้เรียนนั้นขึ้นอยู่กับสัดส่วนขององค์ประกอบทั้ง 3 ดังกล่าว ผู้เรียนที่มีความสามารถควบคุมได้ดีคือสามารถจัดให้เกิดสภาพสมดุลขององค์ประกอบเหล่านั้น ถ้าผู้เรียนไม่สามารถจัดความสมดุลขององค์ประกอบได้แล้ว ความไม่เพียงพอในสัดส่วนบางอย่างอาจส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียน อาจเกิดความกดดัน และอาจลาออกกลางคันไปในที่สุดได้

ระดับของการควบคุมซึ่งผู้เรียนใช้ควบคุมประสบการณ์ในการเรียนนั้นถูกกำหนดและจัดการโดยการสื่อสารระหว่างครูกับผู้เรียน มัวร์ ได้ระบุว่าประสิทธิภาพของการศึกษาทางไกลถูกกำหนดโดย ปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของตัวแปร ซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านผู้เรียน ครู เนื้อหาวิชา และการสื่อสาร สำหรับการสื่อสาร นั้นถือว่าเป็นสื่อ หรือพาหนะในการบูรณาการ จัดให้เกิดความสมดุลขององค์ประกอบในกิจกรรมการเรียน ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา และการควบคุม (ความเป็นอิสระ พลัง และ สิ่งสนับสนุน)



ภาพประกอบ 2 การควบคุมและกระบวนการสื่อสาร

ลักษณะของผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกล

เคย์ และ รัมเบิล (Kaye and Rumble, 1981 : 35-38) ได้กล่าวถึงลักษณะผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกลว่า การเรียนทางไกลเป็นวิธีเรียนที่มุ่งพัฒนาความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนด้วยวิธี

เรียนอย่างอิสระด้วยตนเอง การเรียนด้วยวิธีนี้ ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจสูง โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้เรียนส่วนใหญ่ในระบบทางไกล จากการศึกษาของเคย์และรัมเบิล ได้วิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนตามมหาวิทยาลัยที่สอนในระบบการศึกษาทางไกล 10 แห่ง พบลักษณะสำคัญของนักศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20-40 ปี
 2. ส่วนใหญ่ศึกษาเล่าเรียนในลักษณะที่เรียนบางช่วงเวลา
 3. เป็นนักศึกษาผู้ชายมากกว่าผู้หญิง
 4. ใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนที่บ้านเป็นหลักใหญ่
 5. เป็นผู้มีแรงจูงใจในการเรียนสูง
 6. นักศึกษาส่วนใหญ่มาจากกลุ่มที่มีความด้อยกว่าทางสังคม
 7. พวกที่เรียนแบบสมัครเล่น หรือเรียนบางวิชา เช่น ผู้เรียนในวิชาที่จัดเพื่อการพัฒนาบุคลากรประจำการ บุคคลที่เข้าเรียนเหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่มาจากตัวเมืองมากกว่าชนบท
- เกี่ยวกับเหตุผลที่เข้าศึกษา ปรากฏว่านักศึกษาที่เข้าเรียนในระบบทางไกล มุ่งเพื่อให้สามารถสอบได้ เพื่อรับประกาศนียบัตรและปริญญา และเพื่อให้สอดคล้องหรือปรับปรุงทักษะเพื่อการประกอบและพัฒนาวิชาชีพของตนเป็นสำคัญ

วิจิตร ศรีสอ้าน และคณะ (2534 : 10-11) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาที่เรียนในระบบทางไกล สรุปได้ดังนี้

1. ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนไว้อย่างแน่นอน
2. ต้องพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนด้วยตนเองได้
3. ต้องวางแผนจัดเวลาเรียนและยุทธวิธีการเรียน
4. ต้องพัฒนาทักษะการเรียนด้วยการอ่าน และการวิเคราะห์ด้วยตนเอง จากเอกสารการสอนและสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รวมทั้งการรับฟังและรับชมรายการทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ การใช้สื่อโสตทัศน เทปเสียงและวีดิทัศน์ การร่วมอภิปรายและแสดงความเห็นเป็นกลุ่ม การเข้าฝึกปฏิบัติตามลำพังหรือการเข้าร่วมเป็นกลุ่ม
5. มีทักษะในการติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนเสริม ด้วยการเขียนจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์หรือการร่วมประชุมแบบเผชิญหน้ากัน อาจารย์สอนเสริมอาจมีบทบาทหลายด้าน เช่น

การแนะนำการเรียน การแก้ปัญหา การให้ข้อมูลย้อนกลับ การตรวจงานของผู้เรียน การทำหน้าที่เป็นวิทยากรและการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น

ทักษะการเรียนทางไกลดังกล่าวมีความสำคัญต่อผู้เรียนมาก เพราะการเรียนของผู้เรียนในระบบทางไกลมีลักษณะต่างกับนักเรียนที่มีการติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนหรือเพื่อนร่วมเรียนเหมือนการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตามผู้เรียนในระบบทางไกลได้เปรียบผู้เรียนในระบบปกติในด้านที่สามารถวางแผนและกำหนดตารางการเรียน รวมทั้งการทำกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของตน ซึ่งจะมีลักษณะที่คล่องตัวมากกว่า จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนในระบบทางไกลเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ เป็นผู้ที่มีงานทำและเป็นผู้ที่มีภาระทางครอบครัว โดยบุคคลเหล่านี้ไม่มีโอกาสจะเข้าเรียนในระบบปกติได้ และโดยสภาพความพร้อมทางการเงินสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ผู้เรียนในระบบทางไกลมีความพร้อมที่จะเรียนมากกว่าผู้เรียนในระบบโรงเรียน เพราะสามารถหารายได้ช่วยตัวเองได้

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เกิดขึ้นจากแนวความคิดเรื่องการขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด รัฐบาลจึงดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2521 และกำหนดวันที่ 5 กันยายน ของทุกปีเป็นวันสถาปนามหาวิทยาลัย ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีศักดิ์และสิทธิ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทุกประการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิด ที่ยึดหลักการศึกษาลดข้อจำกัดมุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั่วไป เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบอาชีพ และขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้สำเร็จมัธยมศึกษา เพื่อสนองความต้องการของบุคคลและสังคม

กู๊ด (Good, 1975 : 633) ได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยเปิดว่า หมายถึง มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ซึ่งมีนักศึกษาวัยต่าง ๆ เข้าเรียน โดยที่นักศึกษาเหล่านั้นยังคงปฏิบัติ

ภารกิจและอาชีพตามปกติ อาจมาพบผู้สอนบ้างบางโอกาส ดำเนินการเรียนการสอนโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อการสอนอื่น ๆ เมื่อถึงเวลาสอบไล่ก็เข้าสอบ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2519 : 5) ให้ความหมายว่า มหาวิทยาลัยเปิดคือ มหาวิทยาลัยที่เปิดรับนักศึกษา โดยไม่มีการสอบคัดเลือก แต่มีเกณฑ์การรับเข้าเรียนตามความเหมาะสม อาจไม่ต้องกำหนดคุณสมบัติขั้นต่ำ ใครสามารถเรียนให้ครบตามหลักสูตรก็สามารถรับปริญญาบัตร นักศึกษาไม่ต้องมานั่งในชั้นเรียน มหาวิทยาลัยจะจัดระบบการสอนที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนด้วยตนเองที่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ จากสื่อการสอนแบบประสม ซึ่งประกอบด้วย ตำรา บทเรียนทางไปรษณีย์ กับรายการวิทยุและโทรทัศน์ การเข้าพบอาจารย์ตามศูนย์ศึกษา และการเข้าศึกษาในระหว่างวันหยุดภาคฤดูร้อน

เอนก พ.อนุกุลบุตร (2520 : 138) ได้กล่าวถึงมหาวิทยาลัยเปิดว่า (1) เปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานเข้าศึกษาได้โดยไม่ต้องมีการสอบคัดเลือก คุณสมบัติพื้นฐานอาจได้แก่ อายุการทำงาน พื้นฐานความรู้อย่างต่ำที่กำหนด โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องการจำกัดจำนวน หรือความแตกต่างในแง่เศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ เข้ามาเป็นอุปสรรค เช่น พิการ ยากจน (2) เปิดโอกาสเลือกเรียนตามสาขาที่สนใจ ในมหาวิทยาลัยธรรมดาจะมีการจำกัดจำนวนคนที่รับได้ในแต่ละสาขา การเลือกสาขาของผู้เรียนจึงไม่มีอิสระเต็มที่ตามที่ตนปรารถนาที่จะศึกษาตามความพอใจที่ตนได้ตัดสินใจ มหาวิทยาลัยเปิดได้เปิดโอกาสนี้ให้ เพราะถือว่าตัวเขารู้ดีกว่าใครในโลกว่าตัวเขาต้องการอะไร แต่ละคนย่อมพัฒนาตนเองไปสู่สิ่งที่ตนสามารถทำได้ดีที่สุด (3) เปิดกระบวนการศึกษาให้ทุกคนสามารถเรียนได้ ลักษณะนี้เป็นหัวใจสำคัญของมหาวิทยาลัยเปิดตรงที่พยายามจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะขวางกั้นการเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ไม่ว่าจะเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ถิ่นที่อยู่ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล ไม่ว่าจะเรียนได้เร็วหรือช้า ไม่ว่าจะอายุจะมากหรือน้อย

มหาวิทยาลัยเปิดที่แท้จริงนั้น จะต้องเปิดอิสระเสรีทั้งด้านความเสมอภาคในโอกาส และกระบวนการให้การศึกษา โดยขจัดสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคต่อความเสมอภาคในการศึกษาออกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยมีให้ถิ่นที่อยู่ ภารกิจการทำงาน อาชีพ ความบกพร่องทางร่างกาย ฯลฯ มาเป็นอุปสรรคต่อความเสมอภาคดังกล่าว

วิจิตร ศรีธำณ (2522 : 7-8) ได้สรุปความหมายของมหาวิทยาลัยเปิดไว้ว่า เป็นการ ศึกษาแบบการเรียนการสอนทางไกล โดยที่ตัวผู้เรียนไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อการสอนที่มีอยู่ในรูปแบบของการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือวัสดุเสียงอื่นที่จะส่งไปถึงตัวมหาวิทยาลัยทำนองนี้มีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างการศึกษาในระบบ ตามรูปแบบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ ประชาชนทั่วไปควรได้รับโอกาสที่จะปรับปรุงตนเอง โดยอาศัยการเผยแพร่ความรู้จากแหล่งวิทยาการ จุดมุ่งหมายคือมุ่งเน้นผู้ทำงานให้มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีขึ้น รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ที่เรียกว่า การพัฒนาคุณภาพของประชาชนโดยทั่วไป ในลักษณะที่เป็น การเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน

กล่าวโดยสรุป มหาวิทยาลัยเปิดเป็นระบบการดำเนินงานระดับอุดมศึกษา ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่มีการสอบคัดเลือก แต่อาจมีเกณฑ์การรับเข้าตามความเหมาะสม ตัวผู้เรียนไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อการสอนในรูปแบบของการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือวัสดุเสียงอื่นที่จะส่งไปถึงตัว การเข้าพบอาจารย์ตามศูนย์ศึกษา และการเข้าศึกษาในระหว่างวันหยุดภาคฤดูร้อน ใครสามารถเรียนได้ครบตามหลักสูตรก็สามารถรับปริญญาบัตรได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดการศึกษาในรูปแบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งใช้สื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และวิธีการอื่นที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ วิธีการเรียนในรูปแบบทางไกล (Distance Learning) หรือเรียกว่า การศึกษาทางไกล (Distance Education) ที่ยอมรับในศักยภาพของแต่ละบุคคลว่าสามารถแสวงหาความรู้ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อม และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ได้จัดเตรียมไว้ให้

การศึกษาในแบบการศึกษาทางไกล ถือได้ว่าเป็นการศึกษาขยายวงโดยมุ่งขยายโอกาสแก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรม ลดภาวะความจำกัดทั้งด้านกระบวนการ โครงสร้าง และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ เน้นการใช้สื่อผสม มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองและขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนทั่วไปมากขึ้น (วิจิตร ศรีธำณ. 2529 : 1)

โฮล์มเบิร์ก (Holmberg, 1981 : 11-13) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน แต่มีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการใช้ระบบการสื่อสารแบบสองทางที่มีการเตรียมสื่อการศึกษาไว้ล่วงหน้าอย่างดี เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนจำนวนมากโดยอาศัยสื่อมวลชน มีการเรียนการสอนตามแบบอย่างของโรงงานอุตสาหกรรม และมีบริการให้คำปรึกษาระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นบางโอกาส

โอชา (Ochoa, 1983 : 6 ; citing in Perry, n.d.) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า การศึกษาทางไกลเป็นการศึกษาที่มีการจัดระบบ การเลือกใช้สื่อการสอนทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยการจัดการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ มีศักยภาพที่จะครอบคลุมสภาพทางภูมิศาสตร์ได้มากกว่าระบบการศึกษาที่มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

เคย์ (Kaye, 1985) ให้ความหมายของการศึกษาทางไกลว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง การศึกษาซึ่งครูผู้สอนมิได้ปรากฏตัวในสถานที่ที่การศึกษานั้นเกิดขึ้น หรือเป็นการศึกษาที่ครูผู้สอนอาจปรากฏตัวเป็นบางครั้ง หรือเพื่อทำงานบางอย่าง ตามความหมายดังกล่าว มีปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ (1) การอยู่ห่างกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และ (2) เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูผู้สอน ซึ่งอาจจะพบปะกับผู้เรียนเพื่อปฏิบัติงานหรือการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาทางไกล คือการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอน ไม่ต้องเผชิญหน้ากัน หรืออาจจะเจอกันบ้างเท่าที่จำเป็น การเรียนจะอาศัยจากสื่อต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้ของผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

หลักสูตรและสาขาวิชาที่เปิดสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชใช้ระบบการสอนทางไกล เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักศึกษา โดยจัดสาระของหลักสูตรเป็นชุดวิชาที่บูรณาการเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่าง ๆ ของวิชาที่มีความสัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบ ในรูปของชุด

การสอน เรียกว่า “ชุดวิชา” แต่ละชุดวิชามีค่าไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ทวิภาค ของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ชุดวิชาหนึ่งแบ่งหน่วยการสอนออกเป็น 15 หน่วย แต่ละหน่วยการสอนใช้เวลาศึกษาประมาณ 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาเป็นระบบทวิภาค ปีการศึกษาหนึ่งมี 2 ภาคการศึกษาปกติ แต่ละภาคการศึกษาปกติมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ในแต่ละภาคการศึกษา นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนอย่างน้อย 1 ชุดวิชา แต่ไม่เกิน 3 ชุดวิชา จนกว่าจะครบจำนวนชุดวิชาตามหลักสูตรในสาขาวิชาที่ศึกษา ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 เท่าของระยะเวลาการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

หลักสูตรที่มหาวิทยาลัยจัดสอน มี 4 ลักษณะ คือ หลักสูตรปริญญาโท หลักสูตรปริญญาตรี (4 ปี) หลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง (2 และ 3 ปี) และหลักสูตรประกาศนียบัตร (1 และ 2 ปี) โดยเปิดสอนใน 10 สาขาวิชา ดังนี้

1. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ ไทยคดีศึกษา และสารนิเทศศาสตร์
2. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เปิดสอน 6 แขนงวิชา คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา บริหารการศึกษา การแนะแนว การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการวัดและประเมินผลการศึกษา และในปีการศึกษา 2536 ได้เปิดสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษา จำนวน 3 แขนงวิชาคือ บริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน และเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
3. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ เปิดสอน 3 แขนงวิชา คือ การจัดงานก่อสร้าง บริหารธุรกิจ และบริหารรัฐกิจ
4. สาขาวิชานิติศาสตร์ เปิดสอน 1 แขนงวิชา คือ นิติศาสตร์
5. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ สาธารณสุขศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์
6. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ เศรษฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ
7. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ คหกรรมศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์ธุรกิจ

8. สาขาวิชารัฐศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ

9. สาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ เปิดสอน 4 แขนงวิชา คือ ส่งเสริมการเกษตร สหกรณ์ เทคโนโลยีการเกษตร และธุรกิจการเกษตร

10. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ เปิดสอน 2 แขนงวิชา คือ นิเทศศาสตร์ และ เทคโนโลยีอุตสาหกรรม

ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้รับรองคุณวุฒิเช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งอื่น ทุกประการ

ระบบการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ใช้ระบบการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาสามารถใช้เวลาว่างศึกษาด้วยตนเอง ไม่ต้องเข้าชั้นเรียนตามปกติ ใช้วิธีศึกษาโดยผ่านสื่อการสอนต่าง ๆ เรียกว่า “ระบบการศึกษาทางไกล” นักศึกษาสามารถศึกษาจากสื่อการศึกษาดังนี้คือ

1. ศึกษาจากวัสดุการศึกษาที่ส่งให้ทางไปรษณีย์ วัสดุการศึกษาที่ทางมหาวิทยาลัยจัดส่งให้นักศึกษา ได้แก่ เอกสารการสอนประจำชุดวิชา แบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา เทปเสียงประกอบชุดวิชา และหนังสือหรือเอกสารอ่านประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เอกสารการสอนประจำชุดวิชา ประกอบด้วยคำอธิบายชุดวิชา วัตถุประสงค์ของชุดวิชา รายชื่อหน่วยการสอน วิธีการศึกษา แผนการสอนประจำหน่วย เนื้อหาสาระจัดอยู่ในรูปแบบเรียนโปรแกรม

1.2 แบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา ประกอบด้วย คำชี้แจงในการใช้แบบฝึกปฏิบัติ รายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยการสอน แบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังเรียน กิจกรรมและแนวตอบ และแบบทดสอบประจำหน่วย

1.3 เทปเสียงประกอบชุดวิชา ซึ่งบางชุดวิชามีลักษณะเป็นคำบรรยาย หรือ สนทนา หรือรูปแบบอื่นที่ไม่ซ้ำกับรายการวิทยุกระจายเสียง

1.4 หนังสือและเอกสารอ่านประกอบ เป็นหนังสือ เอกสารหรือบทความที่กำหนดไว้ในเอกสารการสอนชุดวิชาหรือแบบฝึกหัดประจำชุดวิชา - เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความเข้าใจให้กับ

นักศึกษา หนังสือและเอกสารเหล่านี้มหาวิทยาลัยจัดไว้ที่มุม มสธ. (ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดทุกจังหวัด)

2. ศึกษาจากรายการสอนทางวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุกระจายเสียงประกอบชุดวิชา มีประมาณสิบรายการ รายการละ 20 นาที การออกอากาศจะกำหนดเป็นตารางออกอากาศ และส่งให้นักศึกษาทุกคน

3. ศึกษาจากรายการสอนทางวิทยุโทรทัศน์ รายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา มีประมาณสามรายการ รายการละ 30 นาที แต่ละรายการมีเนื้อหาต่อเนื่องกันเป็นชุด รายการตารางออกอากาศส่งให้นักศึกษาทุกคนเช่นกัน

4. ศึกษาจากสื่อโสตทัศนศึกษา สื่อทัศนศึกษาเป็นสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยผลิตขึ้นสำหรับเสริมสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ภาพถ่าย สไลด์ สื่อสามมิติ เทปเสียง ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ (Video) สื่อเหล่านี้จัดไว้ที่มุม มสธ.ทุกจังหวัด

5. ศึกษาจากการเข้ารับการสอนเสริม การสอนเสริมเป็นบริการทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยจัดให้นักศึกษา โดยจัดคณาจารย์ออกไปให้ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของชุดวิชาต่าง ๆ นักศึกษาสามารถเข้าฟังการสอนเสริมตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนด ได้ที่ศูนย์บริการการศึกษาจังหวัด (โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด) ตามตารางสอนเสริมที่ส่งให้นักศึกษา

6. ศึกษาจากการใช้บริการวีดิทัศน์ และเทปเสียงแทนการสอนเสริม มหาวิทยาลัยได้จัดวีดิทัศน์และเทปเสียง เพื่อใช้ประกอบหรือแทนการสอนเสริม โดยมีเนื้อหาสาระครอบคลุมรายละเอียดในเอกสารการสอน การฉายวีดิทัศน์จัดไว้บริการที่ศูนย์บริการการศึกษาทุกจังหวัด และเทปเสียงแทนการสอนเสริมจัดไว้บริการที่มุม มสธ.ทุกจังหวัด

7. ศึกษาจากกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมประสบการณ์ ในบางชุดวิชาจะต้องเข้ารับการฝึกภาคปฏิบัติ ใช้เวลาศึกษาสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงต่อชุดวิชา ตามแหล่งฝึกงานที่กำหนดไว้ตามระบุไว้ในหลักสูตร

การวัดและประเมินผลการศึกษา

มหาวิทยาลัยได้กำหนดแนวการวัดและประเมินผลการศึกษาของนักศึกษาดังต่อไปนี้

1. การวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยจัดแบ่งลักษณะเนื้อหาชุดวิชาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ชุดวิชาเชิงทฤษฎี และ ชุดวิชาเชิงปฏิบัติ เพื่อให้การวัดผลการศึกษาสอดคล้องกับลักษณะของ ชุดวิชา มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับการฝึกปฏิบัติและการสอบไล่ ประจำภาคการศึกษาดังนี้

1.1 ชุดวิชาเชิงทฤษฎี มีคะแนนการฝึกปฏิบัติไม่เกินร้อยละ 20 และให้คะแนน สอบไล่ประจำภาคการศึกษาไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

1.2 ชุดวิชาเชิงปฏิบัติ กำหนดการประเมินผลการศึกษาโดยถือคะแนนฝึกปฏิบัติ เป็นสำคัญ และคะแนนสอบไล่ประจำภาคการศึกษาเป็นส่วนประกอบ โดยสาขาวิชาจะกำหนด สัดส่วนของคะแนนตามความเหมาะสมของแต่ละชุดวิชา

2. การประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยได้จัดลำดับชั้นการแสดงความสามารถในการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละชุดวิชา ดังนี้

ลำดับชั้น	คะแนน	ความหมาย
H	76-100	เกียรตินิยม
S	60-75	ผ่าน
U	ต่ำกว่า 60	ไม่ผ่าน
I	-	ไม่สมบูรณ์

การนับชุดวิชาสะสมเพื่อให้ครบหลักสูตร มหาวิทยาลัยจะนับเฉพาะชุดวิชาที่นักศึกษา ที่สอบได้ ลำดับ H และ S เท่านั้น โดยแต่ละชุดวิชา H มีค่าเท่ากับ 4.00 และ S มีค่า 2.30 นักศึกษาเกียรตินิยมอันดับ 1 และ 2 ต้องสอบได้ H เป็นจำนวน $\frac{3}{4}$ และ $\frac{2}{4}$ ของชุดวิชาที่กำหนด ไว้ในหลักสูตร และนักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาได้นั้น จะต้องสอบได้ S ทุกวิชาที่กำหนดไว้ใน หลักสูตร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2532 : 1-2)

จากการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกล ดังนั้น นักศึกษาของมหาวิทยาลัย จึงต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่จะศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง มีจุดหมาย มีความตั้งใจ มีการวางแผน มีทักษะในการศึกษาค้นคว้า และมีการประเมินผล ตนเองอยู่ตลอดเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในต่างประเทศ

ลูซี่ แมดเซน กุกลิเอลมินโน (Lucy Madsen Guglielmino) แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดความพร้อมของการเรียนด้วยการนำตนเอง (Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale) งานวิจัยนี้ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจากบุคคลที่ได้รับการตระหนักว่า มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างเด่นชัด จำนวน 14 คน การเก็บข้อมูลใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เริ่มต้นด้วยให้กลุ่มตัวอย่างระบอบองค์ประกอบสำคัญที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง รวมถึงความสามารถ เจตคติ และบุคลิกส่วนตัวที่สำคัญ แล้วนำองค์ประกอบที่ได้จากการสำรวจมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale) ที่เรียกย่อ ๆ ว่า SDLRS แบบสอบถามมี 41 ข้อ เป็นกิจกรรมและลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แบบลิเคิร์ต (Likert-Type Item) ได้นำเครื่องมือนี้ไปให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 307 คน ในรัฐจอร์เจีย แคนาดา และรัฐเวอร์จิเนียเป็นผู้ตอบแล้วนำคำตอบที่ได้มาทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ (Item Analysis) และวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อใช้คัดเลือกข้อคำถามสำหรับทำเป็นแบบสอบวัดเพื่อใช้ในวงกว้างต่อไป แบบสอบวัดนี้มีความเชื่อมั่น .78

ในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงเครื่องมือ โดยเพิ่มข้อคำถามจาก 41 ข้อ เป็น 58 ข้อ และนักวิจัยคนอื่น ๆ เช่น ซับบาเกียน (Subbaghan) ฮาสซัน (Hassan) และบร็อคเก็ต (Brockett) ได้นำไปลองใช้ และระบุว่าเป็นแบบวัดที่มีความน่าเชื่อถือและมีความสมเหตุสมผล

ผลจากงานวิจัยนี้ชี้ว่า การที่บุคคลเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้นั้นต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ 8 ประการ คือ

1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (Openness to Learning Opportunities)
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (Self Concept as an Effective Learner)
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (Initiative and Independence in Learning)
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's own Learning)

5. มีความรักที่จะเรียน (Love of Learning)
6. มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
7. มองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future)
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา (Ability to use basic study skills and problem-solving skills)

เรนโวลด์ส (Renolds. 1976 : 3571-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับเหตุผลหรือแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนนอกเวลาในมหาวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน อายุเฉลี่ย 35.75 ปี โดยใช้ SDLRS และ EPS (Educational Partipation Scale) พบว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างแรงจูงใจด้านพุทธิปัญญากับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยประสบการณ์และสิ่งท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตเป็นอิทธิพลที่สำคัญและระบุว่า ความสนใจทางพุทธิปัญญาเป็นเหตุผลสำคัญในการเข้าร่วมโปรแกรม

เวลช์ (Welch. 1977 : 4267) ได้ศึกษาค้นคว้าผลการเรียนแบบเรียนด้วยตนเองเกี่ยวกับการฝึกตั้งคำถามปากเปล่าวิชาสังคมศาสตร์ของนักศึกษาครูเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนในห้องปฏิบัติการด้วยตนเองและการฝึกที่ไม่ใช่ห้องปฏิบัติด้วยตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมาสเตต ภาคใต้ จำนวน 22 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่มคือ ให้กลุ่มทดลองกลุ่มแรกเรียนฝึกตั้งคำถามด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง กลุ่มทดลองที่สองฝึกตั้งคำถามแต่ไม่ใช่ชุดการเรียนด้วยตนเอง และกลุ่มควบคุมเรียนโดยไม่ต้องฝึกตั้งคำถาม พบว่ากลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการเรียนแตกต่างจากกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการเรียนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ส่วนกลุ่มทดลองที่สองกับกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไรแมค (Rimac. 1977 : 120-A) ได้วิจัยเรื่อง “การออกแบบและปรับปรุงแบบมาตราส่วนประเมินค่า การศึกษาค้นคว้าตามลำพัง ผลการวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ความรับผิดชอบของผู้เรียน จุดประสงค์ของผู้เรียน การใช้สื่อวัสดุ การใช้วิทยากร สภาพทางกายภาพ บทบาทของผู้สอน การใช้เวลาของผู้เรียน และโอกาสของการศึกษาตามลำพัง องค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของผู้เรียนมีความสำคัญที่ส่ง

ผลต่อการศึกษาตามลำพัง มากกว่าองค์ประกอบที่นำมาใช้ในกิจกรรมของครู การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนจะเป็นตัวแปรที่สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษาตามลำพัง นอกจากนั้นแบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพังที่สร้างขึ้น สามารถใช้ได้กับผู้สังเกตที่ได้รับการฝึกมาน้อยและผู้สังเกตที่ไม่ได้รับการฝึกสามารถใช้แบบประเมินค่าการศึกษาตามลำพังได้ดีเกือบเท่าผู้สังเกตที่ได้รับการฝึก

โมแรต (Mourad, 1978 : 2002-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา เพศ และความคิดริเริ่มด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 684 คน เครื่องมือที่ใช้ศึกษาคือ SDLRS กับ TTCT (Tarrance Tests of Creative Thinking) Verbal Form A, Task 1-2 และ TTCT Figural Form B, Task 3 ผลการวิจัยพบว่า คะแนน SDLRS สัมพันธ์กับคะแนน TTCT และเมื่อจำแนกนักเรียนออกตามระดับการศึกษาคือระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แยกตามเพศพบว่า องค์ประกอบด้านมิติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง แยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ องค์ประกอบด้านความสามารถในการใช้ทักษะเบื้องต้นในการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา มีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีคะแนนสูงกว่านักเรียน ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อแยกตามเพศในลักษณะรวม นักเรียนชายและหญิงในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่นักเรียนชายเหนือกว่าในองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์

เบจอต (Bejot, 1981 : 2434-A) ได้ศึกษาระดับของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และตัวเลือกของวิธีการในการเรียนรู้ กับความสัมพันธ์กับโปรแกรมภายนอกที่จัดให้สอดคล้องกัน โดยใช้ The Seward County Extension Program กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่ 77 คน สุ่มตัวอย่างโดยคอมพิวเตอร์ จากครอบครัว 5024 ครอบครัวใน Seward County, Nebraska ข้อค้นพบบ่งชี้ว่า ที่อยู่ของคน อายุ และเพศ ไม่มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการพัฒนาทักษะ กลุ่มตัวอย่างชอบระบบการสัมมนากลุ่มเล็ก ๆ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม และการศึกษาโดยอิสระ แหล่งวิทยาการที่ใช้มากที่สุด ใน Seward County Extension Service คือการอ่านหนังสือพิมพ์ จดหมายข่าวและสิ่งพิมพ์รัฐบาล

✓ บ็อกซ์ (Box. 1983 : 679-A) ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาปัจจุบัน และผู้ที่สำเร็จการศึกษาด้านโปรแกรมพยาบาลจาก Tulsa Junior Collage เมือง Tulsa มลรัฐ Oklahoma กลุ่มตัวอย่างจำนวน 477 คน ใช้ SDLRS เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้าน อายุ และเพศ แต่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในด้านคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กับคะแนนรวมของเกรดเฉลี่ยสะสม

✓ ยัง (Young. 1986 : 1886-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เพศ และการควบคุมตนเองกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย Georgia จำนวน 126 คน โดยใช้ SDLRS และ ANS-IE (Adult Nowicki Strickland International-External Scale) ผลการวิจัยพบว่าไม่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เชื้อชาติ และการควบคุมตนเองกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

✓ เกรย์ (Grey. 1986 : 1218-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของผู้จัดการบริษัทที่ดำเนินกิจการโทรศัพท์ในฮ่องกง กับระดับของการจัดการ อัตราการปฏิบัติงานในด้านการจัดการ และความสามารถในการรับรู้ปัญหา การสร้างสรรค์ และระดับของการเปลี่ยนแปลงตามสภาพลักษณะงานที่ควรจะเป็น ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการจัดการในด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ และเชื้อชาติ

ไทซิงเกอร์ (Tysinger. 1986 : 2892-A) ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิธีการบรรลุปเป้าหมายในโครงการการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 30 คน เป็นผู้สอนในกองทัพ 15 คน พยาบาลฝึกหัด 15 คน พบว่า มีความยุ่งยากสับสนในกระบวนการวางแผนเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และค่อนข้างจะไม่เป็นแบบแผน มีลักษณะการยืดหยุ่นได้ ยอมให้ผู้เรียนวางแผนเป้าหมายและขยายเป้าหมายเหล่านั้นไปเรื่อย ๆ พร้อมกับโครงการการเรียนรู้ก้าวหน้าขึ้น รูปแบบของการตั้งเป้าหมายจะขึ้นอยู่กับ การสำรวจเนื้อหาในโครงการเรียนรู้เพื่อที่จะหาความรู้พื้นฐานอย่างเพียงพอ ความพอใจต่อเป้าหมายการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นตามโครงการการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้น กลุ่มตัวอย่างยืนยันว่าจะใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมุ่งความสนใจในหัวข้อที่ตนสนใจ ซึ่งมีการควบคุมเป้าหมาย และวิธีการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญ

แกด (Gad. 1986 : 1993-A) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของการฝึกอบรมในอนาคต กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้าง 132 คน จากหน่วยงานต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างที่สำคัญในด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของลูกจ้างแผนกต่าง ๆ บรรยากาศขององค์การไม่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของลูกจ้าง แต่ตัวแปรบางตัว เช่น ระดับการศึกษา ระดับอาวุโส มีผลกระทบโดยตรงต่อความพร้อม และข้อสรุปที่สำคัญคือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการฝึกอบรมในอนาคต

แมคคาร์ธี (McCarthy. 1986 : 3279-A) ได้ศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเจตคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกคณิตศาสตร์ ระหว่างนักศึกษาอายุน้อยกับนักศึกษาที่มีอายุมากโดยใช้ SDLRS และ MAS (The Math Attitude Scale) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาอายุน้อยมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลาง และมีเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์เชิงลบ นักศึกษาที่มีอายุมากมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลางและสูงกว่า มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แต่ยังคงมีความกังวลต่อการเรียนเช่นเดียวกับนักศึกษาที่มีอายุน้อย เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่ม ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มอายุน้อยกับกลุ่มอายุมาก ในด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

งานวิจัยในประเทศไทย

นรินทร์ บุญชู (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยใช้แนวคิดของ ลูซี แมดเซน กูกลีเอลมีโน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูงเพียง 2 ด้าน คือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และการมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ในระดับกลาง 6 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การมองอนาคตในแง่ดี มีความรักในการเรียน มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา และมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้พบว่า เพศ คณะที่ศึกษา และผลการศึกษาส่งผลให้นักศึกษามีความแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ส่วนตัวแปรอื่น ๆ อีก 3 ด้าน คือ เหตุผลที่เข้าศึกษา วิธีเรียน และการประกอบอาชีพขณะศึกษา ไม่ส่งผลให้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องนี้

สุวรรณา ยะนกร (2533) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนด้วยการนำตนเองของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่ ในโรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ กรุงเทพมหานคร ในประเด็นต่าง ๆ 5 ด้าน คือ (1) การวิเคราะห์ความต้องการ (2) การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน (3) การวางแผนการเรียน (4) การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และ (5) การประเมินผลการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่ได้เห็นด้วยอย่างมาก เกี่ยวกับการเรียนด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน โดยครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นเรียงตามลำดับ ดังนี้คือ (1) ด้านการแสวงหาวิทยาการ (2) ด้านการวิเคราะห์ความต้องการ (3) ด้านการวางแผนการเรียน (4) ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน และ (5) ด้านการประเมินผล ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เห็นด้วยอย่างมากเกี่ยวกับการเรียนด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการเรียนด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงด้านเดียว คือ การวางแผนการเรียน ส่วนอีก 4 ด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สองหล้า เทพเชาว์นะ (2534) ได้ทำการวิจัยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาทางไกลในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาทางไกลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนครปฐม มีองค์ประกอบรวมลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูง และเมื่อวิเคราะห์รายองค์ประกอบ มีเพียง 2 ด้านที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งได้แก่การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง นอกนั้นอีก 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ ความรักในการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในแง่ดี และความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาทางไกลทั้งหมดและแยกวิเคราะห์ในกลุ่มนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่ำ กลาง และสูง ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์แต่พบที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างนักศึกษาที่เริ่มลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2533 ของกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ ทั้งในองค์ประกอบรวมลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และรายองค์ประกอบ 4 ด้าน คือการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ

ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนในกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับกลางและสูง ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุภมาส ทองใส (2535) ได้ทำการวิจัยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยใช้แนวคิดของ ลูซี แมดเซน กูลิเอลมิโน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ ด้านมโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ด้านความรักในการเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนของตน ด้านการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ด้านการมองอนาคตในแง่ดี และด้านความคิดสร้างสรรค์ เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามตัวแปร เพศ อายุ สาขาวิชา ชีพ ระดับการศึกษา ก่อนเข้าเรียน และการทำงานระหว่างศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเกษตรกรรม กลุ่มสถานศึกษาภาคกลางและตะวันออก มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อการเรียน การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน มโนภาพต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง จำแนกตาม เพศ อาชีพของผู้ปกครอง อาชีพที่นักศึกษาคาดหวัง ขนาดวิทยาลัย และประเภทสถานศึกษา พบว่ามีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองไม่แตกต่างกัน หากจำแนกตาม อายุ หลักสูตร และระดับผลการศึกษา พบว่ามีระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Reserch) เพื่อศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา โดยใช้แบบสอบถามวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในภาพรวม ในแต่ละองค์ประกอบ และศึกษาเปรียบเทียบตามตัวแปรเพื่อนำไปสู่การอธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่เรียนในระบบทางไกลต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ในการศึกษาครั้งนี้ได้จำกัดเฉพาะนักศึกษาที่ลงทะเบียนขอจบการศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1/2539 และนักศึกษาเหล่านี้ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ และเสริมประสบการณ์บัณฑิต ซึ่งเป็นชุดวิชาบังคับในภาคเรียนสุดท้าย ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

การที่เลือกศึกษากับกลุ่มนักศึกษาที่ใกล้จะจบการศึกษานั้น เพราะนักศึกษาเหล่านี้ได้คุ้นเคยกับการเรียนในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยเปิดมาแล้วเป็นอย่างดี การเรียนในระบบนี้ต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยตามที่ระบุข้างต้น มีจำนวนทั้งสิ้น 7,347 คน ลงทะเบียนเรียนใน 10 สาขาวิชาที่ทางมหาวิทยาลัยเปิดสอน คือ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะกรรมการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และศิลปศาสตร์

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้สูตรคำนวณของ ยามาเน่ (Yamane, 1973 : 1088) ซึ่งคำนวณจากประชากร 7,347 คน ตั้งระดับความคลาดเคลื่อนที่ .05 จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399.95 คน ปรับเป็นจำนวนเต็มได้ 400 คน

2. คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสาขาวิชา ทั้ง 10 สาขาวิชา ได้จำนวนตามในตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย จำแนกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	1,448	79	1.08
คหกรรมศาสตร์	165	9	.12
ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์	552	30	.41
ศึกษาศาสตร์	1,407	77	1.05
วิทยาการจัดการ	2,176	118	1.61
นิติศาสตร์	763	42	.57
รัฐศาสตร์	259	14	.19
เศรษฐศาสตร์	113	6	.08
นิเทศศาสตร์	328	18	.24
ศิลปศาสตร์	136	7	.09
รวม	7,347	400	5.44

3. ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสาขาวิชา ด้วยการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ตามบัญชีรายชื่อของนักศึกษา ในอัตราส่วน 1 ต่อ 20 จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ตามจำนวนที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale -SDLRS) ของ กุกลิเอลมินิ (Guglielmino, 1977 : 1 - 7) ซึ่งนรินทร์ บุญชู (2532) ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย และทดลองใช้กับนักศึกษابริญญาตริมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อปี พ.ศ.2532 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .84

แบบวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมี 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชาที่กำลังศึกษา และผลการศึกษา ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีจำนวน 58 ข้อ แยกเนื้อหาเป็น 8 องค์ประกอบ คือ

- | | |
|---|--------------|
| 1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน | จำนวน 13 ข้อ |
| 2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ | จำนวน 14 ข้อ |
| 3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน | จำนวน 7 ข้อ |
| 4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง | จำนวน 7 ข้อ |
| 5. มีความรักที่จะเรียน | จำนวน 9 ข้อ |
| 6. มีความคิดสร้างสรรค์ | จำนวน 5 ข้อ |
| 7. มองอนาคตในแง่ดี | จำนวน 4 ข้อ |
| 8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา | จำนวน 7 ข้อ |

ในการเรียงข้อคำถามนั้นไม่ได้แยกออกเป็นด้าน ๆ ตามเนื้อหาข้างต้น แต่จะคละข้อคำถามไว้ด้วยกัน ผู้ตอบจะไม่ทราบว่าคุณคำถามนั้นอยู่ในองค์ประกอบใด แต่ผู้วิจัยมีรหัสกำกับไว้เป็นการภายในสำหรับการวิเคราะห์คำถาม มีทั้งเชิงนิมิต (Positive) และเชิงนิเสธ (Negative) ทุกข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ

1 หมายถึง ไม่เป็นความจริง	เท่ากับ	1	คะแนน
2 หมายถึง มีส่วนจริงบ้าง	เท่ากับ	2	คะแนน
3 หมายถึง ก้ำกึ่งกัน	เท่ากับ	3	คะแนน
4 หมายถึง จริงค่อนข้างมาก	เท่ากับ	4	คะแนน
5 หมายถึง เป็นความจริงอย่างยิ่ง	เท่ากับ	5	คะแนน

จากข้อคำถาม 58 ข้อ เป็นคำถามเชิงนิมิต 42 ข้อ ให้คะแนน 1,2,3,4 และ 5 ตามลำดับ สำหรับคำถามเชิงนิเสธ มี 16 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3,6,7,9,12,19,20,22,23,29,32,35,44,48,53 และ 56 การให้คะแนนเป็นตรงกันข้าม คือ 5,4,3,2 และ 1 ตามลำดับ รายละเอียดของข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบได้แสดงในตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 องค์ประกอบและข้อคำถามในแบบสอบวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

องค์ประกอบ	ข้อ	รายการ
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน	(16)	ในการเรียน ข้าพเจ้าสามารถบอกด้วยตนเองได้ว่าได้ผลดีหรือไม่
	(37)	ข้าพเจ้าชอบคิดเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้า
	(40)	ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่เห็นว่าควรทำ
	(43)	ข้าพเจ้าพอใจในการถกเถียงความคิดเห็นกัน
	(45)	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
	(46)	ข้าพเจ้าเห็นว่า ยิ่งเรียนมาก ก็จะพบสิ่งที่น่าสนใจมาก
	(47)	ข้าพเจ้าเห็นว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก
	(49)	ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้มากขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อ	รายการ
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (ต่อ)	(50)	ข้าพเจ้าเชื่อว่าในการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดีกว่าตัวเราเอง
	(52)	ข้าพเจ้าเชื่อว่า ไม่มีใครแก่เกินไปที่จะเรียน
	(54)	การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต
	(55)	ในแต่ละปีมีสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ด้วยตนเองหลายเรื่อง
	(58)	ข้าพเจ้าเชื่อว่า “ผู้เรียน คือ ผู้นำ”
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้	(2)	ข้าพเจ้าบอกตัวเองได้ว่าการเรียนอะไร
	(4)	ถ้าข้าพเจ้าสนใจอะไร จะต้องหาทางเรียนรู้ในสิ่งนั้นให้ได้
	(6)	ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาใคร่ครวญก่อนตัดสินใจลงมือเรียนสิ่งใหม่ ๆ
	(17)	ข้าพเจ้าปรารถนาให้มีเวลาในแต่ละวันมากขึ้น เพราะมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้อีกมากมาย
	(18)	ถ้าหากตัดสินใจจะเรียนอะไร ข้าพเจ้าเชื่อว่าต้องหาเวลาเรียนได้ แม้ภารกิจจะมากเพียงใดก็ตาม
	(19)	ข้าพเจ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านหนังสือ แล้วไม่ค่อยเข้าใจ
	(20)	ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียน ก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด
	(21)	ข้าพเจ้าสามารถวินิจฉัยด้วยตัวเองได้ว่าการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มเติมหรือไม่
	(26)	ข้าพเจ้าพยายามนำสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตจริง
	(27)	ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้แทบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการจะรู้
	(28)	ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกในการค้นหาคำตอบ สำหรับข้อคำถามที่ข้าพเจ้าสนใจ
	(34)	ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ ๆ แม้ไม่แน่ใจว่าผลจะออกมาเป็นอย่างไร

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อ	รายการ
2. เชื่อกันว่าตนเอง เป็นผู้เรียนที่ดีได้ (ต่อ)	(36)	ข้าพเจ้าเก่งในเรื่องคิดค้นหาวิธีการใหม่ ๆ
	(41)	ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกในการคิดค้นแก้ปัญหา
3. มีความคิดริเริ่มและ มีอิสระในการเรียน	(11)	ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้ดี เมื่อเทียบกับคนทั่วไป
	(25)	ข้าพเจ้าเห็นว่า เราสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้หลายวิธี
	(35)	ข้าพเจ้าไม่ชอบเมื่อมีผู้รู้มาชี้แนะข้อผิดพลาดในสิ่งที่ข้าพเจ้า กำลังทำอยู่
	(38)	ข้าพเจ้ามีความพยายามสูงในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เมื่อเทียบกับคนทั่ว ๆ ไป
	(40)	ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่เห็นว่าควรทำ
	(42)	ข้าพเจ้ามักจะเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
	(57)	ข้าพเจ้าสามารถเรียนได้ดีทั้งในชั้นเรียนและสามารถเรียน ได้ดีด้วยตนเอง
4. มีความรับผิดชอบ ต่อการเรียนของ ตนเอง	(2)	ข้าพเจ้าบอกตัวเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร
	(4)	ถ้าข้าพเจ้าสนใจอะไร จะต้องหาทางเรียนรู้ในสิ่งนั้นให้ได้
	(8)	เราจะต้องตระหนักเสมอว่า เราเป็นใคร มาจากไหนและ กำลังทำอะไร สิ่งนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ามีสำคัญในการศึกษา ของแต่ละคน
	(13)	เวลาเรียนในชั้น ข้าพเจ้าสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า ควรเรียนอะไรและเรียนอย่างไร
	(14)	การเรียนเรื่องยากไม่เป็นปัญหา ถ้าหากว่าเรื่องนั้นน่าสนใจ สำหรับข้าพเจ้า

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อ	รายการ
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (ต่อ)	(15)	ข้าพเจ้าตระหนักเสมอว่า ในการเรียนไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้ นอกจากตัวเราเอง
	(16)	ในการเรียน ข้าพเจ้าสามารถบอกด้วยตนเองได้ว่า ได้ผลดีหรือไม่
5. มีความรักที่จะเรียน	(1)	ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใฝ่หาความรู้ตลอดเวลา
	(5)	ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ
	(22)	ขอให้ข้าพเจ้าสอบได้คะแนนสูงก็พอใจแล้ว ถึงแม้จะไม่มีความรู้ในเรื่องที่เรียนก็ตาม
	(24)	ข้าพเจ้าชื่นชอบบุคคลที่ “ไม่รู้ ใฝ่เรียน” อยู่เสมอ
	(29)	ข้าพเจ้าไม่ชอบตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบใด คำตอบหนึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง
	(31)	ข้าพเจ้าจะดีใจมาก เมื่อได้เรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่คาดหวังไว้
	(48)	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการใช้วิธีเดิม ๆ ที่เคยได้ผลมาแล้วจะดีกว่าการทดลองวิธีใหม่ ๆ
	(53)	การเรียนอยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย
6. มีความคิดสร้างสรรค์	(2)	ข้าพเจ้าบอกตัวเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร
	(3)	ถ้าพบสิ่งใหม่ที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะไม่ให้ความสนใจกับสิ่งนั้น
	(7)	เวลาเรียนในชั้นเรียน ข้าพเจ้าต้องการให้ผู้สอน บอกให้ชัดเจนในทุกขั้นตอน ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง
	(9)	เมื่อทำงานตามล่ำพัง ข้าพเจ้าจะทำได้ไม่ด้นัก
	(12)	ข้าพเจ้ามีความคิดดี แต่ไม่สามารถทำให้เป็นจริงได้

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ข้อ	รายการ
7. มองอนาคตในแง่ดี	(23)	ข้าพเจ้าเห็นว่าห้องสมุดเป็นสถานที่น่าเบื่อหน่าย
	(26)	ข้าพเจ้าพยายามนำสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตจริง
	(29)	ข้าพเจ้าไม่ชอบตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบใดคำตอบหนึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง
	(44)	ข้าพเจ้าไม่ชอบการเรียนรู้ที่มีลักษณะ ทำทายความสามารถ
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา	(6)	ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาใคร่ครวญ ก่อนตัดสินใจลงมือเรียนสิ่งใหม่ ๆ
	(10)	ถ้าหากต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบดีว่าจะไปหาได้จากแหล่งไหน
	(30)	ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ
	(32)	ข้าพเจ้าให้ความสนใจกับการเรียนน้อย เมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ
	(33)	ข้าพเจ้าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานของการเรียน (เช่น การฟัง การอ่าน การเขียน การจำ เป็นต้น)
	(39)	ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายมากกว่าที่จะเห็นว่าเป็น “สัญญาณ” ให้หยุดทำ
	(51)	ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเรียนรู้วิธีเรียนเป็นสิ่งสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยประสานงานกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละสาขาวิชา นักศึกษาเหล่านี้จะต้องมาเข้ารับการอบรมประสบการณ์วิชาชีพ

และเสริมประสบการณ์บัณฑิตก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาทุกคน โดยมหาวิทยาลัยจัดให้มาเข้ารับการอบรมที่ อาคารพิทยพัฒน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ในระหว่างเดือน สิงหาคม - กันยายน 2539 ระยะเวลาของการอบรมรุ่นละ 5 วัน ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ อบรม 6 วัน โดยมีช่วงของการอบรมดังนี้ คือ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะกรรมการศาสตร์ รัฐศาสตร์ และ เศรษฐศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 7-11 สิงหาคม 2539 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 20-24 สิงหาคม 2539 สาขาวิชาวิทยาการจัดการ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2539 สาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ และศิลปศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 6-10 กันยายน 2539 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 17-22 กันยายน 2539 และสาขาวิชานิติศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 23-27 กันยายน 2539 โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กลุ่มตัวอย่าง และรับคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละสาขาได้แสดงในตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม	ร้อยละ
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	79	79	19.75
คณะกรรมการศาสตร์	9	9	2.25
ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์	30	30	7.50
ศึกษาศาสตร์	77	77	19.25
วิทยาการจัดการ	118	118	29.50
นิติศาสตร์	42	42	10.50
รัฐศาสตร์	14	14	3.50
เศรษฐศาสตร์	6	6	1.50

ตาราง 4 (ต่อ)

สาขาวิชา	จำนวน กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนผู้ตอบ แบบสอบถาม	ร้อยละ
นิเทศศาสตร์	18	18	4.50
ศิลปศาสตร์	7	7	1.75
รวม	400	400	100.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงสถิติสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ (The Statistical Package for the Social Sciences Personal Computer Plus) โดยคำนวณค่าดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และแปลงเป็นค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของคำถามเป็นรายข้อ รายองค์ประกอบ และรวมทั้งฉบับ
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่างเพศชาย กับเพศหญิง และ ผลการศึกษา โดยใช้ค่า “ที” (T-test)
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่าง อายุ และ สาขาวิชา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ด้วยค่า “เอฟ” (F-test) แล้วทดสอบความแตกต่างระหว่างคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe Post Hoc Comparison)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามลำดับดังนี้ คือ

1. ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
2. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
3. การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ

รายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษา ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชา และผลการศึกษา
ปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 ข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

รายการข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนรวม	400	100.00
1. เพศ		
1.1 ชาย	173	43.25
1.2 หญิง	227	56.75

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
2.1 20 - 30 ปี	220	55.00
2.2 31 - 40 ปี	151	37.75
2.3 41 ปีขึ้นไป	29	7.25
3. สาขาวิชา		
3.1 วิทยาการจัดการ	118	29.50
3.2 วิทยาศาสตร์สุขภาพ	79	19.75
3.3 ศึกษาศาสตร์	77	19.25
3.4 นิติศาสตร์	42	10.50
3.5 ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์	30	7.50
3.6 นิเทศศาสตร์	18	4.50
3.7 รัฐศาสตร์	14	3.50
3.8 คหกรรมศาสตร์	9	2.25
3.9 ศิลปศาสตร์	7	1.75
3.10 เศรษฐศาสตร์	6	1.50
4. ผลการศึกษา		
4.1 2.30 - 2.50	389	97.25
4.2 2.51 - 3.00	11	2.75
4.3 3.01 - 4.00	-	-

จากตาราง 5 มีนักศึกษาตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 400 คน แยกเป็นนักศึกษาชาย ร้อยละ 43.25 และหญิง ร้อยละ 56.75 เมื่อแบ่งเป็น 3 กลุ่มอายุ จะได้กลุ่มอายุระหว่าง 20 - 30 ปี มีร้อยละ 55.00 รองลงมา อายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีร้อยละ 37.75 และอายุ 41 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 7.25 เมื่อแยกตามสาขาวิชา มีจำนวนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ ร้อยละ 29.50 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ร้อยละ 19.75 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 19.25 สาขาวิชานิติศาสตร์ ร้อยละ 10.50 สาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 7.50 สาขาวิชานิติศาสตร์ ร้อยละ 4.50 สาขาวิชารัฐศาสตร์ ร้อยละ 3.50 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ร้อยละ 2.25 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ ร้อยละ 1.75 และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 1.50 สำหรับผลการศึกษา ซึ่งแบ่งตามคะแนนเฉลี่ยสะสม ออกเป็น 3 ระดับ จะได้กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับต่ำ คือ ระหว่าง 2.30 - 2.50 มีมากที่สุด คือมีถึงร้อยละ 97.25 กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับกลาง คือ ระหว่าง 2.51 - 3.00 มีเพียงร้อยละ 2.75 และกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับสูง คือ ระหว่าง 3.01 - 4.00 ไม่มี

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา

ค่าสถิติที่นำเสนอในตอนนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อคำถามเป็นรายข้อ รายองค์ประกอบ และรวมทุกองค์ประกอบ ค่าเฉลี่ยจะเป็นตัวชี้ว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในแต่ละลักษณะอยู่ในระดับใด ซึ่งการนำเสนอในที่นี้ ได้แบ่งเป็น 3 ระดับ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ คือ 1.00 - 2.33 มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำ 2.34 - 3.66 อยู่ในระดับปานกลาง 3.67 - 5.00 อยู่ในระดับสูง และเพื่อให้มองเห็นได้ชัดเจน ได้นำค่าเฉลี่ยมาแสดงเป็นแผนภูมิ (Profile) ในช่องขวาของตาราง ดังแสดงในตาราง 6 ดังต่อไปนี้

ตาราง 6 ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา จำแนกเป็นรายข้อ
แต่ละองค์ประกอบและโดยรวม

องค์ประกอบ/ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย				
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง		
			1. 00	2. 33	3. 66	5. 00	
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน							
1) ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน	4.76	.51					
2) การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต	4.62	.66					
3) ในการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดีกว่าตัวเราเอง	4.54	.76					
4) ต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้นไป	4.37	.70					
5) ยิ่งเรียนมากก็จะพบสิ่งที่น่าสนใจมาก	4.33	.76					
6) สามารถบอกด้วยตนเองว่าได้ผลดีหรือไม่	4.13	.84					
7) ในแต่ละปีมีสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเองหลายเรื่อง	4.06	.82					
8) เชื่อว่า “ผู้เรียน คือ ผู้นำ”	3.98	1.04					
9) การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก	3.97	.89					
10) ชอบคิดเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้า	3.84	.93					
11) สามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่เห็นว่าควรทำ	3.83	.89					
12) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	3.82	.86					
13) พอใจในการถกเถียงความคิดเห็นกัน	3.47	1.02					
รวม	4.13	.46					

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อความถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย			
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
			1. 00	2. 33	3. 66	5. 00
2. เชื่อกันว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้						
1) พยายามนำสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง	4.20	.81				
2) บอกตนเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร	3.97	.93				
3) ถ้าหากตัดสินใจจะเรียนอะไร เชื่อว่าต้องหาเวลาเรียนได้แม้ภารกิจจะมากเพียงใดก็ตาม	3.90	.94				
4) รู้สึกสนุกในการค้นหาคำตอบสำหรับข้อความถามที่ตนสนใจ	3.85	.90				
5) ถ้าสนใจอะไรจะต้องหาทางเรียนรู้ในสิ่งนั้นให้ได้	3.85	.99				
6) สามารถวินิจฉัยด้วยตนเองได้ว่าต้องการเรียนรู้เรื่องใดเพิ่มเติมหรือไม่	3.82	.95				
7) ปรารถนาให้มีเวลาในแต่ละวันมากขึ้น เพราะมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้อีกมากมาย	3.80	1.07				
8) ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านหนังสือแล้วไม่เข้าใจ	3.51	.96				
9) รู้สึกสนุกในการคิดค้นแก้ปัญหา	3.49	.88				
10) ถ้าไม่เรียนจะถือว่าเป็นความผิดพลาด	3.19	1.41				
11) สามารถเรียนด้วยตนเองได้แทบทุกเรื่องที่ต้องการ	3.15	1.05				
12) ชอบทดลองสิ่งใหม่ ๆ แม้ไม่แน่ใจว่าผลจะออกมาเป็นอย่างไร	3.12	1.01				

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย				
			1. 00	2. 33	3. 66	5. 00	
13) ไม่ต้องใช้เวลาใคร่ครวญในการตัดสินใจเรียนสิ่งใหม่ ๆ	2.49	1.09					
14) มีความสามารถในการคิดค้นหาวิธีการใหม่ ๆ	2.36	.88					
รวม	3.48	.43					
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน							
1) สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้หลายวิธี	4.63	.57					
2) ชอบให้ผู้รู้มาชี้แนะข้อผิดพลาดในสิ่งที่กำลังทำอยู่	4.49	.85					
3) สามารถบังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่เห็นว่าควรทำ	3.83	.89					
4) สามารถเรียนได้ดีทั้งในชั้นเรียนและเรียนด้วยตนเอง	3.30	1.00					
5) เรียนด้วยตนเองได้ดีเมื่อเทียบกับคนทั่วไป	3.14	1.02					
6) มีความพยายามสูงในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เมื่อเทียบกับคนทั่วไป	2.74	.96					
7) มักเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ	2.68	.94					
รวม	3.54	.48					

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย				
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง		
			1. 00	2. 33	3. 66	5. 00	
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง							
1) ตระหนักเสมอว่าในการเรียนไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้นอกจากตัวเราเอง	4.75	.55					
2) ในการเรียนเราจะต้องตระหนักเสมอว่าเราเป็นใคร มาจากไหน และกำลังทำอะไร	4.25	.96					
3) สามารถบอกด้วยตนเองได้ว่า เราเรียนได้ดีหรือไม่	4.13	.84					
4) การเรียนเรื่องยากไม่เป็นปัญหาถ้าหากว่าเรื่องนั้นน่าสนใจ	4.12	.93					
5) สามารถบอกตัวเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร	3.97	.93					
6) ถ้าสนใจอะไรจะต้องหาทางเรียนรู้ในสิ่งนั้นให้ได้	3.85	.99					
7) สนใจที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรจะเรียนอะไรและเรียนอย่างไรในการเรียนในชั้น	3.56	.92					
รวม	4.09	.50					

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย				
			ต่ำ 1. 00	ปานกลาง 2. 33	สูง 3. 66	5. 00	
5. มีความรักที่จะเรียน							
1) รู้สึกชื่นชอบบุคคลที่ “ไม่รู้ ไม่เรียน” อยู่เสมอ	4.57	.79					
2) ความรู้จากการเรียนสำคัญกว่า คะแนนสอบ	4.43	.91					
3) ต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดเวลา ตราบชั่วชีวิต	4.42	.89					
4) รู้สึกดีใจมากถ้าได้เรียนในสิ่งที่คาดหวัง	4.36	.70					
5) การเรียนทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ในชีวิต	4.27	1.14					
6) รักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ	4.00	.92					
7) ไม่เชื่อว่าการใช้วิธีเดิม ๆ ที่เคยได้ผลมา แล้วจะดีกว่าการทดลองวิธีใหม่ ๆ	3.86	.94					
8) เป็นคนที่ไม่เฝ้าหาความรู้ตลอดเวลา	3.68	.94					
9) ชอบตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบ กำหนดตายตัว	2.65	1.26					
รวม	4.02	.43					

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย			
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง	
			1. 00	2. 33	3. 66	5. 00
6. มีความคิดสร้างสรรค์						
1) มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ	4.46	.81				
2) สามารถบอกตัวเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร	3.97	.93				
3) สามารถทำงานตามลำพังได้ผลดี	3.87	.93				
4) สามารถนำความคิดไปปฏิบัติให้เกิดผลดีได้	3.48	.99				
5) ไม่ต้องการให้ผู้สอนบอกทุกขั้นตอนว่า จะต้องทำอะไรบ้าง	2.45	1.23				
รวม	3.65	.48				
7. มองอนาคตในแง่ดี						
1) หวังสมมุติความสำคัญต่อการเรียน	4.68	.80				
2) พยายามนำสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง	4.20	.81				
3) ชอบการเรียนที่มีลักษณะท้าทายความสามารถ	4.17	.90				
4) ชอบตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบกำหนดไว้ตายตัว	2.65	1.26				
รวม	3.92	.54				

ตาราง 6 (ต่อ)

องค์ประกอบ/ข้อความคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ย			
			ต่ำ 1. 00	ปานกลาง 2. 33	สูง 3. 66	5. 00
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา						
1) การเรียนรู้วิธีที่จะเรียนเป็นสิ่งสำคัญ	4.36	.75				
2) เป็นคนที่ให้ความสนใจกับการเรียนมากเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ	3.94	1.03				
3) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ	3.88	.86				
4) ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐานของการเรียน (เช่น การฟัง การอ่าน การเขียน การจำ เป็นต้น)	3.64	1.24				
5) ปัญหาเป็นสิ่งที่ทำหายนามากกว่าเป็นสัญญาณให้หยุดทำ	3.56	1.02				
6) ทราบดีว่าข้อมูลที่ต้องการนั้นจะไปหาได้จากแหล่งไหน	3.27	1.01				
7) ข้าพเจ้าไม่ต้องใช้เวลาใคร่ครวญในการตัดสินใจเรียนสิ่งใหม่ ๆ	2.49	1.09				
รวม	3.59	.46				
รวมทุกองค์ประกอบ	3.80	.34				

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามที่แสดงใน ตาราง 6 สรุปได้ดังนี้

- เมื่อพิจารณาโดยรวม ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยรวมทุกองค์ประกอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.67 - 5.00 มี 4 องค์ประกอบ ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านการเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ด้านมีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ด้านมีความรักที่จะเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และด้านมองอนาคตในแง่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ระดับกลาง คือค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.66 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ด้านมีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ด้านมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และด้านเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำ คือระหว่าง 1.00 - 2.33 นั้นไม่มี

เมื่อนำมาเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ทั้ง 8 องค์ประกอบ จะได้ดังนี้

- 1) ด้านการเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน ($\bar{X} = 4.13$)
- 2) ด้านมีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ($\bar{X} = 4.09$)
- 3) ด้านมีความรักที่จะเรียน ($\bar{X} = 4.02$)
- 4) ด้านมองอนาคตในแง่ดี ($\bar{X} = 3.92$)
- 5) ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.65$)
- 6) ด้านมีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.59$)
- 7) ด้านมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน ($\bar{X} = 3.54$)
- 8) ด้านเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ($\bar{X} = 3.48$)

3. เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับสูง มี 39 ข้อ ระดับกลาง มี 19 ข้อ และระดับต่ำไม่มี

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 10 อันดับแรก มีดังนี้

- 1) ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน ($\bar{X} = 4.76$)
- 2) ตระหนักเสมอว่าในการเรียนไม่มีใครรับผิดชอบแทนได้นอกจากตัวเราเอง ($\bar{X} = 4.75$)
- 3) ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการเรียน ($\bar{X} = 4.68$)

- 4) สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้หลายวิธี ($\bar{X} = 4.63$)
- 5) การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ($\bar{X} = 4.62$)
- 6) รู้สึกชื่นชอบบุคคลที่ “ไฝรู้ ไฝเรียน” อยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.57$)
- 7) ในการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดีกว่าตัวเราเอง ($\bar{X} = 4.54$)
- 8) ขอให้ผู้รู้มาชี้แนะข้อผิดพลาดในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ($\bar{X} = 4.49$)
- 9) มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ($\bar{X} = 4.46$)
- 10) ความรู้จากการเรียนสำคัญกว่าคะแนนสอบ ($\bar{X} = 4.43$)

การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ

การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม ได้นำเสนอเป็น 4 ตอนย่อย ตามตัวแปรอิสระ ดังนี้ คือ

1. การเปรียบเทียบตามเพศ
2. การเปรียบเทียบตามอายุ
3. การเปรียบเทียบตามสาขาวิชา
4. การเปรียบเทียบตามผลการศึกษา

รายละเอียดในการเปรียบเทียบมีดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบตามเพศ

เมื่อแบ่งนักศึกษาตามเพศ จะได้นักศึกษาชาย 173 คน และหญิง 227 คน คิดเป็นร้อยละ 43.25 และ 56.75 ตามลำดับ

ในการทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ระหว่างนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบด้วย T-test ดังผลในตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 การทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
ระหว่างนักศึกษาเพศชาย กับ เพศหญิง

องค์ประกอบ	ชาย		หญิง		t
	(N = 173)		(N = 227)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน	4.23	.44	4.06	.47	3.65**
2. เชื่อกันว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้	3.58	.38	3.40	.45	4.31**
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน	3.62	.47	3.48	.48	2.80**
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง	4.17	.42	4.03	.54	3.05**
5. มีความรักที่จะเรียน	4.08	.40	3.98	.44	2.19*
6. มีความคิดสร้างสรรค์	3.66	.49	3.64	.48	.49
7. มองอนาคตในแง่ดี	4.00	.48	3.87	.57	2.58*
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา	3.66	.46	3.54	.46	2.67**
รวมทุกองค์ประกอบ	3.88	.31	3.74	.35	4.06**

* แตกต่างกันที่ระดับ .05

** แตกต่างกันที่ระดับ .01

ผลการทดสอบในตาราง 7 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 จำนวน 6 กรณี คือ องค์ประกอบ 1, 2, 3, 4, 8 และรวมทุกองค์ประกอบ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ใน 2 กรณี คือ องค์ประกอบที่ 5 และ 7 และไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพียงกรณีเดียว คือ องค์ประกอบที่ 6

ในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อนำค่าเฉลี่ยมาประกอบ การพิจารณา พบว่านักศึกษาชายมีค่าเฉลี่ยของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สูงกว่า นักศึกษาหญิง ถึง 7 องค์ประกอบ และรวมทุกองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน ($t = 3.65^{**}$)
- 2) เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ($t = 4.31^{**}$)
- 3) มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน ($t = 2.80^{**}$)
- 4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ($t = 3.05^{**}$)
- 5) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ($t = 2.67^{**}$)
- 6) มีความรักที่จะเรียน ($t = 2.19^*$)
- 7) มองอนาคตในแง่ดี ($t = 2.58^*$)
- 8) รวมทุกองค์ประกอบ ($t = 4.06^{**}$)

2. การเปรียบเทียบตามอายุ

เมื่อแบ่งนักศึกษาตามกลุ่มอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อายุ 20 - 30 ปี มีจำนวน 220 คน อายุ 31 - 40 ปี มีจำนวน 151 คน และ อายุ 41 ปีขึ้นไป มีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 37.75 และ 7.25 ตามลำดับ

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบด้วย F-test ดังผลในตาราง 8 และ 9 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน

องค์ประกอบ	อายุ 20-30ปี		อายุ 31-40 ปี		อายุ 41 ปีขึ้นไป	
	(N = 220)		(N = 151)		(N = 29)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน	4.15	.43	4.12	.50	4.08	.47
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้	3.48	.40	3.48	.46	3.45	.48

ตาราง 8 (ต่อ)

องค์ประกอบ	อายุ 20-30 ปี		อายุ 31-40 ปี		อายุ 41 ปีขึ้นไป	
	(N = 220)		(N = 151)		(N = 29)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระ						
ในการเรียน	3.57	.45	3.53	.52	3.42	.50
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียน						
ของตนเอง	4.10	.46	4.10	.53	3.94	.54
5. มีความรักที่จะเรียน	4.02	.42	4.03	.44	4.01	.40
6. มีความคิดสร้างสรรค์	3.69	.45	3.60	.51	3.55	.56
7. มองอนาคตในแง่ดี	3.97	.55	3.86	.51	3.92	.51
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียน						
และการแก้ปัญหา	3.60	.43	3.59	.49	3.53	.56
รวมทุกองค์ประกอบ	3.82	.32	3.80	.36	3.74	.35

ตาราง 9 การทดสอบความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย
ของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน

องค์ประกอบ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. การเปิดใจรับ	ระหว่างกลุ่ม	2	.1670	.0835	.3906
โอกาสที่จะเรียน	ภายในกลุ่ม	397	84.8859	.2138	
	รวม	399	85.0529		

ตาราง 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
2. เชื่อมั่นว่าตนเอง เป็นผู้เรียนที่ดีได้	ระหว่างกลุ่ม	2	.0328	.0164	.0878
	ภายในกลุ่ม	397	74.0986	.1866	
	รวม	399	74.1314		
3. มีความริเริ่มและ มีอิสระในการ เรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	.5735	.2868	1.2457
	ภายในกลุ่ม	397	91.3857	.2302	
	รวม	399	91.9592		
4. มีความรับผิดชอบ ต่อการเรียน ของตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	2	.0073	.3647	1.4852
	ภายในกลุ่ม	397	72.2830	.2455	
	รวม	399	72.2902		
5. มีความรักที่จะ เรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	.9857	.0036	.0199
	ภายในกลุ่ม	397	92.3862	.1821	
	รวม	399	93.3719		
6. มีความคิดสร้าง สรรค์	ระหว่างกลุ่ม	2	.9857	.4928	2.1178
	ภายในกลุ่ม	397	92.3862	.2327	
	รวม	399	93.3719		
7. มองอนาคตในแง่ ดี	ระหว่างกลุ่ม	2	.9257	.4629	1.6176
	ภายในกลุ่ม	397	113.5991	.2861	
	รวม	399	114.5248		
8. มีทักษะที่จำเป็น ในการเรียนและ การแก้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	2	.1082	.0541	.2517
	ภายในกลุ่ม	397	85.3607	.2150	
	รวม	399	85.4689		
รวมทุกองค์ ประกอบ	ระหว่างกลุ่ม	2	.1524	.0762	.6553
	ภายในกลุ่ม	397	46.1751	.1163	
	รวม	399	46.3275		

ผลการทดสอบความแปรปรวนในตาราง 9 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในรายองค์ประกอบ และโดยรวมทุกองค์ประกอบ แสดงว่าความแตกต่างด้านอายุไม่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบตามสาขาวิชา

ในการวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมนักศึกษา 10 สาขาวิชา ที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน เพื่อให้เหมาะสมกับวิธีการทดสอบทางสถิติ จึงได้จัดกลุ่มของสาขาวิชาออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้คือ (1) กลุ่มศึกษาศาสตร์ มี 1 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มี 77 คน (2) กลุ่มวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ และสาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ มี 118 คน และ (3) กลุ่มสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย 6 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และ ศิลปศาสตร์ มี 205 คน

ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับ F-test ดังผลในตาราง 10 และ 11 ต่อไปนี้

ตาราง 10 ค่าสถิติพื้นฐานของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน

องค์ประกอบ	กลุ่ม ศึกษาศาสตร์		กลุ่ม วิทยาศาสตร์		กลุ่ม สังคมศาสตร์	
	(N = 77)		(N = 118)		(N = 205)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน	4.16	.46	4.09	.48	4.13	.46
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้	3.56	.40	3.45	.41	3.48	.43
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระ ในการเรียน	3.64	.44	3.53	.48	3.54	.48

ตาราง 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ	กลุ่ม ศึกษาศาสตร์ (N = 77)		กลุ่ม วิทยาศาสตร์ (N = 118)		กลุ่ม สังคมศาสตร์ (N = 205)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียน						
ของตนเอง	4.20	.44	4.08	.48	4.09	.50
5. มีความรักที่จะเรียน	4.08	.42	4.01	.46	4.02	.43
6. มีความคิดสร้างสรรค์	3.55	.51	3.61	.46	3.65	.48
7. มองอนาคตในแง่ดี	3.94	.52	3.97	.56	3.92	.54
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียน						
และการแก้ปัญหา	3.62	.41	3.58	.43	3.59	.46
รวมทุกองค์ประกอบ	3.85	.30	3.78	.34	3.80	.34

ตาราง 11 การทดสอบความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย
ของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน

องค์ประกอบ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. การเปิดใจรับ	ระหว่างกลุ่ม	2	.2936	.1468	.6877
โอกาสที่จะเรียน	ภายในกลุ่ม	397	84.7592	.2135	
	รวม	399	85.0529		
2. เชื่อมั่นว่าตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	2	.7523	.3762	2.0352
เป็นผู้เรียนที่ดีได้	ภายในกลุ่ม	397	73.3790	.1848	
	รวม	399	74.1314		

ตาราง 11 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
3. มีความริเริ่มและมีอิสระในการเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	.9539	.4769	2.0806
	ภายในกลุ่ม	397	91.0053	.2292	
	รวม	399	91.9592		
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.2442	.6221	2.5470
	ภายในกลุ่ม	397	96.9648	.2442	
	รวม	399	98.2090		
5. มีความรักที่จะเรียน	ระหว่างกลุ่ม	2	.3259	.1630	.8990
	ภายในกลุ่ม	397	71.9643	.1813	
	รวม	399	72.2902		
6. มีความคิดสร้างสรรค์	ระหว่างกลุ่ม	2	1.6191	.8095	3.5027
	ภายในกลุ่ม	397	91.7528	.2311	
	รวม	399	93.3719		
7. มองอนาคตในแง่ดี	ระหว่างกลุ่ม	2	.3754	.1877	.6527
	ภายในกลุ่ม	397	114.1495	.2875	
	รวม	399	114.5248		
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา	ระหว่างกลุ่ม	2	.0747	.0374	.1737
	ภายในกลุ่ม	397	85.3942	.2151	
	รวม	399	85.4689		
รวมทุกองค์ประกอบ	ระหว่างกลุ่ม	2	.2566	.1283	1.1058
	ภายในกลุ่ม	397	46.0709	.1160	
	รวม	399	46.3275		

ผลการทดสอบความแปรปรวนในตาราง 11 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในรายองค์ประกอบ และรวมทุกองค์ประกอบ แสดงว่าสาขาวิชาไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาแตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบตามผลการศึกษา

เมื่อแบ่งนักศึกษาตามผลการศึกษา ออกเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์มาตรฐานทั่วไป คือ ระดับต่ำ คะแนนเฉลี่ย 2.30 - 2.50 มีจำนวนนักศึกษา 389 คน ระดับกลาง คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.00 มีจำนวนเพียง 11 คน และ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ย 3.01 - 4.00 ปรากฏว่าไม่มีนักศึกษาในกลุ่มนี้เลย ดังนั้น จึงไม่สามารถทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนได้ เนื่องจากจำนวนนักศึกษาในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันมาก ผู้วิจัยจึงได้ทำการแบ่งกลุ่มคะแนนเฉลี่ยโดยจัดระดับใหม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาจะเห็นว่า ส่วนใหญ่ได้คะแนนที่ระดับ 2.30 ที่เหลือส่วนน้อยได้คะแนนสูงกว่า 2.30 ขึ้นไป ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงแบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนเท่ากับ 2.30 มีนักศึกษา 349 คน กับกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียน มากกว่า 2.30 ขึ้นไป มี 51 คน

ในการทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้นำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบด้วย T-test ดังผลในตาราง 12 ต่อไปนี้

**ตาราง 12 การทดสอบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
ของนักศึกษาที่มีผลการศึกษาต่างกัน**

องค์ประกอบ	คะแนนเฉลี่ย		คะแนนเฉลี่ย		t
	= 2.30		> 2.30		
	(N = 349)		(N = 51)		
	X	S.D.	X	S.D.	
1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน	4.12	.46	4.18	.47	-.80
2. เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้	3.46	.43	3.57	.40	-1.71
3. มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน	3.53	.48	3.59	.48	-.81
4. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง	4.09	.50	4.10	.46	-.19

ตาราง 12 (ต่อ)

องค์ประกอบ	คะแนนเฉลี่ย		คะแนนเฉลี่ย		t
	= 2.30		> 2.30		
	(N = 349)		(N = 51)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
5. มีความรักที่จะเรียน	4.02	.43	4.02	.44	-.04
6. มีความคิดสร้างสรรค์	3.64	.49	3.67	.48	-.33
7. มองอนาคตในแง่ดี	3.92	.55	3.99	.45	-.87
8. มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา	3.57	.46	3.74	.47	-2.48*
รวมทุกองค์ประกอบ	3.80	.34	3.86	.35	-1.30

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ผลการทดสอบในตาราง 12 พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เพียง 1 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 8 มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ที่เหลือ 7 องค์ประกอบ และโดยรวมทุกองค์ประกอบไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับองค์ประกอบที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ องค์ประกอบที่ 8 มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหานั้น เมื่อนำค่าเฉลี่ยมาพิจารณาประกอบ สามารถสรุปได้ว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนมากกว่า 2.30 มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สูงกว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียน เท่ากับ 2.30 ($t = -2.48^*$)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

หัวใจสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ความพยายามปลูกสร้างลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้แก่ประชาชน ลักษณะดังกล่าวเรียกว่าการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งในปัจจุบันในประเทศทางตะวันตกกำลังสนใจศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) โดยศึกษาว่ามีธรรมชาติและคุณลักษณะอย่างไร มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอื่น ๆ อย่างไร ซึ่งเชื่อว่าคุณลักษณะที่ดังกล่าวนี้นี้เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ศึกษาในระบบเปิดหรือการศึกษาระบบทางไกล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระบบการสอนทางไกล ซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยศึกษาจากสื่อต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้ จึงทำให้ผู้เรียนในระบบนี้ต้องมีคุณลักษณะที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถควบคุมจิตใจ หรือการกระทำของตนเองในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การศึกษาวิจัยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาที่เรียนในระบบการสอนทางไกล จึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นประโยชน์ในด้านการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลโดยตรง รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพตามสาขาวิชาที่เรียนมาได้ ตามเป้าประสงค์ และสอดคล้องกับนโยบายความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนปรับปรุงการศึกษาประเภทนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนเรียนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งจัดการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษา เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ สาขาวิชา และผลการศึกษา

เนื้อหาของการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามเกณฑ์ที่กำหนด ในเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale-SDLRS) ของ กุกลิเอลมิโน (Guglielmino, 1977 : 1-7) โดยแบ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ออกเป็น 8 ด้าน คือ (1) การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (2) เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (3) มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (5) มีความรักที่จะเรียน (6) มีความคิดสร้างสรรค์ (7) มองอนาคตในแง่ดี และ (8) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ลงทะเบียนขอจบการศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1/2539 และลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพและเสริมประสบการณ์บัณฑิต ซึ่งเป็นชุดวิชาบังคับ ในภาคเรียนสุดท้าย ก่อนสำเร็จการศึกษา จำนวน 7,347 คน ใน 10 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และ ศิลปศาสตร์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกมาจากประชากรข้างต้น ด้วยวิธีสุ่มอย่างมีระบบ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน แยกเป็นชาย 173 คน และหญิง 227 คน คิดเป็นร้อยละ 43.25 และร้อยละ 56.75 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี ซึ่งมีร้อยละ 55 รองลงมาอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีร้อยละ 37.75 และอายุ 41 ปีขึ้นไป มีร้อยละ 7.25 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เมื่อแยกตามสาขาวิชามีจำนวนเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้คือ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ ร้อยละ 29.50 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ร้อยละ 19.75 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 19.25 สาขาวิชานิติศาสตร์ ร้อยละ 10.50 สาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ ร้อยละ 7.50 สาขาวิชานิเทศศาสตร์ ร้อยละ 4.50 สาขาวิชารัฐศาสตร์ ร้อยละ 3.50 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 2.25 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ ร้อยละ 1.75 และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

ร้อยละ 1.50 สำหรับผลการศึกษาแบ่งคะแนนเฉลี่ยเป็น 2 ระดับ คือ ระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.30 มีร้อยละ 87.25 และระดับกลาง มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 2.30 มีร้อยละ 12.75

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale-SDLRS) ของกุกลิเอลมินิ (Guglielmino, 1977 : 1-7) ซึ่งนรินทร์ บุญชู (2532) ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่หนึ่ง ถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ตอนที่สอง เป็นแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีจำนวน 58 ข้อ แยกเนื้อหาเป็น 8 ด้าน คือ (1) การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน (2) เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ (3) มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน (4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง (5) มีความรักที่จะเรียน (6) มีความคิดสร้างสรรค์ (7) มองอนาคตในแง่ดี และ (8) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ทุกข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่า มี 5 ช่วงคะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสานงานกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงที่นักศึกษามาเข้ารับการอบรมที่อาคารพิทยพัฒน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ในระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน 2539 ระยะเวลาของการอบรมรุ่นละ 5 วัน ยกเว้นสาขาวิชาศึกษาศาสตร์อบรม 6 วัน โดยมีช่วงการอบรมดังนี้ คือ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 7-11 สิงหาคม 2539 สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 20-24 สิงหาคม 2539 สาขาวิชาวิทยาการจัดการ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 1-5 กันยายน 2539 สาขาวิชาส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์ และศิลปศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 6-10 กันยายน 2539 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 17-22 กันยายน 2539 และสาขาวิชานิติศาสตร์ เข้าอบรมระหว่างวันที่ 23-27 กันยายน 2539 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กลุ่มตัวอย่าง และรับคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 400 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ มาคำนวณ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยการทดสอบค่าที (T-test) และทดสอบความแปรปรวนด้วยค่าเอฟ (F-test) ตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา

1) ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ซึ่งอยู่ในระดับสูง

2) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 4 องค์ประกอบ เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน ($\bar{X} = 4.13$) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ($\bar{X} = 4.09$) มีความรักที่จะเรียน ($\bar{X} = 4.02$) และมองอนาคตในแง่ดี ($\bar{X} = 3.92$) องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยระดับกลาง มี 4 องค์ประกอบ คือ มีความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.65$) มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.59$) มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน ($\bar{X} = 3.54$) และเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ($\bar{X} = 3.48$)

3) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 39 ข้อ และระดับกลาง 19 ข้อ ค่าเฉลี่ยในระดับต่ำไม่มี

4) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 10 อันดับแรก คือ ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน ตระหนักเสมอว่าในการเรียนไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้นอกจากตัวเราเอง ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการเรียน สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้หลายวิธี การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต รู้สึกชื่นชมบุคคลที่ “ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน” อยู่เสมอ ในการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดีกว่าตัวเราเอง ชอบให้ผู้รู้มาชี้แนะข้อ

ผลิตผลในสิ่งที่กำลังทำอยู่ มีความสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และความรู้จากการเรียนสำคัญกว่าคะแนนสอบ

2. การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ

1) การเปรียบเทียบตามเพศ พบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง มีค่าเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยรวม และในรายองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และ .05 คือ นักศึกษาชาย มีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษาหญิง ในด้านต่อไปนี้คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน เชื่อมมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา มีความรักที่จะเรียน มองอนาคตในแง่ดี และโดยรวมทั้ง 8 องค์ประกอบ มีเพียงองค์ประกอบเดียวคือ มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) การเปรียบเทียบตามอายุ และ สาขาวิชา ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในรายองค์ประกอบ และโดยรวมทั้ง 8 องค์ประกอบ

3) การเปรียบเทียบตามผลการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เพียง 1 องค์ประกอบ คือ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียน มากกว่า 2.30 มีค่าเฉลี่ยในองค์ประกอบด้านดังกล่าวสูงกว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียน เท่ากับ 2.30 ส่วนอีก 7 องค์ประกอบ และโดยรวม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาค้นคว้า มีประเด็นที่สมควรหยิบยกขึ้นมาอภิปราย ดังนี้

1. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง 4 องค์ประกอบ คือ การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง มีความรักที่จะเรียน และมองอนาคตในแง่ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับกลาง 4 องค์ประกอบ คือ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน และเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้

จะเห็นว่านักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อยู่ในระดับสูง 4 องค์ประกอบ คือ ในด้านการเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน น่าจะเป็นเพราะระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิด ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกเรียนในสาขาวิชาที่ตนเองสนใจได้อย่างอิสระ ตามความพอใจ ความต้องการ ความพร้อม และความสามารถของตนเอง (เอนก พ.อนุกุลบุตร. 2520 : 153 154) และไมเคิล มัวร์ (Michael G. Moore) ได้กล่าวถึงการเรียนอย่างอิสระไว้ในทฤษฎีความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง ว่าหลักสูตรที่พัฒนาผู้เรียนในระบบทางไกลต้องเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนแบบอิสระหรือการเรียนแบบนำตนเอง (Independent Learning) สามารถสนองความต้องการของผู้เรียน และที่สำคัญคือเน้นความเป็นอิสระของผู้เรียน และจากโครงสร้างการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล ทำให้นักศึกษาต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเป็นอย่างมาก นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานแล้ว จึงมีความถึงพร้อมในด้านวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง สามารถที่จะควบคุมและนำตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีแอนดรากอจี ที่โนลส์ (Knowles. 1976 : 48) ได้สรุปไว้บนข้อสมมุติฐานการเรียนรู้ 4 ประการ ในด้านมีความรักที่จะเรียน เป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่ทำให้นักศึกษาเกิดความอยากรู้อยากเห็น มีความพอใจที่จะรู้ ทำความเข้าใจและแสดงความสามารถของตนในบางสิ่งบางอย่าง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนให้มีทักษะ ความรู้ ความฉลาดเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของแอสทานิโน (Astanino) และ บรีคเคิล (Brickell) ที่สรุปไว้ ด้านมองอนาคตในแง่ดี นักศึกษาเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ พยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง พยายามต่อสู้บากบั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสามารถนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง ได้อย่างคุ้มค่า ดังที่โนลส์ (Knowles. 1975 : 303) สรุปไว้

สำหรับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ที่นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านมีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการ

แก้ปัญหา ด้านมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน และด้านเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ สาเหตุที่ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองใน 4 องค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากนักศึกษาที่เรียนในระบบการศึกษาทางไกล ต้องศึกษาด้วยตนเอง จากสื่อการสอนแบบผสม ซึ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ตามหลักสูตร เนื้อหาที่กำหนด โดยมีการวัดและประเมินผล ภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง จากรูปแบบการศึกษาทำให้นักศึกษามีความคุ้นเคยกับการเรียนแบบอ่านและจำจากเอกสารการสอน มากกว่าที่จะคิดค้นวิธีเรียนแบบใหม่ ๆ โดยนักศึกษาเชื่อว่าวิธีเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติมาแล้วและได้ผล ก็ทำให้การเรียนประสบผลสำเร็จได้ ลักษณะการเรียนของนักศึกษาก็จะรู้ตามเนื้อหาวิชา มากกว่าจะรู้คิด นักศึกษามีความต้องการเพียงให้สอบผ่าน มากกว่าที่จะเรียนรู้อย่างชัดแจ้ง และจากระบบการเรียนที่นักศึกษาต้องศึกษาด้วยตนเอง มีโอกาสพบปะกับอาจารย์ผู้สอนน้อย และนักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก็เป็นผู้ที่ทำงานแล้ว ไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองใน 4 องค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นรายชื่อที่นักศึกษาตอบ และมีค่าเฉลี่ยน้อย คือ นักศึกษายังชอบใช้วิธีเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติมาแล้ว มากกว่าที่จะคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ ชอบที่จะให้ผู้สอนคอยบอกทุกขั้นตอนในการเรียน และชอบคำถามที่กำหนดไว้ตายตัว

2. การเปรียบเทียบตามตัวแปรอิสระ

2.1 การเปรียบเทียบตามเพศ

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยรวม และในรายองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ แตกต่างกัน โดยนักศึกษาชาย มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สูงกว่า นักศึกษาหญิง ที่ไม่แตกต่างกันมีเพียงองค์ประกอบเดียว คือ ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ นรินทร์ บุญชู ที่พบว่า เพศต่างกัน ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและในรายองค์ประกอบ และ ตรงกับงานวิจัยของ สุกมาส ทองใส โดยรวม ที่พบว่า เพศต่างกัน ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบตามอายุ

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยรวมและในรายองค์ประกอบ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นผู้ทำงานแล้ว จึงมีความถึงพร้อมในด้านวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีเป้าหมายของตนเองที่แน่นอน สามารถควบคุมและนำตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งคนอื่น ดังนั้น อายุจึงไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน ซึ่งก็ตรงกับผลการวิจัยของ บ็อกซ์ (Box) และเกรย์ (Grey) ที่พบว่า อายุต่างกัน ไม่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบตามสาขาวิชา

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยรวมและในรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจอย่างเดียวกัน คือ ต้องการปริญญาบัตรเพื่อนำมาเพิ่มพูนวิทยฐานะให้แก่ตนเอง แม้จะมีเหตุผลอื่นบ้าง ก็ไม่ส่งผลให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน ซึ่งตรงกันข้ามกับงานวิจัยของ นรินทร์ บุญชู และ สุภมาส ทองใส ที่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

2.4 การเปรียบเทียบตามผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีผลการศึกษากัน มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แตกต่างกัน จำนวน 1 องค์ประกอบ คือ มีทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ที่เหลือ 7 องค์ประกอบ และโดยรวม ไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยนักศึกษาเกือบทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ย 2.30 ส่วนน้อยที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 2.30 ซึ่งน่าจะเป็นเพราะว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นผู้ที่ต้องศึกษาด้วยตนเอง จากสื่อต่าง ๆ ที่จัดให้ ซึ่งการศึกษาจากสื่ออย่างเดียวนักศึกษาอาจจะไม่เข้าใจ การที่จะติดต่อสอบถามไปยังอาจารย์ผู้สอนก็เป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบากเพราะความห่างไกลในเรื่องของระยะทาง และในสภาพส่วนตัว นักศึกษาส่วน

ใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานแล้วมีภาระหน้าที่การงานและมีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะศึกษาเนื้อหาวิชาอย่างชัดเจน ในการเรียนก็เรียนเพื่อให้สอบผ่าน มากกว่าที่จะต้องการให้ได้คะแนนสูง ดังคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนของนักศึกษาที่ปรากฏ ฉะนั้น ผลการศึกษา จึงไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแตกต่างกัน

ในส่วนขององค์ประกอบด้านทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ที่นักศึกษามีความแตกต่างกัน น่าจะเป็นเพราะนักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนมากกว่า 2.30 ย่อมต้องมีทักษะในด้านของการฟัง การอ่าน การเขียน และการจำ มากกว่า นักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนเท่ากับ 2.30 โดยนักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนมากกว่า 2.30 จะรู้จักวิธีเรียนที่ถูกต้อง รู้จักที่จะแก้ปัญหาในด้านการเรียน มากกว่านักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนเท่ากับ 2.30 ดังนั้น จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในองค์ประกอบด้านนี้แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1) ด้านหลักสูตร ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อที่นักศึกษาจะได้นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการเรียนการสอน ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยเน้นในด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา ด้านมีความคิดริเริ่มและมีอิสระในการเรียน และด้านมีความเชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ซึ่งอาจจะจัดในรูปของการทำกิจกรรมในช่วงที่นักศึกษามาเข้ารับการอบรม หรืออาจกำหนดเป็นเนื้อหาวิชาให้นักศึกษาทำในรูปแบบฝึกปฏิบัติ

3) ด้านสื่อการสอน ควรจัดทำเนื้อหาที่เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษาได้มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไว้ในสื่อต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย โดยเนื้อหาจะต้องมีความเหมาะสมกับนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลให้มากที่สุด สื่อที่ใช้ควรมีความทันสมัย สะดวกในการใช้ และเข้าถึงตัวนักศึกษาได้โดยตรงและรวดเร็ว

4) ด้านอื่น ๆ ควรเผยแพร่ข่าวสารในรูปของข้อความที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยข่าวสารที่เผยแพร่ควรจะให้ทั้งในด้านความรู้ที่เกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งนักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้จากข่าวสารไปพัฒนาตนเองให้เกิดความสำเร็จในด้านการเรียนและด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ควรแนะนำวิธีเรียนที่ถูกต้อง สถานที่หรือแหล่งข้อมูลที่นักศึกษาสามารถที่จะไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ระหว่าง นักศึกษามหาวิทยาลัยเปิด กับ นักศึกษามหาวิทยาลัยปิด ว่าจะมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แตกต่างกันหรือเหมือนกัน อย่างไร

2) ควรทำการวิจัยว่าปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้นักศึกษาเพศชาย มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สูงกว่านักศึกษาเพศหญิง

3) ควรทำการวิจัยว่าระยะเวลาในการเรียนของหลักสูตรที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3) ควรทำการวิจัยว่าอาชีพต่างกัน จะส่งผลให้ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ระบบการเรียนการสอนทางไกลในเอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาทางไกล.
นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- , "การดำเนินการมหาวิทยาลัยปวงชน," บ้านเมือง 5 : 21 ; พฤศจิกายน 2519.
- ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร. เอกสารประกอบวิชาหลักการเรียนรู้และการสอนผู้ใหญ่. ภาคการ
ศึกษานอกโรงเรียน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง
สนามจันทร์, 2524. อัดสำเนา.
- นรินทร์ บุญชู. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532. อัดสำเนา.
- โมหัมมัด อับดุลกาเดร์. จิตวิทยาและเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต, 2520.
- วิจิตร ศรีสขันธ์. การศึกษาทางไกล. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- , "มหาวิทยาลัยเปิด," ครูปริทัศน์ 4 : 7-8 ; กุมภาพันธ์ 2522.
- วิจิตร ศรีสขันธ์ และคณะ. การศึกษาทางไกล. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2534.
- ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์. ระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัย
เกษตรกรรม กำแพงแสนศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2537. อัดสำเนา.
- สมคิด อิศระวัฒน์. "การเรียนรู้ด้วยตนเอง," วารสารการศึกษานอกโรงเรียน 73-79 ;
พฤษภาคม- สิงหาคม 2532.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. แบบเรียนด้วยตนเอง. สงขลา : โรงพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
ภาคใต้, 2524. แปลจาก M.S.Knowles. Self-Directed Learning : A Guide for Learners
and Teacher. New York : Association Press, 1975.
- สมบุญ คาลยาณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สองหล้า เทพเชาว์นะ. 2534. ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาทางไกลใน
จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534.
อัดสำเนา.

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. คู่มือนักศึกษา. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2538.

สุนทร แก้วลาย. การส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังนิสัยการอ่านและการเรียนด้วยตนเอง
ซึ่งอาจารย์บรรณารักษ์จัดให้แก่นักศึกษาในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการ ประสานมิตร, 2512. อัดสำเนา.

สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษานอกโรงเรียนเส้นทางที่ไม่สิ้นสุด. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์,
2529.

สุภมาส ทองใส. การศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียน
ประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์
ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. อัดสำเนา.

สุวรรณ ยะหะกร. ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการเรียนด้วย
การนำตนเองในโรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ. กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533. อัดสำเนา.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

----- หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

เอนก พ. อนุกุลบุตร. “แนวคิดบางประการเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิด,” รวมคำแห่ง.
มกราคม-กุมภาพันธ์ 2520.

เอนก ส่งแสง. พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. อัดสำเนา.

Bejot, Dennis David. “The Degree of Self-Directedness and the Choices of Learning
Methods as Related to a Cooperative Extension Program,” Dissertation Abstracts
International, 42(06) : 2434-A ; October, 1981.

Box, Barbara Jean. “Self-Directed Learning Readiness of Students And Graduated of an
Associate Degree Nursing,” Dissertation Abstract International, 43(03) : 1886-A ;
September, 1983.

- Brookfield, Steven. "Self-Directed Adult Learning : A Critical Program," Adult Education Quarterly, 35(2) : 59-71 ; Winter, 1984.
- Cross, K.P. Accent on Learning. San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1979.
- Freire, Paulo, Pedagogy of the Oppressed. New York : Seabury Press, 1970.
- Gad , Ravid. "Self-Directed Learning as a Future Training Mode in Oraganizations," Dissertation Abstracts International. 47(04) : 1993-A ; October, 1986.
- Garrison D.R. and Baynton, Myra. "Beyond Independence in Distance Education," The American Journal of Distance Education. 1 : 3-15 ; 1987.
- ✓ Gibbons, Maurice. "Toward a Theory of Self-Directed Learning : a Study of Experts Without Formal Training," Journal of Humanistic Psychology, 20(2) : 41-56 ; Spring, 1980.
- Good, Carter V.(ed.). Dictionary of Education. New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1959.
- Gray, Donald Roberts. "A Study of the Use of the Self-Directed Learning Readiness Scale as Related to Selected Organization Variables," Dissertation Abstracts International. 47(04) : 1218-A ; October, 1986.
- ✓ Griffin, Colin. Curriculum Theory in Adult Lifelong Education. London : Croom Helm, 1983.
- Guglielmino, Lucy Medsen. Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale. Upublish Ed.d. Dissertation, University of Georgia, 1977.
- Hiemstra, Roger. Lifelong learning. Lincoln, Nebraska : Professional Educators Publication, 1976.
- Kaye, A. and G. Rumble. Distance Teaching for Higher and Adult Education. London : Open University Press, 1981.
- Kaye, A.R. "Distance Education in Husen, Torstin," The International Encyclopedia of Education. New York : Pergamon Press Inc., 1985.
- Keegan, D. Foundations of Distance Education. 2nd ed. London : Routledge, 1990.
- Kidd, J.R. How adults learn. Chicago : Follett Publishing Company, 1973.

- Knowles, Malcolm S. The Adult Learner : A Neglected Species. 2nd ed. Houston : Gulf Publishing Company, 1979. •
- , The Modern Practice of Aducation Andragogy Versus Pedagogy. New York : Association Press, 1976.
- , Self-Directed Learning : A guide for Learners and Teachers. Chicago :Association Press, 1975.
- MaCarthy, William Francis. "The Self-Directed and Attitude Toward Mathematics of Younger and Older Undergraduate Mathematic Student," Dissertation Abstracts International 46(11) : 3279-A ; May, 1988.
- Maslow, Abraham, H. The Modern Practice of Adult Education : From Pedagogy to Andragogy Chicago : Follett Publishing Com., 1980.
- Merriam, S.B. and R.S. Caffarella. Learning in Adulthood. San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1991.
- Mezirow, Jack. "A Critical Theory of adult Learning and Education," Adult Education Quarterly. 32 : 3-24 ; Fall, 1981.
- Mourad, Salah Ahmed. "Relationship of Grade Level, Sex, and Creativity to Readiness for Self-Directed Learning Among Intellectually Gifted Students," Dissertation Abstracts International. 40(04) : 2002-A ; October, 1978.
- Nichols, Mark. "Community Resources of School," in the Eneyclopedia of Education. 1971.
- Perry, Walter. "The Growth of Distance Education," Education of Adults at a Distance : A Report of the Open University's Tenth Anniversary International Conference. London : Kogan Page, 1983.
- Raynoles, Michael Merle. "The Self-Directedness and Motivational Orientation of Adult Part-time Student at Community Collage," Dissertation Abstracts International 46(12) : 3571-A ; June, 1986.
- Skager, Rodney. Lifelong Education and Evaluation Practice. Oxford : Franfurt Unesco Institute for Education, 1978.
- Smith, R.M. Learn How ot learn. Chicago : Follet Publishing Commpany, 1982.

- Tough, Allen. The Adult's Learning Projects. Toronto, Ontario : The Ontario Institute for Studies in Education, 1979.
- Tysinger, James Walter. "Goal-setting by Adults in Self-Directed Learning," Dissertation Abstracts International. 46(10) : 2892-A ; April, 1986.
- Witkin, H.A. and others. "Field-Dependent and Field-Independent Cognitive Styles and Their Educational Implication," Review of Educational Research. 47 : 1-64 ; 1977
- Yamane, Taro. Statistics and Introduction. 3rd ed. New York : Harper & Row, 1973.
- Young, Lugenia Dixon. "The Relationship of Race, Sex, and Locus of Control to Self-Directed Learning," Dissertation Abstracts International. 46(07) : 1886-A ; January, 1986.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม
เรื่อง
ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
ในระบบการศึกษาทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ ถามเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติ และความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น คำตอบของท่านไม่มีคำตอบใดผิด หรือถูก สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่ท่านประพฤติปฏิบัติ และความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่านให้มากที่สุด

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 5 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม มีคำถาม 4 ข้อ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีคำถาม 58 ข้อ

2. โปรดตอบแบบสอบถามฉบับนี้ให้ครบถ้วนทุกข้อ อย่าเว้นข้อหนึ่งข้อใดไว้ เพราะข้อมูลที่ได้จากท่านนั้น จะเป็นประโยชน์กับมหาวิทยาลัยในด้านการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัย และใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล โดยตรง รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากยิ่งขึ้น

แบบสอบถาม
เรื่อง
ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
ในระบบการศึกษาทางไกลมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย / ใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

[] ชาย

[] หญิง

2. อายุ

[] 20 - 30 ปี

[] 31 - 40 ปี

[] 41 ปี ขึ้นไป

3. สาขาวิชาที่ศึกษา

[] วิทยาศาสตร์สุขภาพ

[] คณะกรรมการศาสตร์

[] ส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์

[] ศาสตร์ศาสตร์

[] วิทยาการจัดการ

[] นิติศาสตร์

[] รัฐศาสตร์

[] เศรษฐศาสตร์

[] นิเทศศาสตร์

[] ศิลปศาสตร์

4. ผลการศึกษา

[] หลักสูตร 2 ปี สอบได้ H ตัว S ตัว

[] หลักสูตร 3 ปี สอบได้ H ตัว S ตัว

[] หลักสูตร 4 ปี สอบได้ H ตัว S ตัว

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องทางขวามือให้ตรงกับความเป็นจริงของท่าน ว่าเห็นด้วยกับข้อความในแต่ละข้อ มาก-น้อย เพียงใด (คำถามมีทั้งในทางบวกและลบ โปรดพิจารณาให้ดี)

ข้อคำถาม	ไม่เป็นความจริง (1)	มีส่วนจริงบ้าง (2)	กำลัง กัน (3)	จริงค่อนข้างมาก (4)	เป็นความจริงอย่างยิ่ง (5)
1. ข้าพเจ้าเป็นคนที่ใส่ใจหาความรู้ตลอดเวลา.....					
2. ข้าพเจ้าบอกตัวเองได้ว่าต้องการเรียนอะไร.....					
3. ถ้าพบสิ่งใหม่ที่ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าจะไม่ให้ความสนใจกับสิ่งนั้น.....					
4. ถ้าข้าพเจ้าสนใจอะไร จะต้องหาทางเรียนรู้ในสิ่งนั้นให้ได้.....					
5. ข้าพเจ้ารักที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ.....					
6. ข้าพเจ้าต้องใช้เวลาใคร่ครวญก่อนตัดสินใจลงมือเรียนสิ่งใหม่ ๆ.....					
7. เวลาเรียนในชั้นเรียน ข้าพเจ้าต้องการให้ผู้สอนบอกให้ชัดเจนในทุกขั้นตอนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง.....					
8. เราจะต้องตระหนักเสมอว่า เราเป็นใคร มาจากไหน และกำลังทำอะไร สิ่งนี้ข้าพเจ้าเชื่อว่ามีสำคัญในการศึกษาของแต่ละคน.....					
9. เมื่อทำงานตามลำพัง ข้าพเจ้าจะทำได้ไม่ดีนัก.....					
10. ถ้าหากต้องการข้อมูลบางอย่างที่ยังไม่มี ข้าพเจ้าทราบดีว่าจะไปหาได้จากแหล่งไหน.....					
11. ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้ดีเมื่อเทียบกับคนทั่วไป.....					

ข้อคำถาม	ไม่เป็นความจริง (1)	มีส่วนจริงบ้าง (2)	กำลัง กัน (3)	จริงค่อนข้างมาก (4)	เป็นความจริงอย่างยิ่ง (5)
12. ข้าพเจ้ามีความคิดดีแต่ไม่สามารถทำให้เป็นจริงได้					
13. เวลาเรียนในชั้น ข้าพเจ้าสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรเรียนอะไรและเรียนอย่างไร					
14. การเรียนเรื่องยากไม่เป็นปัญหา ถ้าหากว่าเรื่องนั้นน่าสนใจสำหรับข้าพเจ้า					
15. ข้าพเจ้าตระหนักเสมอว่า ในการเรียนไม่มีใครมารับผิดชอบแทนได้ นอกจากตัวเราเอง					
16. ในการเรียน ข้าพเจ้าสามารถบอกด้วยตนเองได้ว่า ได้ผลดีหรือไม่					
17. ข้าพเจ้าปรารถนาให้มีเวลาในแต่ละวันมากขึ้น เพราะมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้อีกมากมาย					
18. ถ้าหากตัดสินใจจะเรียนอะไร ข้าพเจ้าเชื่อว่าต้องหาเวลาเรียนได้ แม้ภารกิจจะมากเพียงใดก็ตาม					
19. ข้าพเจ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการอ่านหนังสือแล้วไม่ค่อยเข้าใจ					
20. ถ้าข้าพเจ้าไม่เรียน ก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด					
21. ข้าพเจ้าสามารถวินิจฉัยด้วยตัวเองได้ว่าต้องการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มเติมหรือไม่					
22. ขอให้ข้าพเจ้าสอบได้คะแนนสูงก็พอใจแล้ว ถึงแม้จะไม่มีความรู้ในเรื่องที่เรียนก็ตาม					
23. ข้าพเจ้าเห็นว่าห้องสมุดเป็นสถานที่น่าเบื่อหน่าย					
24. ข้าพเจ้าชื่นชมบุคคลที่ “ไม่รู้ ใฝ่เรียน” อยู่เสมอ					

ข้อคำถาม	ไม่เป็น ความจริง (1)	มีส่วน จริง บ้าง (2)	กำลัง ทำ (3)	จริงค่อนข้าง มาก (4)	เป็นความจริงอย่าง ยิ่ง (5)
25. ข้าพเจ้าเห็นว่า เราสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ได้หลายวิธี.....					
26. ข้าพเจ้าพยายามนำสิ่งที่เรียนไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตจริง.....					
27. ข้าพเจ้าสามารถเรียนด้วยตนเองได้แทบทุกเรื่อง ที่ข้าพเจ้าต้องการจะรู้.....					
28. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกในการค้นหาคำตอบ สำหรับ ข้อคำถามที่ข้าพเจ้าสนใจ.....					
29. ข้าพเจ้าไม่ชอบตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบใด คำตอบหนึ่ง เป็นคำตอบที่ถูกต้อง.....					
30. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ.....					
31. ข้าพเจ้าจะดีใจมาก เมื่อได้เรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามที่คาดหวังไว้.....					
32. ข้าพเจ้าให้ความสนใจกับการเรียนน้อย เมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ.....					
33. ข้าพเจ้าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐาน ของการเรียน (เช่น การฟัง การอ่าน การเขียน การจำ เป็นต้น).....					
34. ข้าพเจ้าชอบทดลองสิ่งใหม่ ๆ แม้ไม่แน่ใจว่า ผลจะออกมาเป็นอย่างไร.....					
35. ข้าพเจ้าไม่ชอบเมื่อมีผู้รู้มาชี้แนะข้อผิดพลาด ในสิ่งที่ข้าพเจ้ากำลังทำอยู่.....					
36. ข้าพเจ้าเก่งในเรื่องคิดค้นหาวิธีการใหม่ ๆ.....					

ข้อคำถาม	ไม่เป็น ความจริง (1)	มีส่วน จริง บ้าง (2)	กำลัง กัน (3)	จริงค่อนข้าง มาก (4)	เป็นความจริง อย่างยิ่ง (5)
37. ข้าพเจ้าชอบคิดเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้า.....					
38. ข้าพเจ้ามีความพยายามสูงในการคิดค้นสิ่ง ใหม่ ๆ เมื่อเทียบกับคนทั่ว ๆ ไป.....					
39. ข้าพเจ้าเห็นว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายมากกว่า ที่จะเห็นว่าเป็น "สัญญาณ" ให้หยุดทำ.....					
40. ข้าพเจ้าสามารถบังคับตนเองให้กระทำ ในสิ่งที่เห็นว่าควรทำ.....					
41. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกในการคิดค้นแก้ปัญหา.....					
42. ข้าพเจ้ามักจะเป็นผู้นำกลุ่มในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ.....					
43. ข้าพเจ้าพอใจในการถกเถียงความคิดเห็นกัน.....					
44. ข้าพเจ้าไม่ชอบการเรียนรู้ที่มีลักษณะท้าทาย ความสามารถ.....					
45. ข้าพเจ้ามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ.....					
46. ข้าพเจ้าเห็นว่า ยิ่งเรียนมาก ก็จะมี สิ่งที่น่าสนใจมาก.....					
47. ข้าพเจ้าเห็นว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก.....					
48. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการใช้วิธีเดิม ๆ ที่เคยได้ผลมา แล้ว จะดีกว่าการทดลองวิธีใหม่ ๆ.....					
49. ข้าพเจ้าต้องการเรียนรู้อีกมากขึ้น เพื่อพัฒนา ตนเองให้ยิ่งขึ้นไป.....					
50. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเรียนไม่มีใครช่วยเราได้ดี กว่าตัวเราเอง.....					
51. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการเรียนรู้วิธีเรียนเป็นสิ่งสำคัญ.....					

ข้อคำถาม	ไม่เป็น ความจริง (1)	มีส่วน จริง บ้าง (2)	กำลัง กัน (3)	จริงจน ข้าง มาก (4)	เป็นความ จริงอย่าง ยิ่ง (5)
52. ข้าพเจ้าเชื่อว่า ไม่มีใครแก่เกินไปที่จะเรียน.....					
53. การเรียนอยู่ตลอดเวลา เป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย.....					
54. การเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต.....					
55. ในแต่ละปีมีสิ่งที่ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ด้วยตนเอง หลายเรื่อง.....					
56. การเรียนรู้ไม่ได้ทำให้เกิดการแตกต่างใด ๆ ในตัวข้าพเจ้า.....					
57. ข้าพเจ้าสามารถเรียนได้ดีทั้งในชั้นเรียน และสามารถเรียนได้ดีด้วยตนเอง.....					
58. ข้าพเจ้าเชื่อว่า “ผู้เรียน คือ ผู้นำ”.....					

ภาคผนวก ข

คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง

คะแนนเฉลี่ย	จำนวน/คน
2.30	349
2.37	3
2.38	7
2.39	6
2.40	5
2.41	1
2.42	1
2.43	2
2.44	4
2.45	3
2.46	2
2.47	2
2.48	1
2.49	2
2.50	1
2.53	1
2.54	1
2.58	1
2.61	1
2.64	4
2.73	1
2.76	1
2.87	1
รวม	400

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวสิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ
สถานที่เกิด	เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2503 โรงพยาบาลราชวิถี เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
สำเร็จการศึกษา	2516 ระดับประถมศึกษา (ป.7) จากโรงเรียนสุทธิศึกษา กรุงเทพมหานคร 2519 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) จากโรงเรียนศึกษานารี กรุงเทพมหานคร 2522 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปว.ช) เลขานุการ จากโรงเรียนพณิชยการราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร 2525 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปว.ส) เลขานุการ จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ 2528 บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ) วิชาเอก การจัดการทั่วไป จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2539 การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ประวัติการทำงาน	2527 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2536 สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่ง นักวิชาการศึกษา ศูนย์คอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช